మాలతీమాధవము

మహాకవి భవభూతి విరచిత సంస్కృతమునుండి

కైలాసవాసి

జనమంచి వేంకటరామయ్య

ఆంధ్రీకరించినది.

ప్రకాశకుడు
జనమంచి రామకృష్ణ
మద్రాసు.

Prescribed as a Text for the B. A. degree Examination
of the Madras University 1948, Vide Ft. St.
George Gazettee Supplement dated
3rd April 1945 Page 6.

తృతీయ ముద్రణము
1946

వెల
రు 2 8 0.

ఈ నాటకమందు వచ్చు పాత్రములు.

పురుషులు

మాధవుఁడు:—విదర్భరాజు మంత్రియైన దేవరాతుని పుత్త్రుఁడు.
మాలతికిఁ బ్రియుఁడు - కథానాయకుఁడు.

మకరందుఁడు:—మాధవునికి బాలమిత్త్రుఁడును సహచరుఁడును;
మదయంతికకుఁ బ్రియుఁడు.

కలహంసుఁడు:—మాధవుని సేవకుఁడు, మందారికకుఁ బ్రియుఁడు.

అఘోరఘంటుఁడు:— ఒక కాపాలికుఁడు.

స్త్రీలు

మాలతి:—పద్మావతీశ్వరుని మంత్రియైన భూరివసువు కూఁతురు.
మాధవునకు వల్లభురాలు. కథానాయిక.

మదయంతిక:—మకరందునకుఁ బ్రియురాలు - పద్మావతీశ్వరుని వేడుక
చెలికాఁడైన నందనుని చెలెలు.

లవంగిక:—మాలతికి దాదికూఁతురు.

కామందకి:—వృద్ధబౌద్ధయోగిని.

బుద్ధరక్షిత
అవలోకిత } కామందకియొక్క శిష్యురా
సౌదామిని

కపాలకుండల:—అఘోరఘంటుని శిష్యురాలు

మందారిక:—కలహంసుఁడుంచుకొన్న విహారదాసి.

వీరుగాక పురుషుఁడు, ప్రతీహారి మొదలయినవారు.

***

పీఠిక.

మాలతీమాధవమను నీ ప్రకరణ మిప్పటి కించుమించుగాఁ బండ్రెండు వందల యేండ్లక్రిందటి సంస్కృతభాషలో భవభూతియను మహాకవిచే విరచింపఁబడినది. ఈ కవి జన్మభూమి దక్షిణాపథము (Deccan) నందలి పద్మపురము. ఇతఁడు కాశ్యపస గోత్రుఁడైన యుదుంబర బ్రాహ్మణుఁడు; శుక్ల యజుర్వేది; యితని తాత భట్టగోపాలుఁడు; తండ్రి నీలకంఠుఁడు; తల్లి జతుకర్ణి; జ్ఞానవిద్యాచార్య డితని గురువు. ఇతనికిఁ గవితాప్రావీణ్యమునుబట్టి శ్రీకంఠుఁడని బిరుదనామమే కాక తర్కవ్యాకరణమీమాంసాశాస్త్రములయందలి నైపుణ్యమునుబట్టి పదవాక్యప్రమాణజ్ఞుఁడని ప్రఖ్యాతియుఁ గలిగెను. ప్రస్తావనయందలి యేడవ పద్యమునుబట్టియు, సాధారణముగానే లొక్కవిక్రతము లని పండితులచేఁ జదువఁబడు "మహాదాక్షిణ్యానాం కతిపయపదానాం రచయితా &c., నాస్మాకం శిబికా నాపి కటకాద్యలంక్రియాసత్క్రియా &c.. నాసీయం తేమునసి మధుపాకపారిజాతకుసుమస్రజా &c.'' ఇత్యాది శ్లోకములనుబట్టియు నీ మహాకవి స్వాతంత్ర్యము గలవాఁడని స్ఫురించుచున్నది.

ఈ కవికి జన్మభూమియని పైఁ జెప్పఁబడిన పద్మపుర మిప్పుడు 'బిరారు' లేక 'బీడరు' అని వ్యవహరింపఁబడెడు విదర్భదేశములోనిదై యుండవలెను. అందుకు నిదర్శనముగా నీ కవి యిందలి నవమాంకములోను ఉత్తరరామచరిత్ర మధ్యమాంకములోను జూపిన తత్పరిసరగిరిసరిదరణ్యాది విషయికమైన ప్రకృతివర్ణనాసామర్థ్య మనన్యసామాన్యముగా నున్నది. అట్టి సామర్థ్య మెంతటి మహాకవులకైనను వస్తువులతోడి ప్రత్యక్షపరిచయము వలనఁ గలుగవలసినదే కాని కేవల కల్పనైక సాధ్యము కానేరదు.

ఇంతవఱకు కవియొక్క కులగోత్రాదులను దెలిసికొనుట కతఁడు రచియించిన నాటకములును వానిప్రస్తావనలును నాధారకము లయినవి. కాని ఇతనికాలమును నిర్ణయించుటకు సాధనాంతరము లపేక్షణీయములై యున్నవి. భోజరాజున కవ్యవహితముగా వెనుకఁ బరిపాలించిన ముంజరాజు కాలములో అనఁగా క్రీ. శ. పదునొకండవ శతాబ్దములోఁ దదాస్థాన కవియగు ధనికునిచే రచింపఁబడిన దశరూపకమను నాటక లక్షణ గ్రంథ మందు మాలతీమాధవాదులలోని శ్లోకము లుదాహరింపఁబడుటచేఁ భవభూతి పదునొకండవ శతాబ్దమునకుఁ బూర్వుఁడని స్పష్టపడుచున్నది. ఇంక నీ శతాబ్దమున కెంతపూర్వుఁడో యనునంశము విచారింపవలసియున్నది. అందున కాధారము లేకపోలేదు. భవభూతి, క్రీ, శ. ౭౩౦ సంవత్సరమునకు ముందో వెనుకనో పాంచాల (Kanouj) దేశమును బరిపాలించిన యశోవర్మయొక్క యాస్థానకవిగా నుండినట్లు కాశ్మీరదేశ చరిత్రమువల్లఁ దెలియుచున్నది. కాఁబట్టి యితఁడు క్రీ. శ. ఎనిమిదవ శతాబ్దమం దుండుటే సిద్ధాంతము. ఈ కవికాల మదియే యనుటకు ఈ నాటకమే కొంతవఱకు సాక్ష్య మిచ్చుచున్నది. ఇందు రాణివాసపుస్త్రీలు మహామ్మదీయుల ధూర్తవ్యాపారములవలని భయమునుగాని నిర్బంధమునుగాని యెఱుఁగని వారై తమ యిచ్చవచ్చినచోటుల స్వైరముగా విహరించు వాడుకగల వారుగాఁ జెప్పఁబడినారు. ఆకాలము మహామ్మదీయుల దండయాత్రలతోను హిందువుల పరాభవములతోను నిండిపోయిన 10_11 శతాబ్దముల కంటెఁ బూర్వకాలమే కాకపోయినయెడల భవభూతి యంతఃపురకాంతల కింత స్వాతంత్ర్యము నే యిచ్చియుండఁడు. ఇందు సూచింపఁబడిన యాచార వ్యవహారాదులుకూడ విదేశీయ సంపర్కమును బొరయనివిగా నున్నవి. మఱియు బౌద్ధపరివ్రాజికలచేత నంతఃపురస్త్రీలకు సంగీతాదికళలు నేర్పించు వాడుకయు కాపాలిక మతస్థులు శక్తికి నరబలులు సమర్పించు నాచారమును యోగాభ్యాస శివలింగపూజా ప్రాచుర్యమును ఇవియన్నియుఁ బూర్వోక్తకాలలక్షణములుగానే యెన్నఁదగియున్నవి.

కథాసంగ్రహము

పూర్వము విదర్భరాజు మంత్రి దేవరాతుఁడును పద్మావతీశ్వరుని మంత్రి భూరివసువును కామందకి యను బౌద్ధయోగినియు నొకే గురువునొద్ద విద్యాభ్యాసము చేయుచున్న కాలమందుఁ బూర్వోక్త మంత్రు లిరువురును చేతఁ జేయివైచుకొని "మనమవశ్యము వియ్యమందవలయును" అని కామందకియుఁ దచ్ఛిష్యురాలు సౌదామినియుఁ జూచుచుండఁగాఁ బ్రమాణము చేసికొనిరి. ఆ వెనుకఁ గొన్నాళ్ళకు దేవరాతుఁడు కుండినపురము (కొండవీటి) నుండి పద్మావతీ పురమునకు నీతిశాస్త్రమును జదివించుకొనుటకుఁ దనకుమారుని మాధవునిఁ దద్బాలమిత్రుఁడైన మకరందునితోఁగూడఁ బంపెను. ఆ కాలమందు మాలతి

ఉ. మారులయెత్తు మేడపయి ♦ సోరణగండి వసించియుండి యా
చేరువ రాజమార్గమునఁ ♦ జీటికిమాటికిఁ బోవువాని సా
కారతఁ బోల్చు కామురతి ♦ కైపడి మాధవుఁ జూచిచూచి తాఁ
గోరిక లూరఁ దాపమునఁ ♦ గుంది కృశింపఁగఁ జేయు నంగముల్.

అన్నట్లుగా నుండి యొబుసుపోకకై యాతని యాకృతి లిఖించి చిత్తరువును దన ప్రియసఖియైన లవంగిక కిచ్చెను. అదియును మాధవానుచరుఁడైన కలహంసుని ప్రియురాలగు మందారిక చేతి కిచ్చెను. ఆ మందారికయు నా చిత్రపటమును దనప్రియుఁడు దొంగిలిపోఁగాఁ దిరుగఁ దెచ్చుకొందునని బైలుదేఱి వచ్చి కామోద్యానములో నొక్కదిక్కున మాధవునిం జూచెను. అప్పు డతఁడు నాఁటియుదయమే యందలి కామాలయమునొద్ద సఖీజన సమేతురాలయి కామోత్సవమును నిర్వర్తించుటకై వచ్చియుండిన మాలతినిం జూచి మనసుపడ్డవాఁ డగుటచేతఁ, దా నొకచెట్టునీడను నడుమనడుమను బొగడదండఁ గ్రుచ్చుచున్న ట్లుండి మాలతినిం జూచుటయుఁ దన్ను మాలతి సూచుటయుఁ దాఁ గూర్చిన మాలికను మాలతి కింపుగా నుండునని

లవంగిక వచ్చి తన్నడిగి పుచ్చుకొని చనుటయు మొదలుగాఁగల యచ్చటి ముచ్చటలన్నియుఁ బూసగ్రుచ్చిన వడువునఁ గలహంస మకరందులతో నచ్చిక మచ్చికగాఁ జెప్పుచుఁ బ్రొద్దు పుచ్చుచుండెను. ఈ సమయమున మందారిక వారిం జూచి నమస్కరించి 'నాచిత్రపటమునిమ్మ'ని కలహంసు నడుగఁగా వాఁడును "ఇదిగో పుచ్చుకొమ్మ"ని యామెచేతి కంతకు ముందే మకరందప్రేరణమున మాధవుఁడు లిఖించిన మాలతీరూపము నిచ్చెను. మందారికయుఁ జిత్రపటముతోఁ బాటు దానిభావమునుగూడ గ్రహించి వీడ్కొని యా వస్తువును లవంగిక చేతి కిచ్చెను. అంతట లవంగిక యీ చిత్రపటమును ఆ వకుళమాలికను మాలతి కిచ్చి యింక మాధవానురాగము విషయమున సంశయింపఁ బనిలేదని యామెతోఁ జెప్పెను. మాలతి యా రెంటినిఁ బ్రాణపదముగా ధరించెను. కాని రాజనిర్బంధముచేఁ దండ్రి తన్ను రాజుగారి వేడుకచెలికాఁడగు నందనుకిచ్చి పెండ్లిచేయుట కియ్యకొన్నాఁడని వినియున్న దగుటచే నామెకు లవంగిక చూపిన యనురాగ చిహ్నములవలనను చెప్పిన యాశ్వాసవచనములవల్లను నూఱట గలుగుటకుమారుగా నారటమే యెక్కువ కాఁజొచ్చెను. తనతండ్రికి నిజముగా నట్టి యుద్దేశము లేదనియు, నతఁడు రాజుగారి ముఖప్రీతికొఱకట్లు సమ్మతించెననియుఁ, దన్నుఁ గాదని స్వతంత్రించి తనకూఁతురు రహస్యముగా మాధవుని వివాహమాడినఁ దన కేనిందయు లేకుండును గావున నట్టి సంధానము చేయుమని తన స్నేహితురాలగు కామందకితోఁ జెప్పి యుండెననియు, మాలతికిఁ దెలియనే తెలియదు. ఈస్థితిలో నుండఁగా నామెయొద్దకుఁ గామందకి వచ్చి తన వాక్చాతుర్యముచే మాలతికిఁ దండ్రియెడల నసూయయు, మాధవునియందనురాగమును, నందనునియం దరుచియుఁ, దన యెడలఁ బరమవిశ్వాసమును వృద్ధిచేసెను.

ఇట్లు మాలతినిఁ దనకు వశవర్తినిఁగా దిద్దుకొని కామందకి యొక్కనాఁ డామెను లవంగికాసహితముగాఁ బూలుగోయించు నెపమునఁ

V

కుసుమాకరోద్యానమునకుఁ దీసికొని వచ్చెను. మాధవుఁడును అంతకు ముందే యామె ప్రేరేపణముచే నక్కడ నొక్కపూఁబొదరింట నిగూఢముగ వసించియుండెను గాన, కొంత పరస్పరానురాగ ప్రకటనమైన తరువాత వా రిరువురును నొండొరులం జూచుకోఁగలిగిరి.

'నేఁడు మకరందునిఁ బ్రత్యక్షముగాఁ జూతువుగాని రమ్మ'ని బుద్ధరక్షిత తన్నుఁ బురికొల్పఁగా మంచిదని యామెను వెంటఁబెట్టుకొని మదయంతిక పైఁజెప్పిన తోఁటలోనికి వచ్చుచుండఁగాఁ ద్రోవలోఁ బెద్దపులి యొకటి యామెను బట్టుకొనెను. అప్పుడక్కడకే పయనమై వచ్చుచున్న మకరందుఁ డా వ్యాఘ్రమును సంహరించి మదయంతికను గాపాడెనుగాని పులిగొట్టిన ముమ్మరపు దెబ్బలకు సొమ్మసిల్లెను. చేరువనున్న మాధవుఁ డీ వృత్తాంతమును విని మిత్రుని యవస్థను గని తానుగూడ మూర్ఛఁ జెందెను. అంతట వారిరువురును క్రమముగా మదయంతికామాలతులు గావించిన యుపచారములచేఁ దెలివి నొందఁగా మాధవుడు కామందకి యుపదేశము ననుసరించి తన హృదయమును జీవితమును మాలతికిఁ గృతజ్ఞతాపూర్వకమైన పారితోషికముగా నొసంగెను. ఆ క్షణమునందు నగరమునుండి యొక పురుషుఁడు వచ్చి రాజుగారు స్వయముగానే మాలతిని నందనున కనుగ్రహించి వారన్న సంతోషవార్తను మదయంతికతోఁ జెప్పి యామెను బుద్ధరక్షితా సమేతముగా వెంటఁబెట్టుకొని వెళ్ళెను. పిడుగువంటి యీవార్త చెవినిఁ బడఁగానే మాలతీమాధవు లిరువురును నిశ్చేష్టులయి సకరుణానురాగముగా నొండొరులం జూచుకొని తమ కెంత ధైర్యము చెప్పినను కామందకి మాట యెడ నమ్మకములేక నిరాశులయి తమ సహచరులతో నిజనివాసములకు వెడలిపోయిరి.

మంత్రము సిద్ధినొందిన వెనుకఁ గులరూపగుణసమన్వితయగు నొక కన్యకను దేవికి బలియిత్తునని మ్రొక్కుకొని యా నగరి శ్మశానవాటము చేరువను

గరాళశక్తిగుడిలో నఘోరఘంటుఁడను కాపాలికుఁ డొకఁడు మంత్రపురశ్చ
రణము చేయుచుండెను. ఆ యుద్దేశము ననుసరించి యిప్పు డాతనిశిష్యురా
లగుకపాలకుండల, దుఃఖవివశయై మేడమీఁద నిద్రించుచుండిన మాలతి
నాకాశమార్గమునఁ దీసికొనివచ్చి తన గురువునకు సమర్పింప నతఁ డామెను
బలిపెట్ట సమకట్టెను. కాని యవ్వ డక్షిణసిద్ధికొఱకు శ్మశానవాటములోఁ
బిశాచకోటికి మహామాంస మమ్ముచు సన్నిహితుఁడైన మాధవుఁడు 'హా
మాధవ!' యను నాఁడుకూయి విని యాలయములోనికిం జని యఘోర
ఘంటుని సంహరించి వధ్యశిలపై బలివేషధారిణియై యున్న తన ప్రియు
రాలిం గాపాడి యామెను దిరుగ బంధుజనులయొద్దకుం బంపెను.

ఇదివఱకయిన యేర్పాటు చొప్పున నందనున కిప్పుడు మాలతి నిచ్చి
పెండ్లిచేయవలయును గావున సుముహూర్తమునకుముం దామెను గౌరీ
పూజార్థ మమ్మవారి యాలయమునకుఁ గాముందకి లవంగికాసహితముగా
బంపిరి. వీరు మువ్వురును మంగళవాద్యములతో నూరేగివచ్చి యాలయముం
బ్రవేశింపకముందే మాధవుఁ డందు మకరందసమేతముగాఁ జొచ్చి
యొక్కస్థంభముచాటున నిల్చి వారు వచ్చిన వెనుక లవంగికామాలతుల
విస్రంభాలాపములను విని యానందించుచుండెను. ఇట్లుండఁగా నప్పుడు
మాలతి పువ్వులనక పూజయనక గోలుగోలున నేడ్చుచు లవంగిక కాళ్ళ
మీఁదఁ బడి "చెలీ! నేను బ్రదుకఁజాలను. నాకుఁ జావ నవశ్యయిమ్మ"ని
యామెను బదింబదిగఁ బ్రార్థించెను. లవంగికయు స్తంభముచాటున నున్న
మాధవునికి సైగచేయఁగా నాతఁడు వచ్చి దానిస్థానమునఁ గూర్చుండి దాని
మాటలుగానే "చెలీ! నేనెంతజెప్పినను వినకున్నదానవు. ముందు నన్నొ
క్కసారి కౌఁగిలించుకొని పిమ్మట నీ యిష్టమువచ్చినట్లు చేయుము" అనెను.
అనఁగానే యపరిమితానందము నొంది కన్నుల నీరుగ్రమ్ముటచే నతనిని
లవంగికఁగా భావించి కౌఁగిలించి యాతనితోఁ దన గోడవయంతయు వెడలఁ
బోసికొని కడపట "ఇదిగో నిది మాధవస్వామి స్వహస్తములతో నిర్మించి

యిచ్చిన వకుళపుష్పమాలిక. దీనిని నీవు మాలతినివలెనే హృదయమందు ధరింపఁదగ్గది” అని తనకంఠమునుండి తీసి యాతని హృదయమందు వకుళ మాలిక నుంచుచుఁ జప్పునఁ దొలఁగి భయోత్కంపితయై లవంగిక చేసిన మోసముకదా యని సిగ్గుపడి యూరకుండెను. అంతలో నాలయములోపల నుండి కామందకి వచ్చి యామెను బుజ్జగించి బుద్ధిసెప్పి మాధవునిచే నామెకుఁ బాణిగ్రహణము చేయించెను. మఱియు నంతకుముందు దేవతా సన్నిధానమందు మాలతి నలంకరించుటకై రాజుగారిచే బంపఁబడిన వస్త్రాలంకారములతో మకరందునికి మాలతీవేషము వేయించి యాతనిని లవంగికా సహితముగా వెంటఁబెట్టుకొని వెడలి మంత్రిగారి లోఁగిటిలో నందనునకుఁ బెండ్లిచేయించెను. మాలతీమాధవులును కామందకి సెలవుచొప్పున మదయంతికామకరందుల రాకను బ్రతీక్షించుచు నా చేరువ నొక్క యుద్యానవనములో నవలోకిత సహాయులై యుండిరి.

ఈ యద్భుతపు బెండ్లికై దుదినములు కావలసివచ్చెనో లేక నందన మంత్రి కొకనాఁటిపెండ్లికే మొకమంతయు గాటుక యయ్యెనో మనము నిశ్చయముగాఁ జెప్పఁజాలము కాని వివాహదీక్ష ముగియఁగానే పెండ్లి కూఁతు నత్తవారింటికి గృహప్రవేశము నిమిత్తము దీసికొని వెడలినారని మాత్రము చెప్పఁగలము. ఇది రజస్వలావివాహము గనుకఁ గంకణమోక్షణ మయిన వెనుక వధూవరుల నచ్చటనే యేకశయ్యాగతులం జేసిరి. అప్పుడు కామోద్రేకముచే నందనుఁడు మాలతీ వేషధారియైన మకరందుని కాళ్ళ మీఁదఁబడి యంతవలనఁ గార్యముగాక బలాత్కారమునకుఁ బూని తిరస్కృతుఁడై తిట్టుచుఁ దిమ్ముచుఁ బడకిల్లు విడిచి యవలికి లేచిపోయెను. అంతటఁ దన మాయవదినెగారిని మందలింతునని మదయంతిక బుద్ధరక్షితా సహితముగా వాసభవనముం జొచ్చి యచ్చట మంచముమీఁద ముసుఁగిడి నిద్రించుచున్న కృత్రిమ మాలతినిం బ్రబోధింపఁబోయి దాపునఁ గూర్చున్న లవంగికచే నివారితురాలై యామె కోరినవెనుకఁ దానుగూడఁ బానుపుమీఁదఁ

గూర్చుండెను. కూర్చుండి కొంతసేపు మాలతి మంకుతనమును గూర్చియుఁ, గొంతసేపన్నగారి యవివేకమునుగూర్చియు మఱి కొంచెముసేపు మకరందుని యెడఁ దనకుఁ గల యనురాగమునుగూర్చియు ముచ్చటించి యంతట రాత్రి రెండుయామములు కాఁగా "నందనునిఁ గాలుసేతులు పట్టి బ్రతిమాలి తోడుకొనివచ్చెద"నని లేవఁబోయెను. అప్పుడు మకరందుఁడు ముసుఁగులో నుండి కదలి లేచి, తన్నుఁ జూచి భయోత్కంపితురాలయిన మదయంతికను జేతితోఁబట్టుకొని యామెను బుద్ధరక్షితవచనము ననుసరించి భార్యగా స్వీకరించి యప్పుడే మాలతీమాధవులున్న యుద్యానమునుగూర్చి ప్రియురాలితోఁగూడ బైలువెడలెను. కాని త్రోవలో నగరరక్షకులు వీని నిరోధింపఁగా వెంటనున్న స్త్రీజనమును, అంతఃపురమునందేమి సమాచారమును తెలిసికొనుటకై మాధవుఁడు పంపఁగా బయలువెడలి సమయమునకు సన్నిహితుఁడైన కలహంసునితోఁ బంపివేసి తానుమాత్రము మసహాయుఁడై నగర రక్షకులతో యుద్ధము చేయుచుండెను.

అక్కడ నుద్యానవనములో మాలతీమాధవు లిరువురును అవలోకితా సహాయులై మదయంతికామకరందుల రాకను బ్రతీక్షించుచున్నారని యీ వఱకే తెలిపియుంటిమిగదా! ఇప్పుడు తత్తఱపాటుతో గలహంసుఁ డాఁడువాండ్రను వెంటబెట్టుకొని వచ్చుచుండుటను దూరమునుండి చూచి మాలతి యపరిమిత సంతోషముతో "నాథా! మదయంతిక లభించినదిసుఁడీ!" యన్న సంతోషవార్తను మాధవునకు మునుముందె నివేదించెను. అప్పుడు మాధవుఁ డామెను గౌఁగిలించి పారితోషికముగాఁ దన మెడనున్న పొగడదండను దిరిగి యామె కంఠమున వైచెను. అంతలోఁ గలహంసుఁడు సస్త్రీకముగాఁ బ్రవేశించి యచ్చటి వృత్తాంతమంతయు జెప్పఁగా విని మాధవుఁడు మిత్రునకుఁ దోడ్పడుదునని యాక్షణమే పరుగుపరుగున శత్రుసేనలో వెళ్ళిపడి తమ్ముఁ బోరవచ్చిన పారక్యబలములనెల్ల మకరంద సమేతుఁడై నఱికి నుఱుమాడెను. అప్పుడు రాజుగారు వారి యసహాయశూరత్వమునకు

మిగుల సంతసించి వారిమీఁద గోప ముడిగి నడచిన వృత్తాంతమంతయు నడిగి తెలిసికొని భూరివసునందనుల రావించి "వీరుగో మీ యల్లుడును, బావమఱఁదియు" నని చెప్పి యొప్పించి కలహము సమాప్తి నొందించెను. అటుపిమ్మట మాధవమకరందులు తమ ప్రియురాండ్రం గలసికొందుమన్న [illegible] తమకముతో నుద్యానమునకు వచ్చి యచ్చట మాలతినిఁ గాని, యందుఁ దమఁ బ్రియసఖిని వెదకుచుండిన లవంగికామదయంతికలవలన నామె మార్గమునుగాని కానక విలపించుచు నామెను బాసి నలువురలోఁ దల యెత్తుకొని తిరుగ నోడి యడవిం బడి పిచ్చివాండ్రవలెఁ దిరుగుచుండి తుదకు బ్రతుకుమీఁది యాసను గోసివేసి చావ నుద్యుక్తులై యుండిరి. ఆ సమయమందు సౌదామిని శ్రీశైలమునుండి మాలతి యిచ్చిన పొగడపూల దండ నానవాలుగొని యచ్చటకు వచ్చి యంగమచ్చమును జూపి యామె క్షేమవార్తను దెలిపి వారిం గాపాడెను.

సౌదామిని వచ్చుటెట్లు? పొగడదండ నిచ్చుటెట్లు? మకరందునకు బాసటయగుమని మాధవుఁ డా ప్రకార ముద్యానమును వెడలిపోఁగానే మాలతి తనచుట్టు నున్న పరివారము నర్మ్యోపనులమీఁద నక్కడక్కడకుఁ బంపివేసి కలహపర్యవసాన మెట్లుండునో యన్న యారాటముచే నేమియుఁ దోఁచక పరధ్యానముతో దగ్గఱనున్న మదయంతికకుఁగూడ నెఱనుయి యొంటిగ నుండెను. అప్పు డఘోరఘంటుని జంపినంతటనుండియు మాధవుని కపకారము చేయవలెనని సమయముకొఱ కెదురుచూచుచుండిన కపాలకుండల, యాకాశమార్గమున రింగున డేగవలె వచ్చి పయిఁబడి మాలతి నువ్వెత్తుగఁ గొని శ్రీశైలమున కేగెను. కాని దాని దుర్వ్యవసాయము కొనసాఁగక మునుపే యం దదృష్టవశమునఁ గాపాలికవ్రతము ధరించుచుండిన సౌదామిని యను కామందకి శిష్యురాలు దాని నదలించి మాలతిని వదలించి యామె యిచ్చిన వకుళమాలికను దెచ్చి పైఁ జెప్పినతీరుగా మాధవమకరందులను శోచనీయమైన బలవన్మరణమునుండి తప్పించి, యా పయిని మాధ

వునిచే మాలతినిఁ దెప్పించి, యా పిమ్మట నందనునిచే లిఖితపూర్వకముగా
మదయంతికా మకరందుల వివాహమున కొప్పించి యిట్లెల్లవారికి నపరిమిత
మైన యానందమును గలిగించెను.

ఈ మాలతీమాధవముయొక్క కథాబీజము బృహత్కథనుండి గై
కొనఁబడెననియు, అదియే యీ తీరుగా విస్తరింపఁబడినదనియుఁ గొన్ని
శృతములం దీనాటకమునే తెనిఁగించిన మ-రా-శ్రీ-దాసు శ్రీరాములుగారు
తమ పీఠికలో వ్రాయించియున్నారు. ఉత్తరరామచరిత్ర రచియించు
టచేఁ గాళిదాసుకంటెను ఎక్కువవాఁడని ఖ్యాతికెక్కిన భవభూతివంటి
మహాకవియొక్క కవితాపటిమనుగాని రచనా వైదగ్ధ్యమునుగాని నాబోటి
యల్పజ్ఞుఁడు విమర్శింపఁ బూనుకొనుట కేవల సాహసకృత్యము. నిశ్చయ
ముగా నాంగీకరింపఁ బూనుకొనుటకంటెను ఎక్కువ సాహసకృత్యము.
అయినను ఈ నాటకమును సవిమర్శముగాఁ జదువువారికి కించిత్ కథాసం
విధానముయొక్క జిగిబిగి మొదటి యెనిమిదంకములవఱకును బహు చమ
త్కారముగాను, అద్భుతావహముగాను వృద్ధినొందినట్లు కనఁబడి తరువాతి
యంకములలోనికిఁ బోవునప్పటికిఁ గొంత సడలినట్టుగాఁ దోఁచకమానదు.
అట్లు తోఁచుటకుఁ గల కారణము; కవి యీ రెండంకములలో మాలతీ
విరహపీడితులయిన మాధవప్రభృతుల యున్మాదావస్థలను [illegible]
ప్రధానముగాను, స్వభావమనోహరముగాను వర్ణింపఁ దలంచుకొన్నవాఁడై
వెనుకఁ గరాళశక్తిగుడిలో నఘోరఘంటుని దొంగతనమును బట్టబైలు
చేయఁజాలిన కామందకియొక్క దివ్యదృష్టి నిప్పుడు ప్రయత్నపూర్వకముగా
మానుఁగుపఱచి "యెందుఁబోతివే! కూఁతురా? యేమి సేయుదునే? తల్లీ!"
యని మాలతినిమిత్తమామె విలపించునట్లు చేసినాఁడు. అట్లుగాక యిప్పుడు
కామందకి మునుపటిచొప్పుననే తన జ్ఞాననేత్రమును విప్పి కపాలకుండల
చేసిన మోసమును చెప్పియుండినయెడల కథాక్రమము మాలతియొక్క
బంధుగులందఱుఁ దత్ప్రతీకారమునకై యుపాయాన్వేషణము సేయుచుఁ

దిరుగులాడుచుండినట్లుగనో యెట్లుగనో మఱియొకవిధముగా మాఱవలసి యుండును. అప్పుడు కథ కొంతపెరుఁగును. ఈ చిక్కునుండి తప్పించుకొనుటకై కవి కామందకికి దివ్యదృష్టినిఁ దొలఁగించినాఁడు. కాని విరోధపరిహారకముగా హేతువును జెప్పి తొలఁగించినచో నది చక్కఁగా నతికి యుండును.

ఇందు ద్వితీయాంకములో నూర్వశీశకుంతలాదుల స్వయంవరవృత్తాంతములు ప్రసంగవశముగాఁ జెప్పఁబడియుండుటచేతను, నవమాంకములో నున్మాదావస్థలోనున్న మాధవుఁడు మాలతికి మేఘునిచే సందేశముఁ బంపినట్లు కల్పింపఁబడియుండుటచేతను ఈకవి తనకుఁ బూర్వికుఁడైన కాళిదాసుయొక్క కావ్యనాటకములయం దెక్కువ గౌరవప్రీతులు కలవాఁడని తోఁచుచున్నది. అందుచేతనే కాబోలు నిం దొకటి రెండుచోట్ల నించుకభేదముతోఁ గాళిదాసు కల్పనలే కానవచ్చుచున్నవి. *

---

* ౧౦ అంకములోని ౮ పద్యము కుమారసంభవము చతుర్థసర్గములోని

శ్లో॥ గతఏవన తేనివర్తతే ససఖాదీపఇవానిలాహతః ।
అహమస్యద శేవపశ్యమామవిషహ్యవ్యసనప్రధూమితాం ॥

౯ అంకములోని ౩౭ పద్యము విక్రమోర్వశీయము నాల్గవయంకములోని

గీ. "కల్లువాసనగల పాలుగాఁబుచుండఁ,
జేతఁదెమలించియందుగుచిగుగొమ్మ
సరసముగఁబోటియందీయఁగరివిభుండు,
మించువేడుకతో నారగించుచుండె."

౧౦ అంకము ౧౮ పద్యము విక్రమోర్వశీయము ప్రథమాంకములోని

గీ. "భీరురాలయసుర - భీతియప్పుడపోయెఁ
ద్రిభువనావనుఁడుగ దేబలారి
తెల్లవాఱదమ్మితీఁగపద్మములట్లు
విప్పమింకనీదు - వెడఁదకనులు."

ఇత్యాదులు సాదృశ్యములు.

అయినను ఇతని కవిత్వమం దితని యుపమలవంటి యుపమలుంగాని ఇతని నాటకములయం దితని విదూషకులవంటి పాత్రములుంగాని కానరావు. మఱియు షేక్స్పియరు మహాకవి నాటకములయందువలె నిందు వచ్చు భూమికలలో గుణస్వభావాదులయందుఁ బరస్పరభేదము లంతవివేషించి కనఁబడవు. కాని హృద్గతములైన భావభేదముల నచ్చునఁ గొడిచినట్లు, వర్ణింపవలసివచ్చినప్పు డితనిం జెప్పి మఱియొక కవినిం జెప్పవలెను. శైలివిచారింతుమేని భవభూతి కవిత్వము మొత్తముమీఁద సమాసప్రాయముగా నుండును. కొన్నిచోట్లఁ బదగుంభన మెక్కువయై యర్థపుష్టి తక్కువయగుచుండును. మఱికొన్నిచోట్లఁ గేవల పాండిత్యప్రకర్షమును బ్రకటింపఁ జాలియుండును. "ప్రియురాలు మును పెట్లో యిప్పుడు నట్లే కనఁబడుచున్నది. కాని యిప్పటిదర్శనము పారమార్థికము గాకపోవు టొక్కటే విశేషము. దృఢతరమైన పూర్వానుభవమువల్ల నాకాపెరూపు గానిపించుచున్నది. ఆ సంస్కారమున కనవరతముగాఁ గలుగు నుద్బోధమువల్ల ధారావాహికన్యాయముగా విస్తరిల్లునదియు, మాలతీస్మృతివిజాతీయములైన జ్ఞానాంతరములచేఁ దిరస్కరింపఁబడనిదియు నగుస్మృతిజ్ఞానప్రవాహము, వృత్తిసారూప్యముచే నా చైతన్యమును దన్మయత్వ మొందునట్లు చేయుచున్నది." (౫ అం ౮౬ పుట) ఈ వాక్యపరంపర వినువారికి విప్రలంభశృంగారముగా నుండునా లేక ప్రబోధచంద్రోదయాదితత్త్వ ప్రతిపాదక ప్రబంధముల కర్తృమయినయుత్తర మీమాంసా శాస్త్రవాదముగా నుండునా యని సంశయము పొడముచున్నది.

మ. రసబాహుళ్యముచేఁ బ్రయోగములు దు ♦ ర్గ్రాహ్యంబులై మీఱు, గా
ఢసుహృద్భావమనోహరంబులగు చే ♦ ష్టల్ గ్రాలెడుం; గామసూ
త్రసమాయోజితమై యెసంగును రసా ♦ దక్ష్యంబు, చిత్రంబులై
పొసఁగుం గాథలు, వాక్యాలం బమితనై ♦ పుణ్యంబునుం గూడెడున్.

అని ప్రస్తావనయందుఁ గవిచే నిర్దిష్టమైనరీతిగా నిందు వచ్చు నాయకుఁడు ధీరశాంతుఁడు; శృంగారము ప్రధానరసము; అంగాంగిభావముగా

భీభత్సాద్భుతరౌద్రాదులయిన రసాంతరములుకూడ నౌచిత్యమునకు భంగము లేకుండ నివేదింపఁబడినవి; కథాసంవిధానము మిగులఁ జిత్రముగా నుండును; లోకములో నవ్యాజస్నేహ మెట్లుండవలయునో చక్కఁగాఁ బ్రదర్శింపబడినది; మఱియు వివాహమునకుఁ బ్రధానాంగమను రాగమే యని విశదీకరింపఁబడినది. నాయికానాయకు లగ్రవర్ణమువా రగుటచేతఁ బూర్వము రజస్వలావివాహములు సేయుసదాచారము బ్రాహ్మణులలోఁగూడఁ బ్రబలియుండెనని తెలియుచున్నది.

నే నీ నాటకమును సాధ్యమయినంతవఱకు మూలానుసారముగానే తెనిఁగించినాఁడను. ప్రస్తావనమాత్రము మూలమునకుఁ గొంచెము భిన్నముగా నుండును. నేను పండితుఁడను గాకపోవుటచేతను, నాకుఁ బండిత సాహాయ్యము లభింపకుండుటచేతను నిందు నా ప్రమాదములును దోషములును విశేషించి యుండవచ్చును. వానినెల్ల దయతో క్షమింపఁ బండితులను బ్రార్థించుచున్నాఁడను. నే నీ మాలతీమాధవమును మొట్టమొదటఁ బండ్రెండు సంవత్సరములక్రిందటఁ దెలిఁగింప నారంభించి మొదటి యంకములోఁ గొంచెము రచించి కొన్ని కారణములచే నప్పుడంతటితో నిలిపివేసితిని. తరువాత నాలుగు సంవత్సరముల క్రిందటఁ దిరిగి యారంభించి నడుమనడుమఁ గలుగుచువచ్చిన యంతరాయములు తొలఁగి యించుక యవకాశము చిక్కినప్పుడెల్లఁ గొంచెము రచించుచుఁ దుదకు దీనిని గతసంవత్సరము 'జూను' నెలలో ముగించితిని. సరసాగ్రగణ్యులగు కొందఱు నా మిత్రులు నా నాటకమును విని యానందించి నా కనేకవిధములఁ బ్రోత్సాహముఁ గలిగించుటచే నిప్పుడు మహాజనుల యాదరణమునుగూడఁ గోరువాఁడనై దీనిని బ్రచురించుచున్నాఁడను.

పదవోలు,
గోదావరీమండలము
1—12—1902.

ఇట్లు,
సుజనవిధేయుఁడు.
జనమంచి వేంకటరామయ్య.

మాలతీమాధవము

ప్రథమాంకము

చ. సురనదినీరు చెట్టుఁగఁ ♦ జుట్టినపుఱ్ఱెలవంకనిండఁగం
బ్రగఁచులు మించు తీఁగఁగల ♦ ఫాలవిలోచనకీలికీలతోఁ
బెరయు నవేందురేఖ మఱి ♦ సంపఁగఁగోమల కేతకీశిఖన్
సరులుగ సర్పవల్లులఁ బె ♦ నంగు మహేశు జడల్ శుభంబిడున్. ౧.

లయగ్రాహి

ధమ్మనుచు మఱాలినట ♦ నమ్మునకు వంగఁగడు,
సమ్మదమునందిపుర ♦ జమ్ము మొగయింపన్
నెమ్మి వినివచ్చుగుహు ♦ నెమ్మిఁగని యుండవివ,
రమ్మనను డుంచుకథ ♦ బొమ్ము ఫణిదూరన్
జొమ్మ నికటమ్ములను ♦ దుమ్మెదలు సేయు పెను,
దిమ్ము దెసలంతటను ♦ గ్రమ్ము కొనఫీట్కా
రమ్ములను నిగుడ్చుచును ♦ దుమ్మెడిని నాయకుమొ,
గమ్ము విదలింపులుచి ♦ రమ్ము మిముఁ బ్రోచుఁ గా. ౨.

(* నాంద్యంతమున సూత్రధారుడు ప్రవేశించుచున్నాడు)

---

* మఱి రెండుశ్లోకములు ప్రక్షిప్తములని తెనిఁగింపఁబడలేదు.

సూత్ర:- చాలు నతివిస్తర మెందుకు? (తూర్పుదిక్కు వంకఁ జూచి) ఇదిగో నుదయించుచునే పొదలి లోకముల నెల్లఁ బ్రకాశింపఁ జేయుచున్న యీ బాలభాస్కరు నారాధించెదను. (ప్రణమిల్లి.)

ఉ. ఓజసమస్తతేజముల ♦ కోజగదాత్మక! భాజనంబవ
వ్యాజకృపారతిన్ సిరుల ♦ పారముగాదయ సేయు మెక్కుడన్
సోజగదీశ! నా యఘము ♦ లెల్లను వేగహరించి మంగళా
యోజితమంగళంబుగను ♦ నిమ్ముడి నిమ్ము భృశమ్ము భద్రముల్ 3.

(తెరవంకఁ జూచి) మారిషా! రంగమంగళము లన్నియు లెస్సగా సమకూడినవి. కాళప్రియనాథుని యాత్రాప్రసక్తి * మీఁద నానాదిగంతవాసులగు జనులును వేంచేసియున్నారు. ఏమని యిప్పుడు చప్పుడు సడియు లేక నటులూరకున్నారు? "మీరిప్పుడొక యపూర్వ నాటకప్రయోగముచే మమ్మానందింపఁ జేయవలయును." అని యీ విద్వత్సభవారు నా కాజ్ఞాపించియున్నారు. కాఁబట్టి నిర్దిష్టగుణభూయిష్ఠమగు ప్రబంధ మొకటి ప్రయోగించి వీరిం బూజింతము

నటుడు:- (ప్రవేశించి) బావా! ఆర్యులును, పూజ్యులును, సంపన్నులును నగు భూమిదేవు లుదాహరించెడి యాగుణము లవి యెవ్వి?

సూత్ర:—

మ. రసబాహుళ్యముచేఁ బ్రయోగములందు ♦ ర్గ్రాహంబులై మీఱెడున్
రసికానందకరంబులై తనరెడున్ ♦ వ్యాపారముల్, కామసూ
త్రసమాయోజితమై యెసంగు సురసౌ ♦ ద్ధత్యంబు, చిత్రంబులై
పొసఁగుం గాథలు, వాక్యలందమిలనై ♦ పుణ్యంబునుం గూడెడున్ ౪

నటుడు:- బావా! యే ప్రకరణమందు?

* నాటక మాడునప్పుడు సమయానుసారముగా మార్చుకోవచ్చును.

సూత్ర:-(ఆలోచించి జ్ఞప్తికి వచ్చినట్లు) పూర్వము దక్షిణదేశమునఁ పద్మపురమను నగరమందు యాజ్ఞవల్క్యులును, పఙ్క్తిపావనులును, కాశ్యపసగోత్రులును, అహితాగ్నులును, క్రతుకర్తలును, ధృతవ్రతులును, ఉదుంబరనాములును, బ్రహ్మవేత్తలును నగు కొందఱు బ్రాహ్మణులు వసించుచుందురు.

మ. ఘనశాస్త్రాధ్యయనంబు సేయుదు రెలుం ♦ గంగోరితత్త్వార్థ, మా
ధనముం జేయుదు రగ్నిహోమంబుల్ కడఁకని ♦ స్వాపూర్తము ల్సల్పఁగా
ననఘుల్ దారపరిగ్రహంబును నప ♦ త్యావాప్తికై సేయుదుర్
పానరింపం దపవిద్య సేయుదురు సం ♦ పూర్ణాయువ వ్వైదికుల్. ౫

అట్టి సద్వంశమందుఁబుట్టిన భటగోపాలుని పౌత్రుఁడును, పవిత్రకీర్తియగు నీలకంఠుని పుత్రుడును, శ్రీకంఠ పదలాంఛనుఁడును, పదవాక్యప్రమాణజ్ఞుఁడును అగు భవభూతియను మహాకవిచే విరచింపఁబడిన మాలతీమాధవ మను మహాప్రబంధము ప్రతియొకటి యీనడుమ మాతండ్రిగారి పుస్తక భండారమును దిరుగవైచుచుండఁగా నాకాకస్మికముగా లభించినది. మొదటినుండియు నాకు నాటకములయం దెక్కువ యభిరుచి యగుటచే దానిం దీసి చదివితిని, చదువఁగానే యందలి,

చ. మఱియెవరైనఁ గొందఱవ ♦ మానము నీకృతికిం బొనర్చినా
రటేఁగినవార లేమియున ♦ నిత్యుది గాదల వారిఁగూర్చి, యీ
సరిగ జనించెనేని, యిఁక ♦ జన్మము నొందెడు నేమొయొందఱొ
న్నరుచినొకండు మత్సముఁడ ♦ నంతము లేఁగద దేశకాలముల్. ౬.

అను నీ పద్యాభిప్రాయము నిశ్చయముగా నా ప్రబంధమునకే తగినదిగా నున్నదనియే యెంచఁదొడఁగితిని.

నటుఁడు :—ఏమిప్రాగల్భ్యము! ఈ వైదికబ్రాహ్మణుఁ డిన్ని చదువు లెక్కడ నేర్చియుండెనో!

సూత్ర :—నీకుఁ గలిగిన సంశయ మతనిచేతనే నివారింపఁబడు చున్నది. గురుస్మరణావసరమున నాతఁడు,

తే.గీ. జ్ఞాననిధియని సార్థక ♦ నామధేయుఁ
డైన కేవల భగవంతుఁ ♦ డరయ నెవని
గురుఁడో యట్టిసద్గురోద్ధి ♦ గుణము గూడ
గొప్పగాకున్నె పెద్దల ♦ గుణమహిమను? ౭.

నటుఁడు :—బావా! భవభూతి శుద్ధశ్రోత్రియుఁడని చెప్పియున్నాడు. అందుచేత నతఁడు రచించిన నాటకమంతయు వేదములతోను వేదాంతములతోను నిండియుండునేమో?

సూత్ర :—ఓయి వెఱ్ఱివాఁడా! వినుము.

ఆ. వె. వేదపఠన మేల ♦ వేదాంతసాంఖ్యయో
గములు నేల నాట ♦ కములు? నర్థ
గౌరవంబు వాగు ♦ దారతయును ప్రౌఢి
తగును బాండితీవి ♦ దగ్ధతలకు. ౮

నటుడు:-అట్లయిన మన మా యపూర్వనాటకమును యథోక్తముగా నభినయింతము.

సూత్ర:- 'యథోక్తముగా' నను చున్నావు. ఆ నాటకము సంస్కృతభాషయందున్నదే?

నటుఁడు:-ఉన్ననేమి? మన కది క్రొత్తభాషగాదు గదా!

సూత్ర:-మనకది క్రొత్తభాషగాదు గాని యీ సభవారికి మాత్రమది ప్రాతభాషయే.

నటుఁడు:-మీ యభిప్రాయ మేమి?

సూత్ర:- ఈ సభవారు నవనాగరికులలోఁ జేరినవారగుటచే వారికిప్పటి నూతనాభిప్రాయములనుబట్టి స్వదేశభాషాభివృద్ధియందే యెక్కువ యాదరము. కాఁబట్టి యిట్టి "దేశభాషలలోనెల్లఁ దెలుఁగులెస్స" యని యుండుటచేఁ దెలుఁగుననే యభినయింతము.

నటుఁడు:- ఆలాగే కానిండు.

సూత్ర:- మనకు- రాజమహేంద్రపుర వాస్తవ్యుఁడగు శ్రీజనమంచి వేంకట రామకవి నాతి కఠినమైన మృదుమధురశైలి నా మాలతీమాధవము నే తెలుఁగున వ్రాసి యిచ్చియున్నాడుగదా. దానిని నాటకులందఱుఁ గంఠపాఠము చేయ నే చేసినారు.

నటుఁడు:- అవును మనమిప్పుడా నాటకము నే ప్రదర్శింతము. అయితే ముందు పాత్రములను రప్పించువిషయమున నేమి యాలోచించినారు?

సూత్ర:- ఆలోచనకేమున్నది? కామందకియును వృద్ధబౌద్ధ యోగిని పాత్రము నేను పఠించినదే. తచ్ఛిష్యురాలగు అవలోకితపాత్రమును నీకు నిర్ణయించితినిగదా? ఇంకఁ బ్రకరణనాయకుఁడును మాలతీవల్లభుఁడును నగు మాధవుని వేషము కలహంసమకరందులు ప్రవేశించునప్పుడు సిద్ధముగానే యుండును.

నటుఁడు:-(తనలో) ఓహో! చిక్కువచ్చినదే కానిమ్ము. (ప్రకాశముగా) బావగారితోఁ జెప్పమఱచినాను. మీరట్లు పాత్రనిర్ణయము చేసి వెళ్ళినతోడనే మా యింటి యాబిడ నొప్పులు పడుచుండెనని నా కాకస్మికముగా మాయూరినుండి వర్తమానము రాఁగా నేమియుఁదోఁచక చేతనున్న గ్రంథభాగము చెంతనున్న మాతమ్మునిమీఁదఁ బడవైచి చక్క వెళ్ళితిని. ఇందుకు నన్ను మన్నింపవేఁడుచు, కుశాగ్రబుద్ధియగువాఁడును ఇంతకు ముందే తనపాత్రమును జదివి సిద్ధము చేసికొని యుండునని మనవిచేసికొనుచున్నాను.

సూత్ర:- బాగు బాగు! నేను నీకొప్పగించినది నీవు నీతమ్మునికొప్ప గించితివా? మిత్రమువీఁద సామాజికుల కిపరియింటనో పెండ్లియున్న ట్లున్నది. ఓయి స్వకృత్యమును మఱచినవాఁడా! చూడు! మంత్రిబిడ్డలగు మాలతీమాధవుల పెండ్లినిమిత్తము బౌద్ధయోగిని యెంత యారాట పడుచు న్నదో! చూచి యిఁకనైనను తెలివిఁదెచ్చుకొనుము.

నటుఁడు:- (ఇటునటుచూచి) ఏది బౌద్ధయోగిని? ఏదీ బౌద్ధయోగిని?

సూత్ర:- ఇదిగో శిష్యురాలితోఁగూడ నామెను నీ విప్పుడే చూడఁ గలవు. రమ్ము పోదము.

(అని నిష్క్రమించుచున్నారు.)

ఇది ప్రస్తావన.

ప్రథమరంగము- కామందకి గృహము.

[తరువాత కాషాయవస్త్రములను ధరించి కామందకియు
అవలోకితయుఁ బ్రవేశించుచున్నారు.]

కామందకి:_వత్సా! అవలోకితా!

అవ:_అమ్మా! యేమి సెలవు?

కామందకి:_కళ్యాణవంతులును, భూరివసుదేవ రాతులసంతానమును నగు మాలతీమాధవుల సర్వాభీష్టమైన పాణిగ్రహణ మహోత్సవము జరుగవలసి యున్నది. (ఎడమ కన్నదరుటను సూచించి సహర్షముగా,)

క. నాయంతరంగ మెఱిఁగిన
దోయనఁగ స్ఫురించి మంగ ♦ ళోదర్కంబై
నాయెడమ నేత్రమీయెడఁ
బాయని దాక్షిణ్యమూను ♦ వామంబయ్యున్. ౯.

అవ:_భగవతి కీచిత్తక్షోభ మెంత యెక్కువగా నున్నది! ఆశ్చర్యము! చినిఁగి జీరాడుచున్న పీలికలతో గప్పుకొని లెక్కకొక్క కబళమును భుజించుచుఁ బ్రాణధారణము సేయు భగవతిని సైతమిప్పు డమాత్యభూరివసు విట్టి యాయాస కార్యములందు నియోగించుచున్నాడు. అందు సంసారబంధవిముక్తమగు నాత్మ భగవతిచేతను బ్రవేశపెట్టఁబడుచుండుట మఱియు వింతగా నున్నది.

కామందకి:_బిడ్డా! అట్లుగాదే!

ఉ. నాయెడఁ గల్గుస్నేహమును ♦ నమ్మకమున్ బురికొల్పఁగా జామీ
యాయనఘుండు వేఁడెనొక ♦ యర్థము నావలనన్ గడింపఁగన్
బాయుదు నాదు ప్రాణముల ♦ నాతపసంతయు ధారఁబోయుదుం
జేయుదు మిత్రకార్యమెడ ♦ సేయక ధన్యతఁ గాంచనోయుదు. ౧౦

నీవెఱుఁగవు గాఁబోలును. మాకెప్పుడు విద్యాభ్యాసము కొఱకుఁబర దేశములకుఁ బోయి సహాధ్యయనము సేయుచుండ స్నేహమయ్యెనో యప్పుడే యీ భూరివసుదేవరాతులు సౌదామిని చూచుచుండఁగా చేతఁ జేయి వైచుకొని "మనమవశ్యముగా వియ్యమందవలయును" అని ప్రమాణము చేసికొనిరి. కాఁబట్టి న్యాయశాస్త్రమును జదివించుటకై కొడుకును కుండిన పురమునుండి యీ పద్మావతీపురమునకుఁబంపి విదర్భరాజు మంత్రి శ్రీదేవరాతుఁ డిప్పుడు తెలివైన పనియే చేసినాఁడు.

ఆ. వె. వెనుకఁ జేసియున్న ♦ వియ్యంపుశపథంబు
స్మృతికివచ్చుఁబూర్వ ♦ మిత్రునకును;
మఱియు విశ్వవినుత ♦ మహనీయగుణుఁడైన
కొడుకునందుఁ బ్రీతి ♦ కుదురఁగలదు. ౧౧

అవః_అమాత్యుఁడు మాలతిని మాధవునకుఁ దానుగా నియ్యక పోవుట కేమి కారణము? దొంగపెండ్లికోసరము భగవతి యెందుకు తొందర పెట్టుచున్నాఁడు?

కామందకి:___

చ. నరపతిచేత నాతనికి ♦ నర్మసఖుండగు నందనుండొగిం
బరిణయపద్ధతిం దనకు ♦ మాలతినీ నడిగించుచున్న వాఁ
డరయక మోము ముందరనె ♦ యాతని ప్రార్థన ద్రోచిపుచ్చినన్
ధరణిపుఁడాగ్రహించు, శుభ ♦ దంబగునట్టియుపాయమిద్దియే. ౧౨.

అవః_అమాత్యుఁడు మాధవుని పేరైనను దలపెట్టకుండుట మిగుల వింతగానున్నది. దీనింబట్టి యాదరము లేకపోవుటే స్పష్టమగుచున్నది.

కామందకి:_బిడ్డా! అది యంతయు బాహ్యనటనము సుమీ!

తే. గీ. ఎఱుఁగు నెలఁబ్రాయము వివేక ♦ హీనమగుట
యెఱుఁగు మాలతీమాధవు ♦ లిర్వురుంబ
రస్పరానురాగంబులఁ ♦ బ్రబలియుంట
యెఱిఁగియును వారికి 'అనునై ♦ యెఱుఁగఁడిపుడు. ౧౩

మఱియు

తే. గీ. వత్సలన్యోన్య మనురాగ ♦ బద్ధుల నెడి
మాట లోకప్రసిద్ధంబు ♦ మనకుదాన
సేమమయ్యెడుఁ; జీవుకా ♦ భూమిపతియు
నందనుండును మోసంబు ♦ నొందువారు. ౧౪

చూడు.

చ. ఘనమగు రామణీయకము ♦ గన్పఱచుంబయి వేషభాషలం;
దణఁచు రహస్యముల్ నలుసు ♦ లంతలుత్తనైయు; బూటకంబుపై
జనులనుగూడఁ బల్కుకొని ♦ స్వార్థములన్ ఘటియించు దేనితో
నెనయక కార్యవేదిపయి ♦ కేమియెఱుంగని వానిఁబోలుచున్. ౧౫

అవ:- మీ సెలవు చొప్పున నేనును నెమ్మదిగా నేవియో పనులు కల్పించి మంత్రి భూరివసువుగారి లోఁగిటి ప్రక్క రాజవీధిని మాధవుని ద్రిప్పుచునే యున్నాను.

కామందకి:- అవును. మాకు మాలతి దాదికూతురు లవంగిక చెప్పినది.

చ. కురఁగట రాజవీధిఁజనఁ ♦ గ్రొత్తగరూపముదాల్చి పొల్చిన
మ్మరురతివోలె మాధవుని ♦ మాలతితుంగ గవాక్షపీఠయై
యఱిమఱిజూచిచూచి తమి ♦ యగ్గలమాటను దాళలేకదా
మఱిఁగెడియంగకంబులతి ♦ మాత్రము గావనివాడఁజేసెదున్ ౧౬

అవ:-నిజమే. ఆమీఁద నామెపైఁ బ్రొద్దుజరుగుట కష్టముగా నుండుటచే నోర్కింపక వినోదార్థము మామెచే లిఖింపఁబడిన మాధవునిరూపమును లవంగిక యిప్పుడే మందారిక చేతికిచ్చినది.

కామందకి:-(ఆలోచించి) లవంగిక మంచిపని చేసినది. మాధవానుచరుఁడైన కలహంసుఁడా విహారదాసి మందారిక యందుఁదగిలి యున్నాఁడులే. అందుచేత నాప్రతిచ్ఛందక మీ మార్గమున మెల్లఁగా మాధవుకడకు ముందుకార్యమును దెలిపికొనుచుఁ జేరఁగలదని దానియభిప్రాయము.

అవ:-మాధవునకుఁగూడ మదనమహోత్సవమును జూడ వేడుకపుట్టించి యాతని నీ యుదయమే మదనోద్యానమునకుఁ బంపినాను. అక్కడకు మాలతి రాఁగలదు. పిమ్మట నన్యోన్యదర్శనము కాఁగలదని.

కామందకి:-మేలు! బిడ్డ! మేలు! నీవు నీయనువర్తనముచే నా పూర్వశిష్యురాలగు సౌదామినిని దలఁపించుచున్నావు.

అవ:-అమ్మా! యిప్పుడా సౌదామిని యాశ్చర్యకరమైన మంత్రసిద్ధిప్రభావమును బొంది శ్రీశైలమునఁ గాపాలిక వ్రతమునడుపుచున్నదిసుమీ!

కామందకి:-ఈ సంగతి నీ కెవరు చెప్పినారు?

అవ:-ఈనగరి శ్మశానవాటికయందు కరాళయను చాముండ గలదు.

కామందకి:-అవును. కలదట. ఆదేవత నానావిధములయిన జీవబలులచేతఁ బ్రీతినొందునని సాహసిక ప్రవాదముకూడఁ గలదు. తరువాత,

అవ:-శ్రీశైలమునుండి వచ్చి యిచ్చటి కనతిదూరమున శ్మశానవాటమందు ముండ ధారియగు నఘోరఘంటుఁడను సాధకుఁడొకఁడు వాసము చేయుచుండును. అందులకు మహాప్రభావముగల కపాలకుండలయను నాతని

శిష్యురాలనుదినము సాయంకాలమున వచ్చుచుండును. ఆమెవలన నాకీవార్త.

కామందకి:-సౌదామిని యట్టిమహిమలు గలిగియుండవచ్చును.

అవ:-అవును. మనకిప్పడాసంగతి అవసరములేదు. మాధవునకు సహచరుడును బాలమిత్రుడును నగు మకరందుడు నందనమంత్రిచెల్లెలైన మదయంతికను బెండ్లియాడ గలుగునేని యది మాధవున కిష్టప్రాంతిగముగానుండును.

కామందకి:-ఆ పనికి నా ప్రియసఖి బుద్ధరక్షితను నియోగించినానే!

అవ:-భగవతి లెస్సయినపని చేసినది.

కామందకి:-లెమ్ము. మాధవునిసమాచారము దెలుసుకొని పిదప మాలతినే చూడబోదము. (ఇద్దఱు లేచుచున్నారు.)

కామందకి:-(ఆలోచించి) మాలతియనగా నతిగంభీరస్వభావురాలు. "చేయదగినదెల్ల యోచించి మీరే చేయుడు" ని కృత్యమంతయు మనమీదనే వదలివేయును. కాబట్టి మన మతినిపుణముగా దౌత్యమును నడుపవలయును. సర్వవిధముల,

వ. కలువవిరిన్ శరత్స్నమయ ♦ కౌముదియట్లు సుజాతుగాంతునిన్
లలితచరిత్ర మాలతియ ♦ లర్చెదుగావుత గోడె కానిరో
ర్వ్యలాదవి యాడునోడుగను ♦ గూర్చిగుణంబు లమర్చినట్టియ
న్నలువవిశిష్ట సృష్టినిపు ♦ ణత్వమురంజక మైఫలించుతన్. ౧౭.

ఇది విష్కంభము.

ద్వితీయరంగము - ఉద్యానము.

(తరువాత చిత్రఫలకమును చేతఁబట్టుకొని కలహంసుఁడు ప్రవేశించుచున్నాడు.)

కల:- మన్మథుని గర్వము సర్వము నపహరింపఁజాలిన తనరూపరేఖావిలాసములచే మాలతి నుట్టుకట్టుకొనఁ దెలిసికొన్న మా యజమానుఁడు మాధవు నిప్పుడు నే నెక్కడఁ జూతును? (ఇటునటునడచి) ఆయాసముగా నున్నది. ఇప్పుడీ యుద్యానమందు ముహూర్త మాత్రము విశ్రమించి మకరంద సమేతుని మాధవునిం జూచెదను. (వెనుకకు మరలుచున్నాడు.)

(తరువాత మకరందుడు ప్రవేశించుచున్నాడు.)

మక:- మాధవుఁడు మదనోద్యానమునకు వెళ్ళినాఁడని యవలోకిత చెప్పినది. నేనును అక్కడకే పోయెదను. (ఇటునటునడచిచూచి) ఓహో! వయస్యుఁడీలాగే వచ్చుచున్నాఁడు. (నిరూపించి) ఇతనికి,

చ. గమనము మందమయ్యె, మఱిఁ ♦ గన్నులచూపునుశూన్యమయ్యె, దే
హము బలహీనమయ్యె, నిడు ♦ పయ్యెనుశ్వాసమిదేమి? యీనులో
కములను బచ్చవిల్తునధి ♦ కారముసెల్లు, వయస్సుదావికా
రములుఘటించుఁ దాల్మి మధు ♦ రప్రియభావములన్ నశించెడున్. ౧౪

(తరువాత నట్టి మాధవుఁడు ప్రవేశించుచున్నాడు.)

మాధ:-

చ. ఇది సమయంబు గాదనక, ♦ యెబ్బెతికంబనుకోక, సిగ్గుఁబో
విడలిచి, తాల్మిఁ జంపుకొని ♦ వెట్టిదనంబున నాదు డెందమా
వదనజితేందు బింబను వి ♦ భావన సేయుచు మాటిమాటికిం,
గదలెదు వెన్కకిప్పుడతి ♦ కష్టపుయత్నముమీఁద నెట్టెటో. ౧౫

ఏమియాశ్చర్యము!

చ. నిలుకడగాంచె నామదికి ♦ నిర్వ్యాపారపాటున; నవ్యభావముల్
మలఁగె; సుధాబ్ధిఁదేలెనన ♦ మాంద్యమునుం జనియించె నిర్వృతిన్
వెలసినసుక్షమందపుడు; ♦ వెండియు నిప్పుడు వేఁడి వేఁడి ని
ప్పులఁ గౌఁగిలింపఁబడ్డదన ♦ భూరితరవ్యథ కగ్గమయ్యెదన్.

మక:-(చేరవచ్చి) మిత్రుఁడా! మాధవా! యీలాగీలాగు సూర్యుఁడు నెత్తిమీఁదనున్నట్లుగా నెండగాయుచున్నాఁడు. కాఁబట్టి యీ యుద్యానమున ముహూర్తమాత్రము విశ్రమింతము. (ఇద్దఱునిటునటు నడుచుచున్నారు.)

కల:-(సమీపింపవచ్చుచు) చెలికానితోఁగూడి యీ బాలోద్యానమును మాధవుఁడెట్లుగా నలంకరించుచున్నాఁడు! మదనవేదనచే ఖేదమొందుచున్న మాలతికిఁ గన్నులపండువగు నీతని ప్రతిచ్ఛందకము నిప్పు డీతనికిఁ జూపుదునా? పోనీ యిప్పుడు విశ్రామసౌఖ్య మనుభవింపనిమ్ము. (వెనుకకు మరలుచున్నాఁడు.)

మక:-వికసించిన పుష్పకేసరముల చల్లని పరిమళవాసనలచే నుద్యానమును బరిమళింపఁజేయుచున్న యీ సంపెఁగచెట్టు నీడనే విశ్రమింతము. [ఇద్దఱు నట్లు చేయుచున్నారు.] వయస్యా! మాధవా! కామోద్యానమునందు నాగరికసుందరులచేఁ బ్రవర్తింపబడిన మహోత్సవమును జూచివచ్చిన నీవు నాకన్నులకు వేఱుఁగా దోఁచుచున్నావు. మన్మథబాణములకు గుఱియగుచుండుట లేదుగదా? [నవ్వి] వెలిదామరవలె సుందరమగు నీ ముఖము నేల వంచుకొనియెదవు?

పంచచామరము

తమస్సమావృతంబులైన ♦ తత్క్రాణికోట్లకున్
సమస్తమున్ సృజించినట్టి ♦ స్రష్టకిందుమౌళికిన్

సముం డెవండొ యట్టిచిత్త ♦ జన్మశక్తి సుప్రసి
ద్ధమాంగదయ్యు లజ్జఁబూని ♦ దాచనేల నీకథన్. ౨౧.

మాధ:- వయస్యా! యేలచెప్పను? విను అవలోకిత చెప్పినమీఁద వేడుక పుట్టి కామోద్యానమునకుఁ బోతిని. పోయి యందందుఁ దిరుగాడుటచే మిగుల డస్సినవాఁడనై మనోహరమైన యాయాలయప్రాంగణభూమికిఁ జక్కని యలంకారమగుచుఁ గమ్మని యామోదవ్యాసనల కాసపడి తుమ్మెదగములు సరి దిమ్ముసేయు తుమ్మెదలపిండుచేఁ గలఁగనొందిన మంగళచాలు దన్నలంకరింప నింపుగులుకు నొకలేఁత పొగడచెట్టు పాదుచెంతను గూరుచుంటిని. తరువాత వికసించి కాలవశమునఁ జెట్టునుండి నేలజలజల రాలిన పూలను సంగ్రహించి నేర్పుమీఱ నొకమాలికనుగూర్ప మొదలుపెట్టితిని. తదనంతరము గర్భాలయమునుండి మన్మథుని సంచారిణీభావముగల జగద్విజయ వైజయంతికలాగున వెలువడి చక్కగ సమర్పింబడిన బాలనైపథ్యము తనకన్యకాత్వమును వెల్లడించుచుండ నెవ్వగో కాని యతిగంభీరస్వభావురాలగు నొకచిన్నది తిన్నగ నే నున్నచోటికే పరిజనులతో వచ్చినది.

చ. చెలియది రామణీయకపు ♦ సేవధిపై నధిదేవతాప్రథం
బొలుచునొకో! చక్కఁదన ♦ పుంజిగి తేటల యిక్కయొకో! జా
బిలికళలుగ మృణాళములు ♦ వెన్నెలలో నగు నిర్వికారణం
బు లుపిదస్పృష్టి కింకవిధి ♦ పూవిలుకాఁడె నిజంబు నెచ్చెలీ. ౨౨.

తరువాత పూలుగోయుట యందలి యభిలాషచేఁ బ్రేమాస్పదలగు సఖీజనులు వెంటనుండి ప్రార్థింపగా నా చిన్నది నేనున్న పొగడచెట్టుదగ్గఱకే వచ్చినది. బహుదినములనుండి యే పుణ్యాత్మునియందో వలపు నిలిపి యున్నదని దాని మన్మథవ్యథావికారములచేఁ దెలిసికొంటిని. ఏమంటేని,

చ. ఎలిగి తమ్మిదూఁడువలె ♦ నాతిమొదల్ వసివాడె, నెచ్చెలుల్
లలిఁ బలిమాలుతో నెటులో ♦ లాలనమై నుపచారముల్ గొనున్

దళిత వినూతనద్విగద ♦ దంతమనోజ్ఞ కపోలపాళియుం
గలువల కేలినిర్మలిన ♦ కాంతిరమంబు రచించి యుండెడున్. ౭౩

ఆమె నన్నుఁ జూచినదిమొదలు నా కన్నుల కమృతవర్తికయై యమితమైన యానందమును గల్పించి లోహధాతువును సూదంటురాయియు వలెనే నా హృదయము నాకర్షించినది. ఇన్నందుకు?

చ. సుగుణము దుర్గమంబన్నీ ♦ శోధనసేయక యింతియందాగిం
దగులుకొనె న్మనంబు పరి ♦ తాపభరంబున కగ్గమాటకే;
యగణిత శక్తియుక్తమగు ♦ నంచితపూర్వఫలోదయంబుచే
నగును శుభాశుభంబులవి ♦ ప్రాణులకెల్లను బ్రాయికంబుగన్. ౭౪

మం:—స్నేహము నిమిత్తముల ననుసరించియుండదు ననుట విరుద్ధమువిూ.

చ. కొండొక గూఢహేతువునఁ ♦ గూడుఁబదార్థము లొండొకంటితో
నుండవు బాహ్యహేతువుల ♦ నూనుచుఁగూరుము, లెట్టులున్న మా
ర్తాండుఁడు దోచినంతనెలి ♦ దామర మొగ్గ వికాసమొందెడున్
వెండిశశింగనంగరఁగి ♦ నీరయిపోయెడుఁజంద్రకాంతమున్. ౭౫

తరువాత, తరువాత.

మాధ:-తరువాతి వక్కడ,

చ. కనుబొమలంగదల్చుమను ♦ గాంచినవారును బోలెజాణలా
వనిత సఖీజనంబు "లల ♦ వాఁడెనువిూ యిటనున్నవాఁడ" టం
చనుగతి నన్నుజూచిమతి ♦ యట్టైసుధామధురస్మితంబులిం
పొనరఁగఁ జామకోఁదొడగి ♦ రొండొరులంగడగంటి చూపులన్.

మక:-(తనలో) ఎట్టానవాలు పట్టిరి?

మాధ:- పిమ్మటఁ గంకణావళులు ఘల్లు ఘల్లుమన లయానుసారముగా హస్తపద్మము లప్పళించి చప్పటలు చఱచుచు బెదరిపాఱు రాయంచల తెఱంగున నడుగులిడునప్వు డందంపు గిలుకుటందియల సంగతులు గ్రందుకొని గణగణ మ్రోగు గంటల యొడ్డాణములతో వాసులాడ నా చెలికత్తెలో యొయ్యారములు మీఱ గిలుక్కున మరలి "యేమి భాగ్యమమ్మా! యే యమ్మగారికొరకో అయ్యగా రొక్కరిక్కడనే యున్నారు" అని యాచిన్నదానితోఁ బలుకుచు నావంకఁ దమ చూపుడు వ్రేళ్ళతోఁ జూపించిరి.

మక:- ఇది నిశ్చయముగాఁ బ్రథమానురాగమునకు నిదర్శనము.

కల:- (సమీపింప వచ్చుచు) వీరిప్పుడు మనోహరముగా నొక స్త్రీ కథ చెప్పుకొనుచున్నారు.

మాధ:-

మ. వెలికింబంపుచు ధైర్యసంపద, విజృం ♦ భింపింపుచున్ విభ్రమం
బులు, గాటంబగు స్వాతికంపువికృతిం ♦ బుట్టించుచున్, వాక్కులం
దెలుపన్ రాక, విచిత్రమై పరఁగి, యిం ♦ తింబూనె నయ్యంతలో
పలనాచార్యక మేదియో మదన సం ♦ బంధంబుగా బల్విడిన్. ౨౭

అటుపిమ్మట,

చ. కలయఁగఁ జూచునప్పుడు వి ♦ కాసముదాలిచి, వింతగొల్పుటన్
నిలుకఁడఁ బోల్చి, రాగరస ♦ నిర్భరతం గని, భ్రూవిలాసముల్
గలిగితనర్చి, మూఁతగొని ♦ క్రమ్మఱిసూచిన జంకి వెన్కకున్
మలఁగిచెలంగు చూపులకు ♦ మాటికినన్ గుఱిఁజేసి వెండియున్. ౨౮

ఉ. అల్లనవ్రాలి, సిగ్గుగొని ♦ నట్టులు వెన్కకుఁ దగ్గి, భావమున్
వెల్లడిసేయుచుం, జెలిమి ♦ నించుచు, నిశ్చలతం జెలంగుచున్

మెల్లనఁ దారి, విస్మయము ♦ మీఱఁగ ఱెప్పల విప్పనొంది, గం
డ్లు కటాక్ష వీక్షణములఁ ♦ జేసియు దిక్కులఁజి యున్న సామనం
తెలహారించెఁ, దూంట్లుకొచి ♦ యుంచెను, బిల్చెన, పెల్లగించెనున్.

నేను నా స్నేహాచనము ప్రకటించుచుండిన యా సర్వాంగసుందరి సన్నిధానము కారణముగా లోఁబడినవాఁడనైనను గుట్టు చెడకుండుటకై మొదలుపెట్టిన పొగడదండ నెట్టెట్టో తుదముట్టించితిని. అంతటఁ గంచుకి జనంబులు ఛత్రములుదాల్చి మొత్తములుగట్టి వెంబడింప నా చంద్రవదన యాఁ యేనుఁగు నెక్కి నగరమార్గమలంకరించెను.

చ. చనుచు ననుంగనుంగొనను ♦ సాఁకె కుమార్త్మడ వెట్టునప్పుడా
ననమపవృత్తవృంతసలి ♦ నప్రతి మన్వహి యింపఁ గాఁగడుం
దనరి విశాలలోచన ను ♦ ధా విషదిగ్ధకటాక్షమొండు గ్ర
న్ననఁ బరఁగించె గాటముగ ♦ నాటుచు నాహృదిదుస్సిహాంగకన్. 30

అదిమొదలుకొని,

ఉ. ఇంతని యెన్నరాదు, మఱి ♦ యిట్టిదటంచు వంచింపరాదు, గా
దింతకు నెన్నఁడేనను భ ♦ వించినదైనఁ, జెడన్వివేక మ
త్యంత విమోహదుర్విషము ♦ మాచు వికారమదేదియో యిటుల్
స్వాంతము నెంతయుంజడిమ ♦ కగ్గము చేసి తపింపఁ జేసెడున్ 31

మఱియు,

చ. స్ఫురణము లేద యొట్టెదుటఁ ♦ బొల్చెడి వస్తువునందునుం, గడుం
బరిచితమైనదే స్మృతివి ♦ పర్యయమై యొకలాగుఁదోచెడున్
మఱిమఱిఁ బండువెన్నెలను ♦ మంచుఁగొలంకున ముంచియెత్తినం
దఱుఁగదు తాపమేమియు, మ ♦ నంబుఁ జలించి పరిభ్రమించెడున్.

కల:-(తనలో) ఇతని హృదయమును చూరగొన్నది నిశ్చయముగా మాలతియే కావలయును.

మక:-(తనలో) ఓహో! సుతిమించి రాగమునఁ బడుచున్నది. ఇప్పుడు చెలికాని నేమని మందలింతును?

చ. మదనుఁడు నిన్ను సౌమ్యహృదయ ♦ మన్ననఁజేయక యుండుఁగాక! నిన్
గదియవుగాక కల్మషవి ♦ కారము! లంచితమైత్రి నేఁడికో
గాదవుటెగాని యేమగుఁ బ్రబ ♦ యోజనమిప్పుడు జాగరూకుఁడై
వదలక కాముఁడుండెనవన ♦ పంబయి యూతని మేకి నాతజిన. 33.

(ప్రకాశముగా) వయస్యుఁ డామె యన్వయనామధేయముల నెఱుంగుదువా?

మాధ:-మిత్రుఁడా! వినుము. అట్టాచిన్నది యేనుఁగు గున్నపై నెక్కినప్పుడే గుంపుగూడిన యామె చెలికత్తెలలోనుండి యొక్కవారవనిత వెనుకఁ దగ్గి పూలుగోయు నెపంబునఁ గ్రమక్రమంబుగా నన్ను డాయవచ్చి సిగను బూలదండ సవరించుకొనువంకతో నాకుఁజేతులు మోడ్చి "మహాభాగ! సుశ్లిష్టమయిన గుణమునుగలదగుటచే నీకూర్పు మిగుల రమణీయముగా నున్నది. ఈ మన్మథబాణముల వ్యాపారము చిత్రమై క్రొత్తగా నుండుటచే నిందు మాభర్తృదారికకుఁగూడ వేడుకగా నున్నది. రసికులయినవారి నేర్పెప్పుడును మెప్పొందవలయునే కాని వ్యర్థమై యుండగూడదు. కలకంఠకంఠులకుఁ గంఠాభరణమై శోభఁ బెంపఁదగిన మణిహారము చిలుకకొయ్యను వ్రేలియుండఁ దగునా? కాబట్టి యీ పొగడదండ యామె పొగడదండ యనఁదగియుండును," అని నన్నుఁగూర్చి పలికెను.

మక:-ఓహో! యేమిజాణతనము!

మాధ:-తరువాత నేనడిగినమీఁద నా వారకాంత యాచిన్నది మంత్రి భూరివసువుగారి కొమార్తెయనియు, పేరు మాలతియనియు, తా

నామెకుఁ బ్రేమాస్పదురాలైన లవంగికయను ధాత్రేయి (దాదికూఁతుర) ననియుఁ జెప్పినది.

కల:- (సంతోషముతో) మాలతియేనా? అటులయిన నిదిమాకందఱకుఁ గావలసినదే. భగవంతుఁడైన కామదేవుని సంకల్పముల కదృష్టముగూడఁ దోడుపడుచున్నది.

మక:- (తనలో) అమాత్యభూరివసువుకొమార్తె యగుటచేతనే మిక్కిలి మాననీయురాలని చెప్పుట కామె యసమానములైన యితరగుణములను తక్కువపఱచుటయే. ఇంతేగాక భగవతియైన యా కామందకి "మాలతి! మాలతి" యని చెప్పకొని యెంతసంతోషించుచుండును! ఆమెను నందనున కిచ్చి పెండ్లిచేయవలసినదని రాజడుగుచున్నట్టు కింవదంతియు గలదు. (ప్రకాశముగా) తరువాత,

మాధ:- ఆమె నన్ను బ్రతిమాలిమీఁద చేతనున్న పొగడమాలికను బుచ్చుకొమ్మని యానతిచ్చితిని. గ్రుచ్చునప్పుడు ధ్యానముచేయు మాలతిముఖముమీఁదనే యుండుటచే నడ్డనడ్డముగా రచియింపఁబడ్డ యీ వకుళమాలిక నేనో యొక యపురూపవస్తువని వలెనేచూచి మహాప్రసాదమని పుచ్చుకొని యా వారసుందరి, వేడుక చూచి గుంపులుగూడి మరలిపోయెడి పురజనుల సందడిలో నదృశ్యురాలుకాఁగా నే నిక్కడకు వచ్చితిని.

మక:- వయస్యా! మాధవా! నీవుచెప్పిన వృత్తాంతమును బట్టి యా మాలతి తనవలపెల్ల నీమీఁదనే నిలిపినట్టు స్పష్టమగుచున్నది. ప్రాగనురాగ సూచకముగాఁ గపోలతలము వెల్లఁబాఱుటయు నీ నిమిత్తమే. నిన్నెక్కడ జూచినదో కాని చూచినది. కులశీల గుణగణంబు వేత్తలగు తాదృగ్భాగ్యవతులకుమనస్సొకచోటను దృష్టివేఱొకచోటను దగిలియుండవు. ఇంతేగాక,

ఉ. తొయ్యలి నీపయిన్వలపు ♦ తొత్తెనెనిల్పినదాని చిన్నెలా
నొయ్యనఁదత్సఖీజనము ♦ లొండొరుమోములఁజూచుకొంచొగిన్

"అయ్యయొకండెవండో యొక ♦ యమ్మకుసై యిటనున్నవాఁడ" టం
చయ్యెల నాగనాడుటయు ♦

మాధ:- ఇంకొకటి?

మక:- ♦ అల్లలవంగిక పౌఘలోక్తులంస్. ౩౮.

కల:-(చేరవచ్చి) ఇదియొకటిగూడ [చిత్రపటమును జూపుచు
న్నాడు.]

మాధ:—మక—[చూచుచున్నారు.]

మక:-ఇది మాధవునిరూపమే! యెవరువ్రాసినారు?

కల:-ఎవరు వీనిహృదయమును దొంగిలించినారో.

మక:-మాలతియేనా?

కల:-మరేమి?

మాధ:-చెలికాఁడా! మకరందా! నీవు చేసినయూహ యిప్పుడు సరి
గానే యున్నది.

మక:-నీకిది యెట్లు లభించినది?

కల:-లవంగిక మందారికచేతి కిచ్చినది. మందారిక నాచేతికిచ్చినది.

మక:-మాధవుని రూపమును లిఖించుటయందు మాలతి యుద్దేశ మే
మైయుండినట్టు నీతో మందారిక చెప్పినదో చెప్పుము.

కల:-ఉత్కంఠావినోదనమని.

మక:-మిత్రుడా! యింక నూరటనొందుము.

౯. వెన్నెలమాడ్కిఁజూడ్కికిని ♦ వేడ్కయొనర్చెడు నీకుఁగాంతయుం
బున్నమునేసి పుట్టితివి ♦ ముద్దియకీప్సిత బంధబంధువై
కన్నియతోడి సంగమము ♦ గల్గు టకోసఖ! యింకసంశయం
బున్నదె? యవ్విధిస్మరులె ♦ యొద్దికమైఁ గృషిసేయుచుండఁగా ౩౯.

నిన్నిట్లు మరులుకొలిపి వికారముల పాలుచేసిన శ్యామసుందరాంగి రూప మిందు వ్రాయుము. చూతము.

మాధ:- మిత్రునికోరిక గొంటో యట్లే [కలహంసునితో] కలహంసా! ఉపకరణములను దెమ్ము.

కల:- [ఇచ్చుచున్నాడు.]

మాధ:—(వ్రాయుచు) మిత్రుఁడా! మకరందా!

చ. వెడలెడి బాష్పపూరమది ♦ వీక్షణపంక్తి ననుక్షణంబుఁగ
ప్పెడుఁ, బడఁతిన్ మన్నిలుప ♦ వేగనొడల్ జడిమంబుగొంచు మా
న్పడిరెడు, వ్రాయఁబూనుకొనఁ ♦ బాణియుఁ దోనచెమర్చియుంతయున్
వడఁకెడియంగుళుల్ గలిగి ♦ వర్తిలుచుండె నేఁకేమి సేయుదున్. ౩౭

అయినను పట్టిపట్టి వ్రాయుచున్నాను. (అని యొట్టకేలకు వ్రాసి చూపుచున్నాఁడు.)

మక:—(చిత్రమును బరిశీలించి) బాగున్నది. నీ యనురాగమునకుఁ దగినట్లు లిఖించితివి. (సంతోషముతో) ఇదిగో పద్యమునుగూడ వ్రాసితిని.

“చ. ప్రకృతి మనోహరంబులగు ♦ రాజకళాది సమస్త వస్తువుల్
సుకరగతిన్ మదన్యులను ♦ జొక్కఁగఁజేసినఁ జేయునేమొ? యీ
వికచపయోజ లోచనను ♦ బ్రీతి మెయింగనఁగంటి, జన్మసా
ఫలకముగ నాకదే ఘనత ♦ రంబగు నుత్సవమా జగంబునన్.” ౩౮
(అని చదువుచున్నాఁడు.)

మందా:—(ప్రవేశించి) కలహంసా! కలహంసా! దొంగా! దొంగా! అడుగుజాడనుబట్టి పట్టుకొంటిని. (మాధవ మకరందులనుజూచి సిగ్గుతో) ఆ మహానుభావులుగూడ నిక్కడనే యున్నారు. (సమీపించి) దండము లండి!

ఉభయులు:—మందారికా! పనిమీఁద వచ్చితివి. రమ్ము. కూర్చుండుము.

మందా:—(కూర్చుండి) కలహంసు నడిగి చిత్రఫలకమును దీసికొని పోదమని వచ్చినాను.

కల:—ఇదిగో పుచ్చుకొనుము.

మందా:—ఎవరు ఎందుకొఱకు ఇందు మాలతిని లిఖించినారు?

కల:—మాలతి యెవరికిని ఎందుకొఱకు లిఖించినదో?

మందా:—(సహర్షముగా) అదృష్టవశమున బ్రహ్మదేవుని నేర్పునకు ఫలము తరుణమందే కలుగుచున్నది.

మక:—సఖీ! మందారికా! యీ వస్తువువిషయమున, ఈ నీప్రియుఁడు చెప్పిన దట్టిదేకదా?

మందా:—మహాభాగా! అట్టిదే.

మక:—ఇంకొకటి, మాధవుని మాలతి ముందెక్కడఁ జూచినది?

మందా:—మేడమీఁది కిటికీలోఁ గూరుచుండి చూచినదని లవంగిక చెప్పినది.

మక:—సరే! నే ననుకొన్నట్టే. మేము మంత్రిగారి వీధినిఁ బెక్కుమాఱులు పోవుచుందుములే!

మందా:—మహాభాగ! అనుజ్ఞ యైనయెడల కామదేవునియొక్క యీ విలసితమంతయు నిప్పుడు వెళ్ళి ప్రియసఖియైన లవంగికకుఁ జెప్పుచున్నాను.

మక:—ఇంతకన్న సమయములేదు. పోయి నీవుచెప్పవచ్చును.

మందా:—(చిత్రపటమును బుచ్చుకొని నిష్క్రమించుచున్నది).

మక:—వయస్యా! మధ్యాహ్నము కావచ్చినది. రమ్మింటికే పోదము. (ఇద్దఱును లేచి యిటునటు నడచుచున్నారు.)

మాధ:—ఇప్లను,

చ. సరసిరుహాక్షికుచ్చెలము ♦ సల్పుచుఁగూడ మెలంగురోల్కఁ బుం
డేలపలు నేర్పునిర్మలఁ దము ♦ నిద్ధపుఁజెక్కులఁ గుంకుమంబులో
సూరుపుగ దిద్దికొన్నయాల ♦ ప్రౌఢటిపత్త్ర విచిత్రవైఖరుల్
గరఁగెదునంచు సెంచెదను ♦ గ్రమ్మవెసందిగ జాలుచెమ్మటన్. ౩౮

మఱియు,

ఉ. కుందలతావితానవ ♦ కోమలసూనముల సీమలందుని
ష్యందమకరంద బిందువుల ♦ సాంద్రసుగంధము లందికొన్న యో
మందసమీర! యీవతస ♦ మంజసగాత్రిని నాతిచంచలా
క్షిందగఁ గౌఁగిలించుచును స్పృ ♦ శింపుమి నాయఖిలాంగకంబులన్.

మక:—(తనలో)

తే. గీ. మారుడఁ నివార్యవేసుషమ ♦ మారదేహు
నెట్లు బాధించుచున్నాఁడొ ♦ కృపదొలఁగి;
తొలుత నేత్రదోషవివర్త ♦ కలితమగుచుఁ
గలభమును దీవ్ర *కూటపా ♦ కలముపోలె. ౪౦

కాఁబట్టి మా కిప్పటున భగవతి కామందకియే శరణము.

మాధ:—(తనలో)

తే. గీ. విచ్చు పొందామరసనీడు ♦ వచ్చుముద్దు
మొగము నావంకఁ ద్రిప్పిన ♦ మదవమిన్న
కానఁబడెడు నాకు వివర్త ♦ మానయగుచుఁ
నీవ, లావల, లో, వెలి ♦ నెల్లయెడల. ౪౧

---

* గజజ్వర విశేషము.

(ప్రకాశముగా) వయస్యా! నా కిప్పుడు,

చ. జ్వా మదిరేఖదియో విచారుఁ ♦ బాలికకీరము వేఁచి పై వెదున్
న్నురణము ప్రగ్గియుండెడుఁ బ్రే ♦ మాహవనంబున నింద్రియంబులుం
గరమభిలాషఁ జెందిమణుఁ ♦ గంగనుఁ గాంచుచున్న నాహృదం
తరము జ్వలించెడున్ మఱి గదుఁ ♦ దన్మయతన్ భ్రమియించుచుండెడున్.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

ప్రథమాంకము సంపూర్ణము.

—0—

మాలతీమాధవము

ద్వితీయాంకము

ప్రథమరంగము—మాలతీగృహము.

(తరువాత నిద్దఱు చేటికలు ప్రవేశించుచున్నారు.)

ప్రథ:—సఖీ! సంగీతశాలదగ్గఱ నవలోకితతోఁగూడి భగవతి కామందకి యేమో యాలోచించుచున్నది!

ద్వితీ:—చెలీ! మాధవుని వేడుక చెలికాఁడైన మకరందుని వలన మదనోద్యానమందు నడచిన గూఢవృత్తాంతమును దెలిసికొన్నదై యిప్పుడు భగవతి యమ్మాయిగారినిఁ జూచు కోరికతో నామె యేమి చేయుచున్నదో చూచిరమ్మని యవలోకితను బంపినది. అంతలో నేనామె కెదురుపడి "అమ్మాయిగారు లవంగికతో నేకాంతమున్నార"ని చెప్పితిని.

ప్రథ:—పొగడపూవులు గోసితెత్తునని లవంగిక మదనోద్యానములో వెనుకఁబడ్డదే! తిరిగి వచ్చినదా?

ద్వితీ:—రాకేమి! అమ్మాయిగా రామె వచ్చుచుండుటను దూరమునుండి చూచి యెదురేగి చేయిపట్టుకొని పరిజనులెవ్వరును లేని తనమేడ మీఁది ప్రక్కగదిలోనికిఁ దోడుకొనిపోయినది.

ప్రథ:—సరే చెప్పెడిదేమి? ఆ మహానుభావుని వృత్తాంతమడిగి తెలిసికొని వినోదించుచున్నది.

ద్వితీ:—(నిట్టూర్పుపుచ్చి) ఆమె యూఱటనొందుట యెక్కడిది? తోఁటలో మాధవుని నావిధముగాఁ జూచియున్నపిదప నామె యనురాగ

మునకు మేరయేయుండదు. పయిగా భర్తృదారికను నందనున కిమ్మని మహా రాజుగారు కోరఁగా ఆయనతో మంత్రిగారీ యుదయమే యిట్లు మనవి చేసినారు.

ప్రథ:—ఎట్లు?

ద్వితీ:—దమపిల్లదానివిషయములోఁ దమచిత్తమని. అందుచేత నీ మాధవానురాగము మాలతి కామరణాంతము హృదయశల్యమై పీడించునని భావించుచున్నాను.

ప్రథ:—ఈ విషయమున భగవతి తనమాహాత్మ్యము నించుక ప్రకటన చేయకుండునా?

ద్వితీ:—ఓసి యెందుకే యీ మాటలు? రావే పోదము.

(ఇద్దఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

—O—

(ప్రవేశకము)

(తరువాత మాలతియు, లవంగికయు నుపవిష్టలై ప్రవేశించుచున్నారు.)

మాల:—సఖీ! తరువాత, తరువాత.

లవం:-తరువాత నా మహానుభావుఁడీ వకుళమాలిక నిచ్చినాఁడు. (ఇచ్చుచున్నది.)

మాల:-(మాలికఁ బుచ్చుకొని సంతోషముతోఁ జూచి) చెలీ! యీ కూర్పుగుదుదిగుదుగా నున్నదే.

లవం:-అట్లుండుట నీదే యపరాధము.

మాల:-అదెట్లు?

లవం:-ఆ శ్యామలాంగుని కట్లు హస్తవికలత్వము గలిగించినవా రెవరని?

మాల:- చెలీ! లవంగికా! నీ వెప్పుడు నిటువంటి యూరడింపుమాటలే చెప్పుచుందువుగదే?

లవం:- చెలీ! నే నేమంటిని? మలయానిలమునకుఁ జలించు తెలిదమ్మి రేకులవలెఁ జెలువు మీఱినవియు, నిన్నుఁ జూచుటచేఁ గలిగిన యాకార వికారమును గప్పిపుచ్చు కోరికతో సగము కూర్చి నిలిపిన పొగడదండపై సప్రయత్నముగా దృష్టి నిలిపినప్పుడు విప్పనొందినవియు, నగు కన్నులతో నిన్నతఁడు వెల్లివిరిసిన యాశ్చర్యరసముచే నిశ్చలములై నిడుదలైన లోచన ప్రాంతముల నరికట్టినట్లొప్పు భ్రూలతి కలవికాసముచే మన్మథబాణసంరంభమును దెలియఁజేయుచుఁ గడునొయారముగాఁ జూచుచుండ నతనిని నీవే చూచితివిగాదా?

మాలః- (లవంగికను గౌఁగిలించుకొని) చెలీ! యెంతయున్నవారిని చిటికెలో భ్రమింపఁజేసెడి యీ విలాసము లాతనికి సహజములే యేమో! అట్లు గాకున్నఁ బ్రియసఖి యూహించినట్లే.

లవంః- (నవ్వి యసూయ నొందినదానివలె) అప్పుడు నీవును నీకు నీవే అంగులేకుండనే యాటాడినావు.

మాలః- (సిగ్గుపడి నవ్వి) తరువాత. తరువాత.

లవంః- తరువాత జాతరఁ జూచి యిండ్లకు మరలెడి పౌరజనుల సందడిలో నాతఁ డదృశ్యుఁడు కాఁగా నేను మందారిక యింటికి వచ్చితిని. ప్రొద్దుట దాని చేతికి చిత్రఫలక మిచ్చితినిలే!

మాః- ఎందుకో అది?

లవం:- మాధవుని యనుచరుఁడైన కలహంసుఁడు దానియందుఁ దగిలియున్నాఁడు. కాఁబట్టి యాతని కామె చూపించఁగలదని. అంతట మందారిక నా కొక ప్రియము చెప్పినది.

మాల:-(తనలో ఆనందముతో) కలహంసుఁడును తన యజమానునకా ప్రతిచ్ఛందకమును చూపఁగలఁడు. (ప్రకాశముగా) చెలీ! యేమిటి ప్రియము చెప్పినదంటివి?

లవం:-ఇదిగో నీకు సంతాపము కలిగించి తాను సంతాపమునొందుచు దుర్లభములైన కోరికల కవకాశమిచ్చి సహింప నలవికాని యలజడిచే సలసల మఱుఁగుచున్న తన హృదయమున కొక్కింతుక సేదదీఱు గలిగించుకొనుటకై యతఁడు లిఖించిన నీ ప్రతిచ్ఛందకము. (చిత్తరువును జూపుచున్నది.)

మాల:—(సంతోషముతో నూర్పుపుచ్చి, తడవుచూచి) అయ్యో! యిప్పుడు సైతము నాహృదయమున కూఱట గలుగకున్నది. ఈ యూఱట నిజమైనదని నమ్మవచ్చునా? ఇదిగో నిక్కడనేమో వ్రాయఁబడియున్నది. (అని "ప్రకృతిమనోహరంబులగు" అను పద్యమును జదివి యానందముతో) మహాభాగ! నీ వాఙ్మాధుర్యము నీకే తగును. ఇంక నీ దర్శన మప్పటికి మనోహరమైనను దీర్ఘమైన దుస్సహసంతాపమును గలిగించుటచే తుదకు దారుణమైనదిగా నుండును. నిన్నుఁ జూడని స్త్రీలును చూచి మమతనొందని స్త్రీలును ధన్యురాండ్రుగదా!

లవం:-చెలీ! యీప్రకారముగానైనను నీకూఱటగలుగదా?

మాల:-చెలీ! యేప్రకారముగ?

లవం:-ఎవనినిమిత్తమై తొడిమె పట్టువిడిచిన యశోకపల్లవమువంటి హృదయమును, వాడిపోయిన విరజాజిపూవువంటి సుకుమారమైన శరీరమును ధరించిన నీవును మన్మథునిచేఁ గృశియింపఁజేయఁ బడుచున్నావో, అతఁడును భగవంతుఁడైన కుసుమాయుధునివలన సంతాపముయొక్క దుస్సహత్వ మిట్లుండునని తెలిసికొనుచున్నాఁడు.

ద్వితీయాంకము

మాల:- చెలీ! ఆ మహానుభావుఁడీ బాధ లేవియు లేక సుఖమ నుండుఁగాక! ఇఁక నాకూఱట గలుగుట యసంభవము. (అని కంటఁ దడిపెట్టి)

ఉత్సాహ.

మితిలేక విసమువోలె ♦ విరియుఁ బాఱి తీవ్రమై
కెరలి ధూమరహితమైన ♦ కీలిఁబోలి మండుచున్
జ్వరమువోలె సమయవసులఁ ♦ బరిమథించు నీవ్యథం
దలమె తొలఁచి నన్నుఁ బ్రోవఁ ♦ దల్లియేని దండ్రియేన్. ౧

లవం:- చెలీ! అది యట్టిది. స్నేహసమాగమములు ప్రత్యక్షమందు సౌఖ్యదాయకములును పరోక్షమందు దుఃఖసన్నాహములునునై యుండును. ఒక్కమాఱిట్లు మేడమీఁది సోరణగండినుండి వానిం జూచినంతమాత్రముననే నీకు నేఁడు చందురు పండువెన్నెల నిప్పులగుండమై యుండెనే! నీ శరీరావస్థ చూడఁగా క్రూరుఁడైన యా కామదేవుని బారికిఁ దప్పి బ్రతికి బైటఁ బడుదువో లేదో యని సంశయింపవలసివచ్చెనే! ఇంకను నేఁటి వాని సవిశేషదర్శనముచే నీ సంతాపము దురంతముగా నుండునని నేను చెప్పవలయునా? కాఁబట్టి ప్రియసఖీ! దుర్లభవిషయమైన మనోరథము నీడేర్చుకొనుటయే శ్లాఘనీయము. ప్రపంచమందలి ప్రాణికోటికెల్లను అట్టి మనోరథము తుల్యగుణానురాగమైన వల్లభసమాగమమని మేము తలంచుచున్నాము.

మాల:- ఓసీ! మాఁటి రేయిటులైనను బ్రతికినఁ జాలునని క్షేమకోలఁది నిట్లు తెగువను బోధించుచున్నావు. నా జోలికిరాకు పొమ్ము. (అని కంటఁ దడిపెట్టి) నిన్ననవలసిన పనియేమి? నేనే హృదయమునుండి సారెసారెకుఁ బాఱ నుంకించు ధైర్యము నెట్టెట్టో బలవంతముగాఁ జిక్కఁబట్టి తుదకు గుట్టుచెడి సిగ్గువిడిచినదాననైనాను. కాఁబట్టి ప్రియసఖీ!

కవిరాజ విరాజితము.

గగనమునం బ్రతిరాత్రియుఁ జంద్రుఁడు ♦ ఖండకళంగొని వెల్గఁగ ని
మ్మగసిమరుండుఁ దహింపఁగ నిమ్ముఁక ♦ మృత్యువు దక్కమరేమియుగున్
సుగుణుఁడు దండ్రియుఁ బావనితల్లియు ♦ శుద్ధకులంబును జుట్టములై
తగియెడు నాకిఁక జీవితము న్మఱి ♦ తండును గావక యుంచుకయున్. ౨

లవం:-(తనలో) ఇప్పుడేమిబుద్ధి?

ప్రతీహారి:-(ప్రవేశించి) ఇదిగో మహానుభావురాలు కామందకి.

ఉభయులు:-ఏమి భగవతిగారా?

ప్రతీ:-అమ్మాయిగారిని జూడఁగోరి వచ్చినారు.

ఉభ:-అటులయిన నాలస్య మెందుకు?

ప్రతీ:-(నిష్క్రమించుచున్నది.)

మాల:-(చిత్రపటమును దాఁచుచున్నది.)

లవం:-(తనలో) సమయమునకు వచ్చెను.

(అప్పుడు కామందకియు అవలోకితయుఁ బ్రవేశించుచున్నారు.)

కామం:-మేలు! మిత్రుఁడా! మేలు! భూరివసూ! "తనపిల్లదాని విషయములోఁ దమచిత్తము యుభయలోకములకు విరుద్ధము గాకుండునట్లుగాఁ బ్రత్యుత్తరమిచ్చితివి. ఇంతేగాక యిప్పటి మదనోద్యాన వృత్తాంతము ను బట్టి దైవముకూడ ననుకూలుఁడుగా నున్నట్టు యోచించుచున్నాను. వకుళావళీ చిత్రఫలకముల యిచ్చి పుచ్చుకోళ్లును అత్యద్భుతమైన యొక యుల్లాసమును గలిగించుచునే యున్నవి. అవును వివాహతంత్రమందుఁ బ్రథానశోధనము పరస్పరానురాగమే. ఈ యర్థమున నంగిరసుఁడుగూడ నిట్లు చెప్పుచున్నాఁడు. "యస్యాంమనశ్చక్షుషోర్నిబంధ స్తస్యా మృద్ధిః" అని.

అవ:-ఇదిగో మాలతి.

కామం:-(చూచి)

చ. పలుచనఁబారె సంగ[illegible]ములు ♦ [illegible] లూడ్చిన సుంటికిం[illegible]
[illegible]గివిా[illegible], నొంటికిళ ♦ [illegible]చంద్రుని మూర్తి వోలె న
[illegible]లన[illegible] ♦ [illegible] ధూరి[illegible]
[illegible] నీకు[illegible] ♦ [illegible] మోదముల్. ౩

మఱియు,

చ. [illegible] ♦ [illegible] నీ
[illegible] ♦ [illegible]
[illegible] ♦ [illegible]
[illegible] ♦ [illegible]? ౪

నిశ్చయముగా నీ[illegible] ప్రియసమాగమము
ననుభవించుచున్నది. ఏమనఁగా,

చ. ప్రిద[illegible] ♦ [illegible] మోపి[illegible]పాదమున్,
[illegible]సుస్వేదము[illegible] ♦ [illegible]వులు[illegible]
[illegible] ♦ [illegible]పాటుఁ, [illegible]లం
[illegible] ♦ [illegible]. ౫

[illegible] సంచరించుచున్నవి. (సమీపించు
చున్నది.)

లవం:-(మాలతిని చేతితోఁ దట్టుచున్నది.)

మాల:-భగవతికి వందనము చేయుచున్నాను.

కామం:-భాగ్యజన్మ మెత్తినఫలమును బడయుదువుగాక!

లవం:-ఇదిగో పవిత్రాసనము. (అందఱుఁ గూర్చున్నారు.)

మాల:- భగవతికిఁ గుశలమా?

కామం:- (నిట్టూర్పువుచ్చి) కుశలముగానే యున్నది.

లవం:- (తనలో) కపటనాటకముయొక్క ప్రస్తావన యారంభమైనది. (ప్రకాశముగా) భగవతి కిప్పుడు బాష్పభారముచే డగ్గుత్తికపడిన కంఠములోఁ దగులుకొని మాట యొకపట్టునఁగాని పైకి రాకయున్నది. ఇంత యుద్వేగమునకుఁ గారణ మేమై యుండును!

కామం:- చీఁకుబొంతకుఁ దగని యీ పరిచయమే.

లవం:- అది యెట్లు?

కామం:- ఓసి నీకును దెలియకున్నదా!

క. మదనుని విజయాస్త్రంబీ
సుదతిశరీరంబు సహజ ♦ సుభ విలాసా
స్పదము గుణహీనవరసం
ప్రదానమున వెరతుగుణము ♦ ఫలమగునంచున్.

మాల:- (వెలవెలపోవుట నభినయించుచున్నది.)

లవం:- ఇది నాకుఁ దెలియును. రాజనిర్బంధముచే మాలతిని నందనున కీయ నిశ్చయించినాఁడని జనులందఱు భూరివసువుగారి నీసడించుచున్నారు.

మాల:- (తనలో) నాతండ్రి నన్ను రాజున కెట్లు బలియిచ్చుచున్నాఁడో!

కామం:- ఆశ్చర్యము!

చ. సరియని దీనికింగుణవి ♦ చారము సేయక పూనుకొన్నవాఁ
డరయఁగ వక్రనీతినిపు ♦ ణాత్ములకున్నె యపత్యమోహముల్?
మరియుచుఁ గూఁతునిచ్చికడు ♦ ముద్దుగఁ బెండిలిఁజేసిపూజ్యుఁడా
నరపతి నర్మమిత్రుఁడగు ♦ నందనుసఖ్యముఁ గోరఁబోలెడున్.

మాల:- (తనలో) తండ్రిగారికి రాజారాధనమే ముఖ్యముగాని మాలతిగాదు.

లవం: _ భగవతి సెలవిచ్చినట్లే. అలాగే కానియెడల యౌవనము జాఱినవాఁడును, కురూపుఁడును నైన యా వరుని విషయమున నమాత్యుఁ డేల శంకసేయఁడు ?

మాల: - [తనలో] అయ్యో ! మందభాగ్యురాలను. నా కనర్థము చేరువై వజ్రపాతమువలెఁ బడ మొత్తుచున్నది.

లవం: - కాఁబట్టి తల్లీ ! భగవతి ! యనుగ్రహించి మా ప్రియసఖి నీజీవన్మరణమునుండి రక్షింపుమీ ! నీకుమాత్ర మీమె కూఁతురుగాదా !

కామం: _ ఓ సుశీలురాలా ! యిందు భగవతి యేమిచేయఁగలదు ? సాధారణముగా కన్యకలకు తండ్రియు, దైవమునుగదా రక్షకులు ! దుష్యంతుని విశ్వామిత్ర పుత్రికయగు శకుంతలయు, పురూరవుని నూర్వశియును నచ్చరయుఁ గోరి పెండ్లాడిరని పురాణవేత్తలు చెప్పుదురు. వాసవదత్త తండ్రి తన్ను సంజయున కీయ నిశ్చయింపఁగా తాను స్వయముగా నుదయన మహారాజును వరించినట్లున్నది. కాని అవియెల్ల సాహసప్రాయములగుటచే నుపదేశింపఁబడఁదగినవి కావు. సమస్తవిధముల,

చ. ఇనునకుఁ దాఁ బ్రియుండును సు ♦ హృత్తును మంత్రియునై వరించునం
దనునకుఁ గార్యమెంచినిజ ♦ నందనినిచ్చి కరంబుస్వస్థతం
గనియెదుఁగాక మాత్యుఁడిఁకఁ ♦ గాంచినసెగ్గు జనించురాహుతో
నెనసిన చెంద్రరేఖవలె ♦ నీసతియాతని చెట్టఁబట్టెడున్. గా.

మాల: - [తనలో] హా ! తండ్రీ ! నీవుగూడ నిది నాకుఁ గూడదనక కేవలము భోగతృష్ణకు లోనయినాఁడవు.

అవ: - భగవతి వచ్చి చాలసేపయినది. మాధవుఁ డస్వస్థచిత్తుఁడుగా నున్నాఁడు.

కామం: - ఇదిగో వెళ్లుదము. అమ్మాయీ పోయివత్తుమా ?

లవం :- [జనాంతికముగా] చెలీ ! మాలతీ ! యిప్పుడా మహానుభావుని కులశీలాదులను భగవతి నడిగి తెలిసికొందము.

మాల: - నాకును కుతూహలముగానే యున్నది.

లవం: - [ప్రకాశముగా] ఇట్లు భగవతియొక్క వాత్సల్యమునకుఁ బాత్రుడగుచున్న యీ మాధవుఁడనువాఁ డెవఁడు ?

కామం: - చెప్పవలసినది చాలఁగానున్నది. ఇప్పు డాగాథ యెందుకు ?

లవం: - అయినను భగవతి చెప్పి యనుగ్రహించునుగాక !

కామం: - అటయిన వినుము. పురుషశ్రేష్ఠులకెల్లఁ జూడామణియై దేవరాతుఁడని విదర్భరాజు మంత్రియొకఁడుండును. అతఁడును మీ తండ్రియు సహాధ్యాయులగుటవలన సకలలోకమాననీయ పవిత్రచరిత్రుఁడగు నా మహానుభావుని మీ తండ్రియే యెఱుఁగును.

మఱియు,

మాలిని.

వ్యతికరితసమస్తా ♦ శాంత శుభ్రోరుకీర్తుల్
వితతసుకృతిలీలా ♦ విక్రమస్థానభూతుల్
నుతమహిమసమేతుల్ ♦ భూరిలక్ష్మీనికేతుల్
క్షితితలమునఁ దాదృ ♦ క్శ్రీయుతుల్ పుట్టుటెట్టుల్. ౯,

మాల: - [సంతోషముతో] చెలీ ! యిప్పుడు భగవతి పేర్కొనిన వారినే కాఁబోలును తండ్రిగా రెప్పుడును స్మరించుకొనుచుందురు !

లవం: - చెలీ ! భగవతితోఁగూడి వా రిద్దఱు నొక గురువునొద్ద విద్యాభ్యాసము చేసిరని పెద్దలు చెప్పుదురు.

కామం: -

ఆ. గీ. ఉదయగిరినిఁబోలె ♦ నుదయించె నతనికి
స్ఫురిత గుణవిలాస ♦ సుందరుండు
వరకళాన్వితుండు ♦ ప్రాణిలోచనమహో
త్సవకరుండు బాల ♦ చంద్రుఁ డొకఁడు. ౧౦.

లవం: - [పెడమొగముగా] మాధవుఁ డతఁడే కాఁబోలును.

కామం: -

బాలుండయ్యును నిల్లువెల్వడికళా ♦ భ్యాసంబుకై యిప్పుడీ
ప్రోలింజేరి వసించుభానురశర ♦ త్పూర్ణేందు బింబాననుం
బాళింజూచెడి లోలలోచనల యు ♦ న్మాదంపు వాల్చూపులన్
మేలౌ కల్వలసోగ్గగండ్లెసఁగెనా ♦ మించుంబుకంబయ్యెడన్. ౧౧.

ఇప్పు డాతఁడు తన బాలమిత్రుఁడైన మకరందునితోఁగూడి నీతి శాస్త్రము నభ్యసించుచున్నాఁడు. అతఁడే మాధవుఁడు.

మాల: - [ఆనందముతో జనాంతికముగా] చెలీ! లవంగికా! వింటివా యీ భాగ్యశాలి యెంత గొప్పకులమందుఁ బుట్టినాఁడో?

లవం: - [జనాంతికముగా] మహాసముద్రమును విడిచి కల్పవృక్ష మెందుండి పుట్టఁగలుగును?

కామం: - ఓహో! యెంత ప్రొద్దుపోయినది. ఇప్పుడు,

చ. ననవిలుకాని పోరులన ♦ నంగిపెనంగి శ్రమంబుపైకొనన్
గనులరమోడ్చు చక్రమిథు ♦ నంబులుకంపిలి యప్డెమేల్కనన్
ఘనతరహార్మ్యగర్భముల ♦ గాఢముగాఁ బ్రతినాదమిచ్చునీ
యనిభృత సాంధ్యశంఖరవ ♦ మాకసమంతటఁ బర్వుచుండెడున్ ౧౨.

మాల: - [పెడమొగముగా] నా తండ్రి నన్ను రాజునకిట్లు బలి యిచ్చుచున్నాఁడో! తండ్రిగారికి కూఁతు రేమైపోయిననేమి? రాజారాధనమే ముఖ్యముకాని. హా! తండ్రీ! నీవును నిది నాకుఁ గూడదనక కేవలము భోగతృష్ణకు లోనయినాఁడవు. [ఆనందముతో] ఆ మహానుభావుఁ డెంత గొప్ప కులమందుఁ బుట్టినాఁడు! ప్రియసఖి చక్కఁగాఁ జెప్పినది. అవును మహాసముద్రమునువిడిచి కల్పవృక్ష మెందుండి కలుగునుకా? కానిమ్ము. వాని నింకొకసారి చూడవలయును.

లవం: - దేవీ! యీ సాలుగిండ్ల భవంతిలోనుండి పోదము.

కామం: - [పెదమొగముగా] అవలోకితా! యిప్పుడు తటస్థముగా నుండిరే మాలతి విషయమున నిస్పృష్టార్థదూత్యమును జక్కఁగా వడిపి తద్వారమును జాలవఱకుఁ జాలకన చేయఁగలిగితిని. ఏమంటేని,

ఉ. ఎంచితి నెగ్గునందనున ♦ కించుక దండ్రిని నమ్మ రామిరూ
పించితిఁ బూర్వగాథలను ♦ బేర్కొని తెల్పితి గార్యపద్ధతిన్
మంచిగ మాటవెంబడిని ♦ మాధవువంశము విద్యయుం బ్రశం
సించితి, నింక నాకునవ ♦ శిష్టముదీనిని జేరఁదీయుటే. ౧౩.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

ద్వితీయాంకము సంపూర్ణము.

—o—

మాలతీమాధవము

తృతీయాంకము

ప్రథమ రంగము - కామందకి గృహము.

[తరువాత బుద్ధరక్షిత ప్రవేశించుచున్నది.]

బుద్ధ: - అవలోకితా! భగవతి యెక్కడనున్నదో యెఱుఁగుదువా?

అవ: - [ప్రవేశించి] బుద్ధరక్షితా! యెఱుఁగవాయేమి? పిండ పారణవేళను మించఁబెట్టి మాలతి ననునయించుటకు భగవతి వెళ్ళి యెంత సేపో అయినది.

బుద్ధ: - మఱి నీవెక్కడనుండి వచ్చుచున్నావు?

అవ: - నేను భగవతి పంపఁగా మాధవునికడకుఁ బోయి యతనితో "నీవిప్పుడు శంకరపురము చేరువ కుసుమాకరోద్యానమునకుఁబోయి యందొక్క రక్తాశోకవృక్షముక్రింది పూపొదరింట వసించియుండు"మని చెప్పివచ్చితిని. అతఁడును అక్కడకు వెళ్లినాఁడు.

బుద్ధ: - అవలోకితా! యెందుకని యక్కడకు మాధవుఁడు పంపఁబడినది?

అవ: - నేఁడు కృష్ణ చతుర్దశియని తల్లితోఁగూడ మాలతి శంకర పురమునకుఁ బోఁగలదు. పిమ్మట భగవతి మాలతినిఁ బిల్చి బిడ్డా! నీచేతులతో నీవే దేవతారాధనమునకుఁ బూవులుగోసినయెడల సౌభాగ్యము వృద్ధిల్లునుజుమీయని చెప్పి యామెను లవంగికా సహితముగా నా యుద్యాన వనమునకే తీసుకొని రాఁగలదు. అక్కడఁ దనన్యోన్య దర్శనము కాఁగలదు. మఱి నీ వెక్కడకు?

బుద్ధ: - శంకరపురమునకుఁ బోవుచు మన ప్రియసఖి మదయంతిక నన్నుఁగూడఁ దనవెంట రమ్మన్నది. అందుచేత నొకసారి భగవతికిఁ బాదాభివందన మాచరించి మఱి యక్కడకుఁ బోదమనివచ్చినాను.

అవ: - భగవతి నిన్నే పనియందు నియోగించినది? అక్కడి సమాచార మేమి?

బుద్ధ: - నేనును భగవతియాజ్ఞ ననుసరించి యన్యోన్యకథలలోఁ బెట్టి మకరందుఁ డిట్టివాఁ డట్టివాఁడని నమ్మకము పుట్టునట్లుగాఁ జెప్పి యాతని మీఁదం బ్రియసఖియైన మదయంతికకుఁ బరోక్షానురాగ మెక్కువయగునట్లు చేసితిని. ఇప్పుడామె యాతనిదర్శనము నభిలషించుచున్నది.

అవ: - మేలు! బుద్ధరక్షితా! మేలు!

బుద్ధ: - రమ్ము పోదము.

(అని నిష్క్రమించుచున్నారు.)

ఇది ప్రవేశకము.

—O—

ద్వితీయరంగము - కుసుమాకరోద్యానము.

కామం: - [ప్రవేశించి]

క. మును పే వినయమునణఁకువ
యును గలదిప్పుడు మెలపున ♦ నొకకొన్నాళ్ళన్
మనసిచ్చి చెలులతోఁ బలెఁ
జనవుననాతో మెలంగు ♦ సరణి గరపితిన్. ౧

ఇప్పుడు మాలతి,

ఉ. చింతిలునన్నుఁ బాసి, మఱి ♦ చెంతవసింపఁగలంకదేఱెడున్,
మంతనమాడుఁ గాక్కలిడు ♦ మన్ననసేయును లేవఁజూచుచోఁ
గంతునలేచి యడ్డపడి ♦ కంఠము బిగ్గగవుంగిలించుకొం
చెంతయు నొట్టుఁబెట్టుకొని యిప్పుడె రమ్మని మ్రొక్కివేడెడున్. ౨

దీనియంతకును గారణము తాఁగోరునదెల్ల నేఁజేయుదునన్న నిబ్బర మైన యాశయే.

క. అన్యాపదేశవాక్యో
పన్యస్త శకుంతలాది ♦ బహుపూర్వకథా
విన్యాసముచే నాతోఁడపయిఁ
గన్యామణి యొరఁగివినుచుఁ ♦ గాంచుఁ బరాకున్. 3

కాఁబట్టి యిప్పుడు ముందుకార్యమంతయు మాధవ సమక్షమందే నడపెదను. [తెరవంకఁజూచి] అమ్మాయీ! యీలాగీలాగు.

[తరువాత మాలతియు లవంగికయుఁ బ్రవేశించుచున్నారు]

మాల:- [తనలో] నాతండ్రి నన్ను రాజున కిట్లు బలియిచ్చు చున్నాఁడు! తండ్రిగారికిఁ గూఁతు రేమైపోయిననేమి రాజారాధనమే ముఖ్యముగాని!. [కంఠం దడివెట్టి] హా! తండ్రీ! నీవును నిది నాకుఁ గూడదనక కేవలము భోగతృష్ణకు లోనయినాఁడవు. [ఆనందముతో] ఆ మహానుభావుఁ డెంత గొప్పకులమునందుఁ బుట్టినాఁడు! మహాసముద్రమును విడిచి కల్పవృక్ష మెక్కడఁ బుట్టఁగలుగును? అని ప్రియసఖి చెప్పిన మాట చక్కఁగానున్నది. వాని నింకొకసారి చూచెదనుగాక!

లవం:- చెలీ! యిదిగో! తీయమామిడులపైఁ గమ్మని తేనె సోన లచే మెత్తగనానిన పూవుగుత్తులను గోరికమీఱ నారగించుచు నడుమనడుమఁ గేరుచుండు కోయిలల కోలాహలముల కులికి జుమ్మని యొక్కుమ్మడిగ నా తొమ్మలనుండి ముమ్మరముగ లేఁగి మూఁగి కెలఁచి పలుచు మొకరితుమ్మెదల సమ్మర్ధముచే స్ఫుటదళాగ్రములైన సంపెఁగపూవుల తావులకుం దావల మైనదియు, కుదురగు గొప్ప పిఱుఁదుల వ్రేఁగుచే నించుక మెల్లఁగ నూరు భారముచే నడుగులు తొట్రుపడి నడచునప్పుడు పాదమెడు చెమటబొట్ల

నెడు నమృతబిందువులచే నందమయిన నీమోము చందురునకుఁ జల్లని మంచి గందమయినదియు, నగు నీ కుసుమాకరోద్యానమారుతము నిన్నుఁ గవుఁగిటఁ జేర్చుచున్నట్లున్నది. కాఁబట్టి యిందుఁ గొంచెము విహరింతము. [ఇటు నటు నడచి ప్రవేశించుచున్నారు.]

[తరువాత మాధవుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

మాధ: - ఓహో ! భగవతి యెదురైనదే ! యిప్పుడు నాకు,

ఆ. గీ. పాలఁతికన్న మున్నుఁ ♦ పొడసూప భగవతి,
యుల్లమార్పు పుచ్చి ♦ చల్లనగ్యొ
మిడికియెండవేఁడి ♦ మికి వృష్టికినిముందు
మెఱుపుఁ జాడనెమ్మి ♦ దొరకుఁబోలె. ౪

అదృష్టవశమున లవంగి కాసహితురాలయి మాలతియునున్నది.

తే. గీ. జాతిగల చంద్రకాంతంబు ♦ చేతఁ బర్వ
తంబునుంబోలె నాదు ♦ మనంబుకలువ
కంటిమోము చందురుకుఱం ♦ గటనుజాలు
వాఱెడు జడిమగొంచును ♦ సారెకార. ౫.

ఇప్పుడు మాలతియందము చెప్పగిప్పరాదు.

క. నలిగిన చంపకమాలిక
చెలువున వసివాడినవసి ♦ చెలియవయవముల్
వెలిగించెడు మరుమంటలు
కలిగించెడు మదికిఁజొక్కు ♦ గనఁగలఫలమున్. ౬

మాల: - చెలీ ! యీగుజ్జు పొదరింటఁ బూలుగోయుదము.

మాధ:—

క, చెలిపలుకులు క్రొత్తగవిని
పులకలు మొలకెత్తినిపుడు ♦ పూని వహింతుం

దొలిమొగులు చాలఁ గ్రొంజు
క్కలకలరుచు మొగ్గదొడుగు ♦ కడిమి బెట్టంగన్. ౭

లవం: - చెలీ! అట్లు చేయుదము. [పూలు గోయుట నభినయించుచున్నారు.]

మాధ: - భగవతియొక్క యాచార్యక మత్యద్భుతముగా నున్నది గదా!

మాల: - చెలీ! రమ్ము. మఱొక్కచోటఁ గోయుదము.

కామం: - [మాలతినిఁ గౌగిలించుకొని] చాలునమ్మా చాలు. అలసినావు

చ. పడఁతిరొ! నీకుఁ బల్కుతడఁ ♦ బాటొదవించెడు, నంగమంగమం
టెడు, మతిమోము జాబిలిఘ ♦ టించెడుఁ జెమ్మటబొట్టుల, బ్బెమూ
సెడుఁ, గనుదోయి, నిట్టులిఁకఁ ♦ జెప్పెడిదేమి కుమారి! నీయెడం
దొడఁగి ప్రియావలోకనము ♦ తోసరిగాఁ బరిఖేదమొప్పెడున్. ౮

మాల: - [సిగ్గునభినయించుచున్నది.]

లవం: - భగవతి శోభనము సెలవిచ్చినది.

మాధ: - పరియాచకము చక్కఁగానున్నది.

కామం: - ఒక్కమాట చెప్పవలెనని యున్నది. కూర్చుండుఁడు [అందఱుఁ గూర్చున్నారు.]

కామం: - [మాలతి గడ్డమెత్తి] కళ్యాణీ యీ చిత్రము వినుము.

మాల: - అవహితురాలనై యున్నాను.

కామం: - నీవలెనే నా ప్రేమకుఁ బాత్రమై మాధవుఁడను చిన్నవాఁడొకఁడు కలఁడని మున్నొకసారి ప్రసంగవశమునఁ జెప్పియుంటివి గదా!

లవం: _ అవును. జ్ఞాపకమున్నది.

కామం: - అతఁడు కామోద్యానయాత్రను జూచినదే మొదలు మిగుల వగలఁబొగులుచు నొడల సెగ పొగలెగయఁ బరవశుఁడైనట్లున్న వాఁడు. ఏమంటే,

చ. కలువల ఱేఁడునుం జెలిమి ♦ కాఁడును గూర్పఁగఁ జాలు వేడుకల్
దలఁపఁడు, లోని వెగ్గలపుఁ ♦ దాపముఁ దాలిమి దూలి వెల్లడిం
జలిపెడుఁ, దొంటి క్రేంకణపుఁ ♦ జామని చాయ మెఱుంగు మైపసల్
వెలవెలఁబాఱి చిక్కియును ♦ వీడఁడు వెండి మనోహరుండగున్. ౯

లవం: - అవును, మాధవుఁడస్వస్థ శరీరుఁడుగా నున్నాఁడని యప్పు డవలోకిత భగవతినిఁ ద్వరపెట్టినది.

కామం: — వీని మన్మథ వికారమునకు హేతువు మాలతియే యని యిప్పుడు విన్నాను. నా నిశ్చయముగూడ నట్టిదే. ఏమంటేని,

ఆ. గీ. ఈముఖేందుఁ జూడ ♦ నీమనోహరమనం
బట్టె స్తిమితమును మ ♦ హాశయంబు
నగుపయోధిజలము ♦ పగిదినుత్కలికాత
రళతఁ బొందె మిగులఁ ♦ గలఁత నొందె! ౧౦

మాధ: - ఓహో! యేమి యుపన్యాసశుద్ధి! నాకు గొప్పతనముఁ దెచ్చిపెట్ట నెట్లు యత్నించుచున్నది! ఇందాశ్చర్య మేమున్నది?

ఉ. విస్తృత శాస్త్రసంగతిని ♦ వీడని పట్టు, నిసర్గబోధమ
భ్యస్తగుణ ప్రకర్షమగు ♦ వాణియునుం, బ్రతిభావవత్త్వమున్
నిస్తులిత ప్రగల్భతయు, ♦ నిర్ణయకాల వివేచనంబు నాఁ
బ్రస్తుతికెక్కు నీగుణము ♦ లన్ ఫలియించు నభీష్టకార్యముల్. ౧౧

కామం: - ఏమనఁగా జీవితాశ వదలుకొని యతఁడు చేయఁ బూనుకొని దుష్కరములే లేవు.

ఉ. కోయనికూయు కోయిలలు ♦ గూడినమొగ్గల గుజ్జుమామిడిం
బోయికనుంగొనుం, బాగడ ♦ పూవుల తావుల నాలిగాలికిం
గాయము నొప్పగించు, మెయిఁ ♦ గప్పినతామరపాకు దుప్పటిం
బాయక చావదానమును ♦ భ్రాంతిని నంటెడుఁ జంద్రుపాదముల్. ౧౨

మాల: - ఆయనే యిట్టులతి దుష్కరమును జేయుచున్నాఁడు.

క్షామం: - ఇట్లు ప్రకృతి సుకుమారుఁడైన యీ కుమారుఁడు తాము న్నెన్నఁ డెఱుంగని బాములకు లోనయి నీకొఱకు మరణము సైతము సరకు సేయక ఘోరముగాఁ దపించుచున్నాఁడు.

మాల: - [జనాంతికముగా] సఖీ! నానిమిత్తముగా మర్త్యలోకాలంకారభూతుఁడైన యీ మహానుభావున కేమి మూఁడఁగలదోయని శంకచేఁ బిశాచముపట్టిన ట్లేమియుఁ దెలియకున్నాను.

మాధ: - నాయదృష్టము బాగున్నది. భగవతి నాయందు జాలి పుట్టించినది.

లవం: - భగవతి యిట్లు సెలవిచ్చుచున్నదిగనుక నేను మనవిచేయుచున్నాను. మాభర్తృదారికయుఁ దమలోఁ గటిచేరువ రాజమార్గముఖంబును క్షణమాత్రి మలంకరించుచుఁ బోవుచుండెడి యక్కుమారునిఁ బెక్కుమాఱులు చూచినదయి సూర్యరశ్మి సోఁకిన తామరదూండ్లవలెఁ జెలువుగులుకు నవయవంబుల శోభచేఁ దెలియఁబడు మన్మథవ్యథావ్యసనములచే సొగసుమీఱినదియుఁ బరిజనులకు మనస్తాపము గలిగించుచున్నది. ఆటపాటలన్నఁ దలకంటగించుకొనుచున్నది. పనివాడిన చెక్కుటద్దముపైఁ జేయి దీయక ప్రొద్దులు వెళ్ళఁబుచ్చుచున్నది. వికసించిన తామరపూవుల తేనె సోనలచే జానుమీఱి యించుక రేకులెత్తిన కుందమాకందముల మకరంద బిందువుల మోచికొని వీచు పెరఁటితోఁటల చల్లగాలుల కుడికిపోవుచున్నది. తన మహోత్సవాభ్యుదయమును స్వయముగాఁ జూడఁగోరి కామ

దేవుఁడే మూర్తీభవించెనన్నట్లు కామకాననాలంకారభూతుఁడై కన్పట్టిన యమ్మాధవుం దానును తన్నమ్మాధవుండును నిట్లిరువురు నొండొరులం దనివి దీఱఁ జూచుకొనిరి. అప్పుడీమె యౌవనారంభమున కాతని వివిధ విభ్రమ రాగానుబంధమే వెలఁబెట్టఁబడెను. ఒండొరుల చూపు లెదురుకొని జంకి వెనుకఁ దగ్గినపుడు వారికిం బొడమిన చిత్తోద్రేకమును, మించిన తమకమును, అతిశయించిన భయమును, మేనుల ప్రమానుపాటును, అవయవంబుల నిశ్చేష్టతయుఁ, గ్రమ్మిన చెమ్మటలును మొలకలెత్తిన పులకసమితియు, బెంపారు నుత్కంపమును జూచి సఖీజనులానందమొందిరి. అది మొదలు సహింప శక్యము గాని యొక క్రొత్త యాయాసాతిశయముచే మిగుల దారుణమైన దశాపరిణామము ననుభవించుచున్నదై నిండుచందురుపొడుపు నించుకసేపు సైపలేని లేఁదమ్మిదీఁగవలె వసివాడి పోవుచున్నది. క్షణమాత్రము సంకల్ప నిర్మితమైన వల్లభ సమాగమము ననుభవించుచుఁ గాబోలును తడిసి ముద్దయైనట్లు చెమటలతో నిండిపోవుచుండును. ఏమనఁగా తులకించు కెమ్మోవియుఁ, దళతళలాడు ముత్తెములవంటి పలువరుసయు, తెఱపిలేని పులకాంకురంబులచేఁ దఱచగు కపోలతలంబున జొటజొటమని జల్లి విరియు నానందబాష్పములును, ఎడతెగక పొడముచెమటబొట్లచేఁ జెన్నుమీఱు చిన్నిక్రొన్నెలవంటి నెన్నుదురును, తొలుత నించుక మెలిగొని నిలువరించి యంత మెల్లమెల్లనఁదారి యామీఁదఁ దిరుగుడువడినట్లు నునుపయిఱాతి మూఁతవడెడు వల్లని కన్నుఁగలువలును గల యీమె మోము దామరవైఖరినూడఁ బ్రోడలగు చెలిమికత్తెలచిత్తముల యందీమె కిప్పుడు కౌమారావస్థ యేమోయని సంశయము పొడముచున్నది. మఱియు దుర్వారమైన చంద్రకిరణ ప్రసారముచేఁ గరఁగి నీరగు చంద్రకాంతహారమునుదాల్చి విశేషముగాఁ గర్పూర రసము నించిన చల్లని మంచి గంధపుజడులచే జివజివమను లేఁత యరటాఁకుపై మేనుచేర్చి, తత్తరపాటుతోఁ గదిసి చెలిమికత్తె లడుగు లొత్తుచు

నీటఁదడిపిన తామరాకు వీవనలందెచ్చి వీచుచున్నను రాత్రులు కంటిమీఁద ఱెప్పవాల్పకయే వెళ్ళఁబుచ్చుచున్నది. ఒకవేళ పట్టకపట్టక నిదురపట్టెనో అడుగులకుఁ బట్టించిన లత్తుకరసము చెమటకాలువలచేఁ గరఁగిపాఱ, దడదడలాడు వలుదపెందొడసందునుండి బెడబెడమని పోఁక ముడిజాఱ గదిరిన యదిరిపాటుచే హృదయంబునుండి పదింబదిగ వెడలు వేఁడినిట్టూర్పుగాడ్పుల కనేకప్రకారంబుల విజృంభించి నిట్టవొడిచిన చన్నుమిట్టలపై వడఁకాదు బాహులతికలం జుట్టఁబెట్టియట్టె మెలఁకువయగుడు వట్టిసజ్జపైఁ జాపు నిగిడించి యున్సరని మోహవశంబునఁ గన్నులు మూసికొనును. అప్పుడు తత్తఱపడి చెలికత్తె లొనరించు నుపచారములకుఁ దెలివినొంది వారికిం దనకును తనదట్టంపు నిట్టూర్పుచే జీవితాశ మరలించుచున్నది. మాకేమి సేయుటకును బాలుపోకున్నది. ముందు మమ్మునే చంపివేయుమని యా క్రూరదైవము నెంత నిందించినను వాని కుటిలత్వమునకుఁ దిరుగులేకున్నది. అమ్మా! భగవతీ! చూడు. లావణ్యాభూయిష్ఠములును సుకుమారములును నగు నీ పువుబోఁడి యవయవములను మన్మథుఁ డింకను ఎంతకాలము నవయఁజేయవలసినది? మగలపయిఁ బొలయలుకఁజెందిన కేరళాంగనల రాగ పల్లవిత కపోలంబులపోలికఁ గోమలోద్వేల విమలంబులగు తేటవెన్నెలలచేఁ దఱుమంబడి విరియఁబాఱు కాఱు చీకట్లుగల యొక్క యీ రజనీముఖములేకాదు, పాలేఱులతీఱున ధళధళమను తెలివెన్నెలలచేఁ బులుగడిగినట్లు చెలువుమీఱు నభోభాగములును కమ్మని పరిమళపుమ్మల కిమ్ములగు పాటలీముకుళమ్ములఁ బాటించి గుత్తములగు నెత్తావులఁ గుత్తుకబంటిగ నత్తించుకొని బలిసి దెసలఁ గలయఁబొలయు మలయానిలంబులచేఁ జలువమీఱు దశదిశాముఖంబులును గల యీ రజనీ పరిణామములుగూడఁ బ్రియసఖికి నెక్కుడ యపకారమే చేయుచున్నవి.

కామం: - బిడ్డా! లవంగికా!

ఆ. గీ. అతనివిషయమైన ♦ దగుకేని యనురాగ
మవిగుణజ్ఞురాలి ♦ యందమగద
యిందుకయిమదంబుఁ ♦ జెందినను జెందంబు
వగలఁబగులుదీన ♦ వసఁజూచి. ౧౩

మాధ: - భగవతికిప్పు డింత యుద్వేగము యుక్తమే.

కామం: - ఓహో! యెంతప్రవాదము!

మ. మునుపే దీనియెడల్ నిసర్గలలితం ♦ బున్ సౌకుమార్యైకభా
జనమున్; దానికిఁ దోడు మన్మథుని గా ♦ ఢజ్వాలంబు; నామీఁదఁ జం
దన భూమీధరమందనిర్గత జగ ♦ త్ప్రాణోచ్ఛలచ్చారుపు
ష్పనితాంతంబు వసంతమందజేసెభా ♦ స్వచ్చంద్రికాకాంతమై. ౧౪

లవం: - అమ్మా! మఱొక్కటి చిత్తగింపుము. ఇదిగో మాధవుని రూపము వ్రాయఁబడియున్న చిత్రఫలకము. [మాలతి పైఁట కొంగు తొలఁగించి] ఇదియును అతఁడు కూర్చియిచ్చినదని యీమెచేఁ బ్రాణపదముగా ధరియింపఁబడుచున్న పొగడదండ. [వకుళమాలికను జూపుచున్నది.]

మాధ: - [సాభిలాషముగా]

చ. అలవిరియెదల్పనాకుసకి ♦ యా! వకుళావళీ! నీదుభాగ్యముం!
బలుకనఁబాఱె నిద్దమయి ♦ బాగగు క్రొంబిసదండకాండముం
దలఁపఁగఁజేయుపాండిమకుఁ ♦ దావలమా చెలిగబ్బిగుబ్బలం
గులికెదుటెక్కియంబుగతిఁ ♦ గోమలికెంతయుఁ గూర్చుదానవై. ౧౫

[తెరలోఁ గలకలము]

ఓహో! శంకరపురవాసులైన కాపులారా! ఇదిగో మంచిపడుచు కాలులో మున్నదగుటచే సహింప నలవికాని క్రోధరోషములచే బలాత్కారముగా ముక్కుపంజరమును ముక్కలుసేసి, తలుపు దొలఁచుకొని, కాలికంటఁగట్టిన యినుపగొలుసు ద్రెంచుకొని, పెచ్చుపెరిగి, విచ్చలవిడి సంచరించుచుఁ,

జైకనిక్కించిన చక్కని తన సోఁగతోఁక వికృతాకారమైన యొక జయ పతాకవలె నాచరించుచుండఁ, దేరిచూడరాని భీకరాకారముతో మఠము వెడలి, యప్పుడె యుప్పతిల్లిన తమకంబుతోఁ బెక్కుప్రాణుల మేనులఁ జప్పరించి, సుట్టలు వడిన యవయవంబులలోని గట్టిముదుసులను కొండ గుహాంబోలు వెడఁదనోరఁ బెంపుమీఱుటుంపపుంగోఱలఁబట్టి కటకటమని పిండిపిండిగ నమలుచు, వెఱపుఁగొలుపు వెట్టియాటగఁ జెళ్ళునఁగొట్టు జెట్టి దంపు దెబ్బకుఁ జెల్లుగఁ జేఁజిక్కు నరతురంగముల నెత్తురు కండలు నోటి నిండఁ గ్రుక్కుకొని, వెక్కసంబగుడు నక్కిరిబిక్కిరిగ గుఱ్ఱుగుఱ్ఱుమని వెడలఁ గ్రక్కుచు, నడుమ నడుమ గోండ్రుగోండ్రుమని యుప్పరంబెగయ నార్చుచుఁ, గొందఱ మడియించి, కొందఱఁ బొడిసేసి, కొందఱ వెఱపించి పరువులెత్తించి, కొందఱ సందుగొందులదూరించి, కఱకుగోళ్ల వ్రచ్చిన జంతు గాత్రావయవంబులనుండి తొరుగు పచ్చినెత్తురులచేఁ ద్రోవయెల్ల నడుసు గట్టించి, యిట్టుదుష్టశార్దూలమొకటి రెండవ యమునివలె విహరించు చున్నది. కాఁబట్టి చేతనయినమట్టు కెవరిప్రాణమును వారు కాపాడుకొనుఁడు.

బుద్ధ:—[తత్తఱపాటుతోఁ బ్రవేశించి] రక్షింపుఁడు! రక్షింపుఁడు! ఇదిగో నందనమంత్రి చెల్లెలు మన ప్రియసఖియైన మదయంతికను పెద్ద పులి పట్టుకొన్నది. పరిజనులు కొందఱు చచ్చి కొందఱు పాఱిపోయిరి.

మాల:- చెలీ! లవంగికా! అయ్యో యెంత ప్రమాదమే!

మాధ:- బుద్ధరక్షితా! యెక్కడ నున్నది?

మాల:- [సంతోషముతోను భయముతోను] అమ్మయ్యా! ఈయన యిక్కడనే యున్నారు!

మాధ:- [తనలో]

సీ. అహహా! సౌభాగ్యమే ♦ మనివచింపఁగవచ్చునె?
ంబుగఁడన ♦ కబ్బినట్టి

గాదుదర్శనమున ♦ మోదమందుచునాళి
యాయతంబుగఁగన్ను ♦ దోయిపఱపి
తిలకించుచోనన్నుఁ ♦ దెలిదమ్మిపూదండఁ
గలయంగబిగియించి ♦ కట్టినట్లు
సారసంపూర్ణసు ♦ క్షీరపూరమునందు
మించుగాఁదానమా ♦ డించినట్లు

తే. గీ. కొంకుకొసరించుకయులేక ♦ పంకజాక్షి
యేకరాశిగఁదాఁగబ ♦ ళించినట్లు
లమృతమేఘంపుజడివాన ♦ నవిరళముగ
ముంచినట్లుననయ్యెఁబో ♦ యెంచిచూడ. ౧౭

బుద్ధః:-అయ్యా! యిదిగో నీతోఁటకువెలుపలి వీధిమొగముననున్నది.
మాధః:-[సాటోపముగా] ఇదిగో సిద్ధముగానున్నాను.
మాలః:-చెలీ! లవంగికా! సంశయము బాధించుచున్నదే!
మాధః:-[భీభత్సపడినట్లుగా] ఆహాహా!

క. తగులుకొని తెగిధరంబ్రో
వుగఁబ్రేవులు, బోరగిలిన ♦ పునుకలతునుకల్,
దిగఁబడునెత్తుటి రొంపియు
నగపడిపులిచన్నమార్గ ♦ మతిదారుణమా. ౧౮

అన్నా! యెంత ప్రమాదము!

ఉ. అక్కట! దూరమైతిమల ♦ వ్యాఘ్రముళన్నెకుదాపుగాఁగతుఁ

అందఱు:-హా! చెలీ! మదయంతికా!

కామం:-మాధః:-[సహర్షముగాను సాభిప్రాయముగాను.]
చిక్కెకరెవ్వఁడో మృతుని ♦ చేతికటారినిఁగొందుడాసెఁదా
నెక్కడనుండియోవడిమె ♦ యిన్మకరందుఁడెవచ్చినిల్చెగా

ఇతరులు:- మేలు! మహానుభావా! మేలు!

కామం:- మాధ:-

మిక్కిలిగాయమొందిపుడ ♦ మింబడఁగూల్చెనుదుష్టసత్వమున్.

కామం:- [సాభిప్రాయముగా] అయ్యో! నాయనా! బెబ్బులిగొట్టిన గోళ్ళదెబ్బలచే మేనెల్ల రక్తప్రవాహముకాఁగా, నేలఁబాదుకొల్పిన చేతిఖడ్గము నూఁతగొని, బెదరిబెదరి చూచుచు మదయంతిక దన్నాదుకొనియుండ, మకరందుఁ డెట్లు సొమ్మసిలినాఁడో!

ఇతరులు:- అన్నన్నా! గట్టి దెబ్బలు దిని యామహానుభావుఁడు వాడిపోయిన తోఁటకూర కాడయైనాఁడు!

మాధ:- అయ్యో! తల్లీ! పడిపోయినాఁడు! రక్షింపుము! నన్ను రక్షింపుము!

కామం:- నాయనా! ఏమిందుకీభయము? రమ్ము. పోయిచూతము.

[అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.]

తృతీయాంకము—సంపూర్ణము.

మాలతీమాధవము

చతుర్థాంకము

ప్రథమరంగము - కుసుమాకరోద్యానమే.

[తరువాత మూర్ఛనొంది మదయంతికా మాలతుల చేతులమీఁద మకరంద మాధవులను తత్తఱపాటుతోఁ గామందకీ బుద్ధరక్షితా లవంగికలును బ్రవేశించుచున్నారు.]

మద:- దేవీ! అనుగ్రహించి మదయంతిక నిమిత్తము ప్రాణసంశయదశ నొందిన యీ యాపద్బాంధవుని రక్షింపుము. ఈమహాభాగుని రక్షింపుము.

ఇతరులు:- అయ్యో! యిప్పుడిక్కడ నేమున్నదని తీసికొనిరాము?

కామం:- మీరిద్దఱు నీకమండలూదకమును మీఁదఁజల్లి పైఁటచెఱఁగులతో విసరుండు.

మాలత్యాదులు.- [అట్లుచేయుచున్నారు.]

మక:- [తెప్పిరిల్లిచూచి] చెలికాఁడా! యేమి యీభయము? నేను సుఖముగానే యున్నాను.

మద:- అమ్మయ్యా! యిప్పుడు మకరంద పూర్ణచంద్రుఁడు మేలుకొన్నాఁడు!

మాల:- (మాధవుని నుదుటిమీఁద హస్తముంచి) మహాభాగ! అదృష్టము బాగున్నది. ఇదిగో వినుండి. ఆ మహానుభావుఁడు తెలివి నొందినాఁడు.

మాధ:-[తెప్పిరిలి] చెలికాఁడా! యెంత సాహసము చేసితివి! రమ్ము! రమ్ము! [కౌఁగిలించుకొనుచున్నాఁడు.]

కామం:-[ఇద్దఱి శిరస్సులు మూర్కొని] ఇప్పుడు నాబిడ్డలు బ్రతికి బైటఁ బడ్డారు.

ఇతరులు:-మాకందఱకు పరమసంతోషముగా నున్నది.

[అందఱు హర్షము నభినయించుచున్నారు.]

బుద్ధ:-[జనాంతికముగా] చెలీ! అతఁడే యితఁడు.

మద:-చెలీ! యీయన మాధవుఁడనియు, ఈయన నీవు చెప్పినవారే యనియుఁ దెలిసికొన్నాను.

బుద్ధ:-నేను చెప్పినదానిలో నబద్ధము లేదుగదా?

మద:-మాబోంట్లయందు మీవంటివారికిఁ బక్షపాతములుండవుగా! [మాధవునిఁజూచి] మాలతి మహానుభావుఁడైన యీ సుందరాంగునిఁ గామించినదని వాడుక [అని మకరందునే సాభిలాషముగాఁ జూచుచున్నది.]

కామం:-[తనలో] మదయంతికామకరందులకు దైవికముగా లభించిన యిప్పటి యీ దర్శనము మిగుల రమణీయమైనది. [ప్రకాశముగా] అబ్బాయీ! మకరందా! యీసమయమందు మదయంతికను గాపాడుటకై భగవంతుఁడు నిన్నెక్కడనుండి తీసికొనివచ్చినాఁడు?

మక:-ఇప్పుడు నేను నగరములో నొక్కవార్త విని మాధవుని కందువలనఁ జిత్తక్షోభ మెక్కువగునేమో యను శంకతో నవలోకిత చెప్పిన కుసుమాకరోద్యాన వృత్తాంతముమీఁద నతిత్వరితముగా బయలుదేఱివచ్చుచుఁ ద్రోవలో నెవ్వరో యుత్తమవంశ సంభూతురాలిలాగున్నదని బెబ్బులిచేతఁ జిక్కిన యీకన్యకను సమీపించితిని.

మాల:-మాధ:-[తమలో విమర్శించుకొనుచున్నారు.]

కామం:-[తనలో] సంగతి కేమున్నది? బహుశః మాలతిని నందనున కిచ్చుట స్థిరపడియుండవచ్చును. [ప్రకాశముగా] వత్సా! మాధవా! అదృష్టవశమున మాలతివల్ల వర్ధిల్లినావు. మాలతి కేమైనఁ బ్రీతిపూర్వకముగా నిచ్చుట కిదే తగుసమయము.

మాధ:-దేవీ! యీ మాలతి,

చ. చెనఁటి మృగంబు గాయమును ♦ జేయఁగ నాపదనున్న ప్రాణమి
త్రునిఁ బొడగాంచి సొమ్మసిలి ♦ తూలినదన్ గృపఁబూనిజాతసం
జ్ఞునిఁగఁ బొనర్చఁగానఁగడుఁ ♦ గోరికనేనిది పూర్ణపాత్రవృ
త్తినిహృదయంబు జీవితము ♦ దీని యధీనము చేసివైచెదన్. ౧

లవం:-మా ప్రియసఖి కోరఁదగిన యనుగ్రహ మిదే.

మద:-[తనలో] ఈమహానుభావుఁడు తన మనోభిప్రాయము నెట్లు వెల్లడిసేయవలెనో చక్కగా నెఱుఁగును.

మాల:-[తనలో] ఏమి సెపుమా మకరందుఁడు విన్న యాయుద్వేగ కారణవార్త?

పురుషుఁడు:-[ప్రవేశించి] అమ్మాయీ! మదయంతీ! "యిప్పుడు రాజుగారు స్వయముగా మన యింటికి దయచేసి భూరివసువుమీఁది విశ్వాసముచేతను మనయందలి యనుగ్రహముచేతను తామే మాలతి నిచ్చినారు. కాఁబట్టి యీ యనుగ్రహమునుగూర్చి చెప్పుకొని సంతసింతము రమ్ము," అని మీయన్న నందనమంత్రి యాజ్ఞాపించుచున్నాఁడు.

మక:-వయస్యా! యిదియే నేను విన్నవార్త.

మాల:-మాధ:-[వెలవెలపోవుట నభినయించుచున్నారు.]

మద:-[సంతోషముతో మాలతినిఁ గౌఁగిలించుకొని] చెలీ! మాలతీ! మనమిద్దఱు మొక్కయూరిలోఁబుట్టి యిసుకలో నాడుకొన్న యాడు

మొదలు సావాసకత్తెలమై యక్కసెల్లెండ్రవలెనున్నాము. ఇప్పుడు మా గృహమున కలంకారమయినావు.

కామం:-వత్సా! మదయంతికా! మీయన్నగారు మాలతినిఁ బెండ్లియాడఁ గలుగునని యుప్పొంగి పోవుచున్నావు!

మద:-ఇదియంతయుఁ దమ యాశీర్వచన మహిమ. చెలీ! లవంగికా! మిమ్ములను బొందుటచే మాకోరిక లీడేరినవి.

లవం:-చెలీ! మేమును ఇట్లనుకోఁదగ్గదే.

మద:-చెలీ! బుద్ధరక్షితా! రావే పోదము, మహోత్సవమునుజూచి సంతసింతము. [లేచుచున్నారు.]

లవం:-[జనాంతికముగా] దేవీ! చూడు! చూడు మీ మదయంతికా మకరందుల చూపు లేతీరుగాఁ గలసికొనుచున్నవో! అంతరంగముల నిముడఁజాలక పైకి వెల్లివిరిసిన యద్భుతానందములచే సుందరములయి గుట్టు సడలకుండుటకు నిబ్బరంబులయి కదలఁ బ్రసరించినప్పుడు మనోహరంబులయి బలితంపు విరినల్లగలువ పూఁజాయలకు నెలవులయి నలుగడల నలముకొనుచున్నవి. నాకుఁజూడ వీరిప్పుడు మనస్సంగము ననుభవించుచున్నారని తోఁచుచున్నది.

కామ:-[నవ్వి]

సీ. ఓరగనొకయింత ♦ తారకల్ నిగుడంగ
వక్రమైకొలికిలో ♦ పలముడింగి
యలఁతిగాబొమకెత్తి ♦ వలఁతిగావలపెల్లఁ
దెలుపుచో స్తిమితమై ♦ లలితమగుచు
తెప్పలల్లార్చుచుం ♦ దప్పుకీక్షించుచో
నంతరానందర ♦ సానుభూతి
మసృణమై యీరీతిఁ ♦ బ్రసరించితదవుర
నాకేకరంబన ♦ నమరునట్టి

తే. గీ. వీరలపరస్పరాలోక ♦ విలసనంబు
చెప్పకయచెప్పెదునుగోర్కి ♦ లుప్పతిల్ల
బుద్ధికల్పితసంభోగ ♦ భూరిసౌఖ్య
మగ్నులయివీరలిప్పుడు ♦ మలయుచుంట. ౨

పురు:-అమ్మాయీ! మదయంతికా! ఇటు! ఇటు!

మద:-[పెదమొగముగా] చెలీ! బుద్ధరక్షితా! నాకుఁ బ్రాణమిచ్చిన యీ పుండరీకలోచనుని మరలఁజూచుట గలుగునా?

బుద్ధ:-దైవమనుకూలించినయెడల. [అని నిష్క్రమించుచున్నది.]
మాధ:-[పెదమొగముగా]

సీ. తడవులఁబట్టిడెం ♦ దమునమూల్కొనిసాఁగి
మృదుబిసినీసూత్ర ♦ భిదురమగుచు
వకట! యాశాలతయు ♦ వడినేఁడు తెగుఁగాక
యురుతరాధివ్యాధు ♦ లూరయుఁగాక
శంకసేయకచిత్త ♦ చాంచల్యభావంబు
చేరినాకడనెవ ♦ సించుఁగాక
తనచేయుజతనంబు ♦ కొనసాగుటకువిధి
స్వస్థచిత్తతయింకఁ ♦ బడయుఁగాక

తే. గీ. పడినపాటెల్లఁబండయి ♦ పరిణమింప
నింపువిలుకాఁడుఁగడుసంత ♦ సించుఁగాక
యోర్చుకొనియింతకాలంబు ♦ నుగ్గఁబట్టి
మేననిల్పినప్రాణముల్ ♦ మిడుకుఁగాక. 3

చ. తొడఁగి సమానురాగిణియు ♦ దుర్లభురాలును నైన దీనిమే
ల్పడివరియించునాకువిధి ♦ వక్రతమైనిటులౌటయుక్తమే;

నుడివడి దానవార్తచెవి ♦ సోఁకినయంతన వెల్లనైనయ
ప్పుడఁతిప్రభాతచంద్రనిభ ♦ వక్త్రముమాత్రమునన్ దహించెదున్.

కామం: - [తనలో] ఈ బిడ్డ లిరువురును మనసులఁ బెంగఁబెట్టు
కొని యిట్టులుండఁగా నేను చూడలేను. ఆశ నిరాశయైనప్పుడు బ్రదుకు
భరముగానుండును. [ప్రకాశముగా] వత్సా! ఆయుష్మంతుఁడా!
మాధవా! యొక్కమ్మాటడుగుచున్నాను! చెప్పుము! భూరివసువెప్పు
డైనను నీకుఁబిలిచి పిల్లనీయవచ్చునని యనుకొంటివా?

మాధ: - [సిగ్గుతో] లేదు. లేదు.

కామం: - లేదుగద! యిప్పుడు భూరివసువు జరిగించిన విరుద్ధ
మేమున్నది?

మక: - మాలతి నీవఱకే యొకరి కిచ్చినాఁడఁటగాదా?

కామం: - ఆసంగతి నాకుఁ దెలియును. నందనునకు మాలతి నీయ
వలసినదని రాజు దన్నడుగఁగా భూరివసువాయనతోఁ దమ పిల్లదాని
విషయములోఁ దమ యిష్టమని చెప్పినాఁడు. ఇది యందఱు నెఱిఁగినదే
కదా?

మాధ: - అవును విన్నాము.

కామం: - రాజు స్వయముగానే మాలతి నిచ్చివేసినాఁడని యిప్పుడే
గద పురుషుఁడు వచ్చి చెప్పినాఁడు! కాఁబట్టి నాయనా! చూడు!
మానవ వ్యవహారములకు మాటలవల్లనే కట్టుఁబాటు. మాటలవల్లనే జనులకు
పుణ్యమును పాపమును. భూరివసువు చెప్పినది కల్లమాట యగుటకు సంశ
యములేదుగదా? మాలతి యేమైనను మహారాజు కూఁతురా? పోనీ
లోకములో నెక్కడనైనను ఒక యయ్యగన్న కూఁతురు పెండ్లివిషయములో
రాజు జోక్యము కలుఁగఁజేసికొన్నట్టు విన్నామా? శాస్త్రమునందుఁ
గన్నామా? కాఁబట్టి యిది శాస్త్రమునకును ఆచారమునకును కేవల విరు
ద్ధముగా నున్నది. పోనీ నేనుపేక్షింతునని యూహింతువా? చూడు,

శా. మీపైఁ గూరిమి యగ్గలంబగుటచే ♦ మీకెప్పుడేయొగ్గు దా
నాపాదిల్లునటంచు భీతిలుదునో ♦ యాయొగ్గొకింతేనియుక్
మీపైగిట్టని మీదుశత్రులకునుక్ ♦ లేకుండెడుంగాక యిం
కేపాట్లంబడియేని ప్రాణమిడియే ♦ నేమిమ్ముఁ గూర్తుంజుఁడీ. ౫.

మక: - భగవతి సెలవిచ్చినది చక్కఁగా యుక్తి యుక్తముగా నున్నది. మఱియు,

మ. కృపనో ప్రేమనొ నీదుబిడ్డలగు వీ ♦ రింగూర్చి సంసారసం
గపరిత్యక్తము నీదుచిత్తముకరం ♦ గంజొచ్చెనట్లౌట నెం
తో పరివ్రాజసంప్రదాయవిహితా ♦ నుష్ఠానవిఘ్నంబుగా
నిపుడొప్పక్ భవదీయయత్నమిఁక దే ♦ వీ! దైవమెట్లుండునో. ౬.

[తెరలో]

దేవీ! కామందకీ! మాలతిని వెంటఁబెట్టుకొని శీఘ్రముగా రావలయు నని దేవిగారు విన్నవించుచున్నారు.

కామం: - అమ్మాయీ! లేఅమ్మా! లే. [అందఱులేచి యిటునటు నడచుచున్నారు.]

మాలతి: —— మాధ: —— [సకరుణానురాగముగాఁ జూచుకొను చున్నారు.]

మాధ: - [పెడమొగముగా] ఛీ! మాలతితోఁగూడి మాధవుఁ డనుభవింపఁదగిన సంసారసుఖ మింతటిదేకదా! ఔరా! ఔరా! యేమిచిత్రము!

చ. తొలుదొలుతన్ హితుండుబలెఁ ♦ దోఁచియనన్యరసాభియుక్తమ
త్యలఘుసుఖప్రదాయకము ♦ నౌననుకూలతఁజూపి యప్పుడే
మలఁగుచు వేఱుత్రోవకును ♦ మాఱిచిదారుణవృత్తినైజదు
ర్విలసితమేర్పడన్ విధిగ ♦ రిష్ఠమనోవ్యథపాలు సేసెడున్. ౭.

మాల: - [పెదమెుగముగా] ఓ మహానుభావా ! ఓల్లోచనానంద కర సుందరమూర్తి ! నిన్నుఁ జూచుట కిదే కడసారి.

లవం: - అన్నా! అమాత్యుఁడు మా ప్రియసఖికి జీవితసంశయము దెచ్చిపెట్టినాఁడు గదా !

మాల: - [పెదమెుగముగా] ఇప్పుడు జీవితాశయొక్క ఫలము పండి ముగ్గినది. కరుణావిహీను డైన మాతండ్రిగారికిఁ గాపాలికత్వము సిద్ధించినది. దైవముయొక్క దారుణసంకల్పముకూడ నీడేరినది. నే నెవ్వరి నిందింతును ? దిక్కుమాలిన నాకెవ్వరు దిక్కు ?

లవం: - చెలీ! యిటు! ఇటు! [ఇటునటు నడచుచున్నారు.]

మాధ. - [తనలో] మాధవునిమీఁది సహజ వాత్సల్యముచేతను, అయ్యో ! వీఁడేమయిపోవునో యను భయముచేతను భగవతి యిట్లూఱ డించుచున్నదే కాని వేఱుగాదు. [ఉద్వేగముతో] నేనెక్కడ ? జన్మ సాఫల్యమును బొందు టెక్కడ ? ఇప్పుడు నే నేమిచేయుదును ? [ఆలో చించి] మహామాంస విక్రయము దప్ప వేఱుపాయము గానరాకున్నది. [ప్రకాశముగా] వయస్యా ! మకరందా ! మదయంతిక నిమిత్తము తహ తహగా నున్నదా యేమి ?

మక: - ఉండ కేమి ?

చ. ప్రిదిలినపైఁటకొంగుసవ ♦ రింపకయే పరసప్రహారునన్
బెదరినపిల్లలేడివలె ♦ బెగ్గిలినూచి సుధారసాప్లుతిం
బొదలినభంగిఁ జల్లఁదన ♦ మున్ ఘటియించునిజాంగకంబులన్
మదవతి కౌఁగిలించెనది ♦ మాటికి నాటి మదింగలంచెడున్. ౮౦

మాధ: - అది మన బుద్ధరక్షితకుఁ బ్రియసఖికదా ? దుర్లభురాలు కాఁగూడదే ! మఱియు

ఉ. క్రూరమృగంబుఁ జంపి యను ♦ బుల్ నిలఁబెట్టిననిన్నుఁ గాఁగిటం
జేరిచియుండి చేటొకనిఁ ♦ జేరఁగనిచ్చునె బాలిచిత్తమున్ ?
సారసనేత్రచూపుల పై ♦ సాళమునీపయిఁ గల్గుకూరిమిన్
[illegible]రకు వెల్లడించి పర ♦ సస్తిమితంబయి యొప్పుచుండదే ?

కమకలెమ్మ ! పారాసింధుసంగములో స్నానముచేసి పట్టణములోనికిఁ బోదము. [లేచి యిటునటు నడచుచున్నారు] ఇదే యీ మహానదుల సంగము. ఆహా !

మ. వలిపెంపుందడిచీరలత్తుకొనఁబై ♦ పైఁబోఁచునిమ్నోన్నతం
బులతోఁ, గైడిపనంటులందొరయుసాం ♦ పుల్లింపుపెంపారుగు
బ్బలపైమాఁటినకేలుదామరలతోఁ, ♦ భామామణుల్ స్నాతలై
నిలువంజెల్లినకీవులొప్పఁగడుం ♦ దీరప్రదేశంబునన్. ౧౦.

[అని యందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు]

చతుర్థాంకము — సంపూర్ణము.

మాలతీమాధవము

పంచమాంకము

ప్రథమరంగము—కరాళశక్తి గుడిచేరువ శ్మశానము

[తరువాత నాకాశమార్గమున భీషణోజ్జ్వల వేషముతో
కపాలకుండల ప్రవేశించుచున్నది.]

కపాల:—

మ. అరయన్ షోడశనాడికావలయమ ♦ ధ్యస్థాత్మయెవ్వాండు, సు
స్థిరయోగీశ్వరవృన్ని వేశితలస ♦ త్తేజస్స్వరూపం బెవం,
దురుసిద్ధిప్రదుఁ డెవ్వఁ, డెవ్వనిని శో ♦ యన్ నెమ్మదిన్ సాధకో
త్కామా! శక్తిసమేతభూతపతికిం ♦ గావింతు నే నంజలిన్. ౧.

సీ. ప్రతిదినంబునుజపో ♦ పక్రమవేళప
డంగచక్రన్యాస ♦ మాచరించి
హృత్పద్మమధ్యమం ♦ దిమ్ముగా నెలకొల్పి
శివుఁబరమాత్మువీ ♦ క్షించు నేను
స్వభ్యస్తలయయోగ ♦ నగుటచే
నాడీశా మార్గానుదయక్ర ♦ మంబెఱింగి
దేహసంబంధభౌ ♦ తికలేశముల నెల్ల
మెలపున వెలిపుచ్చి ♦ మింటికెగసి

తే. గీ. గంటుఁగుంటును లేనియ ♦ క్షీణజవము
కలిమి నెదురైన మబ్బులఁ ♦ దోలఁగఁ ద్రోసి
కొనుచు నిట్లు కరాళాయ ♦ తనము పొంత
వ్రాలఁగల్గితి భగవతి ♦ భవ్యకృపను.

మఱియు,

ఉ. ఆకసమందుమించిన ర ♦ యంబున నేఁబయినంబు సేయుచోఁ
వ్రేఁకపుఁబున్క పేరులవి ♦ వెన్కకు ముందుకు నూగులాడియ
త్ఱాఁకలఁబెట్ట మ్రోఁతలిడు ♦ నాచిఱుగంటల శ్రావ్యనాదమ
స్తోకసముద్భటత్వమును ♦ సొంపుగ నాకు లభింపఁజేసెడున్. 3.

శా. జాఱందోగపు గ్రంథిబంధమునజటా ♦ జాలంబు దూఁగాడఁ, సం
స్కారక్వాణ సుదీర్ఘమై పటుగతిన్ ♦ ఖట్వాంగ పుంగంటవే
మాఱున్ మ్రోసెఁ, గపాలరంధ్రములలో ♦ మాఱ్మ్రోయుచుం గింకిణీ
వారంబున్ మెఱయించు వాయువునకున్ ♦ వైపైద్వ్యజంబాడెడున్. ౪.

[ఇటునటునడచిచూచి] ఇదిగో ప్రాంతవేఁపచమురులో వెల్లుల్లి పాయలు వేఁచినట్లు గుమగుమలాడు ప్రేతధూమములు మిన్ను ముట్టుటచేఁ జెప్ప నక్కఱ లేకయే తెలియఁబడుచున్న యీ శ్మశానవాటము చేరువను గరాళశక్తిగుడి, ఇందు మంత్రపురశ్చరణము చేసిన మా యఘోరఘంట గురువులయాజ్ఞచొప్పున నేఁడు కొంచెము విశేషముగాఁ బూజాసంభారములు సమకూర్పవలసియున్నది. "వత్సా! కపాలకుండలా! యీ కరాళ భగవతికి స్త్రీరత్న మొకటి సమర్పించుకొందునని ముందు నేను మ్రొక్కుకొని యున్నాను. అందకొకటి యీనగరమందే సుప్రసిద్ధముగా నున్నది. తీసికొని రమ్ము." అని నాగురువుగారు సెలవిచ్చినారు. [సంతోషముతోఁ జూచి] ఎవఁడు చెపుమా? అతి గంభీరసుందరాకారముతోఁ బైకి మలఁచిన జుట్టుముడియు వీఁడును చేతఁ గత్తిఁ బట్టుకొని యీవల్లకాటిలోనికి వచ్చుచున్నాఁడు!

మహాస్రగ్ధర.

ప్రకృతి స్నిలోత్పలోద్య ♦ త్ప్రిభల మెఱసియుం
పాండురాగంబు వాఁడై ♦ ప్రకట శ్రీమంతుఁడైగా

వదనుఁడయిలస ♦ త్పాదవిన్యాసుఁడై వీఁ
డకటా! చూపట్టెడున్ సా ♦ హసము మెఱయ ర
క్తార్ద్రిమా వామపాణిం ♦ బ్రకటంబౌచున్ మహామాం
సశకలముహారిం ♦ పన్నిజంబౌ వినీతిన్. ౫౦.

(నిరూపించి) ఇతఁడా! కామందకి స్నేహితుని కొడుకు, మాధవుఁడు. మహామాంస విక్రయ మారంభించినాడు. వీనిజోలి మన కేల? ముందు పనిచూచుకోవలెనుగాని. ఇదిగో పడమటను ప్రొద్దు గ్రుంక వచ్చుచున్నది. అవును,

లయగ్రాహి.

అల్లదె తమాలనుమ ♦ వల్లరులొ నాఁగవిల ♦ సిల్లుచును జీఁకటులు
మెల్లగ వియత్తటము ♦ లల్లుకొని ప్రాఁకెన్
బెల్లుబికి క్రొత్తగను వెల్లిగొనునీలులను ♦ ద్రెళ్ళిపడెనాఁ బుడమి
యెల్లలవి చూచుటకుఁ ♦ గల్లలయి తోఁచెన్
సుళ్ళుగొనువాయువుల ♦ ఝల్లిదపు వేగమున ♦ నెల్లెడలకుం జెదరి
తెల్లమగు క్రొంబొగల ♦ మొల్లపు రుచిన్ శో
భిల్లునిజనీలిమను ♦ గొల్లగ వనాళిపయిఁ ♦ జల్లుమను ముందుగనె
పెల్లడరఁజేసెదమి ♦ సల్లలిత రీతిన్. ౫౧.

[అని నిష్క్రమించుచున్నది.]

ఇది విష్కంభము.

[తరువాత నట్టిరూపముగల మాధవుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

మాధ: — [శోకతో]

మ. ఎవిబాహ్యేంద్రియ వృత్తినిల్పితమయం ♦ బేడెందమానందమొం
విలీనంబొనరించుఁ గోర్కెమెయిబు ♦ ద్దిందల్చు కొన్నంతనే,

యవిరళోల్లస న్నఖగూర్చి కావలయముఁ బ్రేమ మార్ద్రింబులై గాఢరా
గవశంబై ప్రణయానురంజితములై కళ్యాణి చేష్టాగతుల్. ౯.

మఱియు,

ఉ. విడువక నాదు పేరుగ లభించిన కేసర పుష్పమాలికం
దొడవుగఁ దాల్చి బోల్పసఁగు తోరపుఁజన్నులఁ గ్రుచ్చియంతలో
నుడుగక కంఠమూలమున గోరగ మోమిడి కౌఁగిలించున,
మ్మృదుతుర తోడనంగములు మాఱుచుకొంటది యెన్నడబ్బునో! ౧౦.

పోనీ, అంతదూర మెందుకు? ఇప్పుడింతమట్టుకే కోరుకొందము.

మ. పొదలందేనిఁ గనుంగొనన్ హృదిసుఖం బుల్ కప్పలుండెప్పటి
యెదికోర్కుల్ నిగిడించుఁ గన్నులకుఁ దా నిండై; కడుంబోల్చునే
యిదిబాలేందు కళోచ్చయోపచితసా రాంశ ప్రభూతంబునా
వదివీక్షింతు ననంగదేవ నిలయాం బామోమునిం కొక్కమార్. ౧౧.

ప్రియురాలు మను పెట్లో యిప్పుడు నట్లే కనఁబడుచున్నది. కాని యిప్పటి దర్శనము పారమార్థికము గాకపోవు టొక్కటే విశేషము*
ఏమంటేని,

చ. వెలఁదుకలీనమాశిక్కఁ బ్రతి బింబితభంగి, లిఖింపఁబడ్డటుల్
మలఁచినరీతిఁ దాపటచు మర్చినమాదిరి, వజ్రలేపసం
కలితవిధాన, నాంతరని ఖాతగతిం, గుసుమాస్త్రనైదుతూ
పులదిగ్రుచ్చఁగాఁబడిన పోలికఁ, జింతల పేరితంతులం
గలయబిగించికట్టఁబడు కైవడిమామదిఁ బాయకుండెడిన్. ౧౨.

[తెరలోఁ గలకలము.]

మాధ: - [విని] ఓహో? పిశాచపుమూఁక లిటునటు దిరుగుచుం డఁగా నీశ్మశాన మెంత భయంకరముగా నున్నది. ఇందు,

---

* ఇచ్చట రెండు మూడు పద్యములు కేవలము వేదాంతపుంజముగా నుండుటచే దెనిఁగింపఁ బడలేదు.

మ. కలయంగ్రమ్మె భయంకరంబయినయీ ♦ గాఢాంధకారచ్ఛటల్
వలతుం బ్రేతము నావరింప నొదలె ♦ జ్వాల్యంబు మై వెల్గు; సం
కుల కేళీకలనామహాకిలకిలా ♦ కోలాహలారావముల్
సెలఁ గేఁగంగఁ బ్లావపూనాదులగ డై ♦ సేయుక సమాక్రోశముస్. ౧౧.

కాఁబట్టి బిగ్గఱగాఁ గేకలు వైచెదను. ఓహో! శ్మశానవాట మందలి పిశాచములారా!

ఆ. వె. సుతియుఁదఱుగ లేదు ♦ నూదదోసము లేదు
పూరుషాంగకములఁ ♦ బుట్టెనిదిగో
విక్రయింపఁబడెడు ♦ వెసమహామాంసంబు
వచ్చి పుచ్చుకొనుఁడు ♦ పుచ్చుకొనుఁడు. ౧౨.

[తెరలో మరలఁ గలకలము.]

మాధ: - ఇదిగో నేను పిలువఁగానే పిలపిలమని పెద్ద కలకలధ్వనులతోఁ బిశాచము లన్నియు భయంకరముగా గడ్డబద్దలు చేసికొని వచ్చుచున్నట్లున్నవి. ఏమి యాశ్చర్యము!

శా. ఆకాశంబుననిట్టటుంబఱచుచు ♦ శ్యాద్యశ్యదీర్ఘ ప్రభు
ప్కాకారంబులకొర్వి దయ్యములయా ♦ స్యంబుల్ తలిర్పుందటి
త్సాకల్యస్ఫుటకేశలోచనములై ♦ దంష్ట్రాకరాళంబులై
యాకర్ణాంతవిదీర్ణసృక్వవికట ♦ వ్యాదానదీప్తాగ్నులై. ౧3

మఱియు,

సీ. ఆసన్నమైనొశమాటె ♦ యందిమ్రింగఁగలేక
వెక్కసంబయిజాఱ ♦ విడిచినట్టి
మాంసఖండములతో ♦ మలసిచుట్టునుమూఁగి
యఱచుతోడేళ్ళనో ♦ ళ్లదఁచిపైచి

యెముల్గూడులై ♦ యెండిసాక్కినమేని
పయినల్లదోలాడి ♦ పఱచకుండ
విఃవిగాపన్నంపు ♦ నరములఁబెనవెట్టి
కట్టిఃజీర్ణకం ♦ కాళతతుల
తే. గీ. నిట్టతాడులపోలిక ♦ నిడుదలైన
జంఘికాఘంబుగదలింప ♦ సరయవృత్తి
ప్రోలఁగన్పట్టెడునిదేత్రి ♦ భువనభీతి
హేతుభూతంబుపూతనా ♦ జాతమిపుడు. ౧౪

[అంతటఁజూచి నవ్వి] ఓహో! పిశాచములవైఖరి!

ఉ. చీకినతుప్పదేహములఁ ♦ జేకొనిమేకొనుసోఁకుమూఁకకుఁ
భీకరవక్త్రగర్తముల ♦ ప్రేలెడితోరపుబారునాలుకల్
దాఁకినవేఁడిప్రోడులయి ♦ లావత్రిప్రాఁబడినిల్పుగండపుఁ
ప్రాఁకులతోఁబ్జలంజెలఁగి ♦ ప్రాఁకెడిసర్పచయంబుఁబోలెడుఁ. ౧౫.

[ఇటునటు నడచిచూచి] అబ్బా! ఆమీఁద మఱియు భీభత్సముగా నున్నది.

మహాస్రగ్ధర.

తోలుదోల్తఁమీఁదితోలుం ♦ దొలఁచిపిదపను ♦ స్థూలపృష్ఠస్ఫిగంసం
బులదుర్గంధామిషంబుల్ ♦ పోసఁగమెసఁగియా ♦ పోవకంతన్నరంబుల్
బలుప్రేవుల్లోచనంబుల్ ♦ నమలియటుపయిఁ ♦ వట్టికంకాళమందే
మ్ములసందుల్ పండ్లతోడం ♦ బోదివిపలలముఁ ♦ భూతమొందారిగించుఁ.

ఇదిచూడఁగా వట్టికఅవుగొంటు పిశాచమువలె నున్నది. ఇదిగో నీవైపున

ఉ. కాలిచెమర్పునెమ్ములఁగఁ ♦ గ్రాఁగిస్రవించుమెదళ్లుగా, శిఖి
జ్వాలలఁగాలుచుండెడిశ ♦ వంబులఁగాడులనుండిలాగియా

కాలియమాఁకబిట్టుడికి ♦ కందలుజాతినకీళ్ళనుండిజం
ఘాలిఁదమల్చిఁ క్రోలుఁగడు ♦ పారఁగసారపుమజ్జధారలఁజీ. ౧౩

[నవ్వి] ఓహో! యీప్రదోషసమయమందుఁ బిశాచము లెంతసంతోషముగా నున్నవి!

సీ. తోరంపుఁ బ్రేవుల ♦ బారులే మంగళా
చారకల్పితములై ♦ తోరములుగ
మృతనివాసినుల ల ♦ లితపాణిరక్తోత్ప
లములె కర్ణావతం ♦ సములుగాఁగ
గుదులుగ్రుచ్చినయట్టి ♦ గుండెకాయల పేర్లు
తలఁదాల్చు వెలిదమ్మి ♦ దండలుగను
పెంపారు నెత్తుటి ♦ రొంపియే మేనులఁ
బొలుపొందుకుంకుమ ♦ పూఁతగాఁగ

తే. గీ. మజ్జధారాసవంబున ♦ మందగతినిఁ
బునుకకోరలనిండంగఁ ♦ బోసికొనుచు
మగలతోడ♦బిశాచంపు ♦ మగువలెనసి
క్రోలుచున్నారుకోర్కులు ♦ గుదిగొనంగ. ౧౪

[ఇటునటు నడచి మరల "నుటియఁ దలుగలేదు" అను పద్యమును జదివి] ఏమి చెప్పుమా! తమ్ముఁ జూచువారికిఁ దమ భీషణాకారములచే భీతిగొలుప వలసిన యీ పిశాచములు బెదరి పికాపికలగుచున్నవి. నిస్సత్త్వములైనవి కావుగదా! [నిర్వేదముతో] ఇఁకడకు రుద్రభూమియంతయుఁ దిరిగి పొలిమేరదగ్గరకు వచ్చినాను. ఇదిగో నెదుట

మ. కటుకుంజాంతరటద్దివాంధపటుఘూ ♦ త్కారంబుఁ గ్రందచ్చివో
ద్భటధాత్కారముఁ దోరమాచునుదుట ♦ ప్రాగ్భార మొప్పున్ విశం

కటకంకాళకపాలరుద్ధతటసం ♦ ఘట్టప్రవాహోదిత
స్ఫుటనిర్ఘోషణభీషణంబగుకట ♦ క్షోణీనదింజూడనా. ౧౯

[తెరలో]

హా! తండ్రీ! నీవు దయమాలి రాజునకుఁ బ్రీతిగా బలి యియ్యఁ దలఁచుకొన్న యీ జనున కిప్పుడు విపత్తు సంభవించుచున్నది.

మాధ:—[సాకూతముగా నాకర్ణించి].

ఉ. సన్నపుఁగుత్తుకన్ బెదరి ♦ శారికయార్చినట్టులౌచుమున్
విన్నదిపోలె నింపొసఁగి ♦ పీలిఁగలింపఁగఁజేసె గుండియల్
క్రన్ననమానుపాటొదవి ♦ కాలునుఁజేయిఁగదు నాడకుండెఁ దా
నెన్నఁగ నీనినాదమిపు ♦ డేమిటఁబుట్టెనో యెందుఁగల్గెనో. ౨౦

ఆ. వె. ఇది కరాళదివ్య ♦ సదనంబునుండి వె
ల్వడినయార్తరవము ♦ పగిదిఁదోఁచు
నెంచిచూడఁగనది ♦ యిట్టిపాపంబుల
కెల్లఁ బుడమిఁ బుట్టి ♦ నిల్లుగాదె? ౨౧

కానిమ్ము. కనుఁగొనియెదను. [అని యిటునటు నడచుచున్నాఁడు.]

[తరువాత దేవతార్చనఁజేయుచుఁ గపాలకుండలయు సఘోరఘంటుఁడును, కృతవధ్యవేషయై మాలతియుఁ బ్రవేశించుచున్నారు.]

మాల:—హా! తండ్రీ! దయమాలి నీవు రాజునకు బలియీయఁ దలఁచుకొన్న నీ కూఁతురు విపత్తు నొందుచున్నది! హా! తల్లీ! అలంఘనీయమైన దైవదుర్యోగముచే నీ విప్పుడు నానిమిత్తము బెంగఁబెట్టుకొని చావవలసినదాన వగుచున్నావు! హా! నాకుఁ బెండ్లిచేసి నేను సుఖపడుచుండఁగాఁ జూచి సుఖపడవలెనని కనిపెట్టుకొనియున్న భగవతీ! కామందకీ! మాలతి తోడిదే నాకు బ్రతుకని నన్నుఁ బ్రేమించినందు కందువలని ఫలము చిరకాలదుఃఖమని తెలిసికొనవలసినదానవైతివి! హా! ప్రియసఖీ! లవంగికా! యింతటినుండి నన్ను నీవు కలలోనే చూడవలసినదానవుగదే!

మాధ:—హా! యింకను సందేహ మెందుకు? జీవించియుండఁగానే యీమెను సంభావించెదను. [తొందరగా నడచుచున్నాఁడు.]

ద్వితీయరంగము—కరాళశక్తిగర్భాలయము.

కాపాలికులు:—దేవిచాముండే భగవతినమస్తే!

మ. సముదాటోపనిసుంభసంభ్రమనమత్ ♦ క్ష్మాగోళనిష్పీడనో
ద్భ్రమిపృష్ఠాస్థికులీశకంపవిగళ ♦ ద్బ్రహ్మాండఖండస్థితి
క్రమపాతాళవిశాలగల్లవివర ♦ ప్రక్షిప్తసప్తాబ్ధికే
నమరఁ బ్రొక్కెదహృష్టభర్గపరిష ♦ ద్వ్యక్తాంబునీక్రీడకుఁ.

శ్రీమన్మహోత్తుంగ సర్వాంగ సంవేగవిక్షిప్త సంవ్యానసారంగ చర్మాంచలోదార ఝంఝన్నఖాఘాతభిన్నేందునిష్యంద మానామృతస్రావ జీవత్కపాలావళీముక్త చండాట్టహాసత్రసద్భూరిభూత స్తుతిప్రక్రమంబై, లసద్విక్రమంబై, మహాభీలకాలోరగాభోగభోగాంగదగ్రంధి నిష్పీడనోత్ఫుల్లఫుల్లత్ఫణాపీఠనిర్యద్విషజ్యోతిరుజ్జృంభణోడ్డామరవ్యస్తవిస్తారిదోష్షండపర్యాసితక్ష్మాధరంబై, నిబద్ధాదరంబై, జ్వలత్కాలికీలాకలాపావళీ పింగళాలోకమాలాకరాళోత్తమాంగ భ్రమిప్రస్తుతాలాత చక్రక్రియాస్యూతదిగ్జాతమై, కల్మషాపేతమై తుంగఖట్వాంగశృంగధ్వజోద్ధూతివిక్షిప్తనక్షత్రసందోహమై, పీతసందేహమై, స్ఫీతసమ్మోదభాక్పూతనోత్తాళభేతాళతాళస్ఫుటత్కర్ణసంభ్రాంత గౌరీఘనాశ్లేషహృష్యన్మనస్త్ర్యంబకానందమై, యందమై యొప్పు నీతాండవం బెప్పుడుం దేవి! వేవేగమే మాకరిష్టంబులం బాపి యిష్టంబులం జేసి ప్రాపై మముం బ్రోవఁగా నోపుదీ! దేవితుభ్యంనమో! దేవి తుభ్యం నమః, (అని యభినయించుచున్నారు.)

మాధ: - (చూచి) హా! హా! యెంతప్రమాద మెంత ప్రమాదము!

మ. అకటా! * యంతటిదొడ్డమంత్రికిని బి ◆ డ్డైపుట్టి * పాషండఘా
తుకచండాలురచేతభీతమృగియుం ◆ దోఁడేళ్ళకుంబోలెఁ జి
క్కికడున్ మృత్యువునోటఁజేరెఁ; విధినై ◆ ర్ఘృణ్యంబునేమందు? అ
త్తుకకాల్దమ్ముల రక్తమాల్యవసనా ◆ దుల్ పూనజొప్పారఁగా. ౨౩

కపాల:—

తే. గీ. చెలువ! నీయిష్టదైవముం ◆ దలఁచుకొనుమి
నిన్నుయముఁడిప్డుగొనిపోవ ◆ నున్నవాఁడు

మాల:- హా! దేవ! మహాభాగ! మాధవ! నేను పరలోకమందున్నను మీరు నన్ను మఱవఁదగ్గదికాదు. చచ్చియు నేను మిమ్ము మఱచిపోను.

కపాల: - పాప మీచిన్నది మాధవానురక్తురాలు!

అఘోర: - (కత్తియెత్తి)

దేవి! భగవతి! మంత్రిని ◆ ధికయిముందు
మ్రొక్కుకొన్నట్టిమ్రొక్కిదే ◆ పొందవమ్మ.

మాధ: - (తటుకునడాసి ముంజేతితోఁ గత్తిఁబడఁగొట్టి) అరే! దురాత్మ! కాపాలికాధమా తొలఁగు! చూడు! చచ్చితివి!

మాల: - (తటుకునఁజూచి) మహాభాగ! రక్షింపుము. రక్షింపుము (మాధవునిఁ గౌఁగిలించుకొనుచున్నది.)

మాధ: - కళ్యాణీ! భయపడకు! భయపడకు!

మ. ఎదనీవేమనుకొందువో యనుచు నో ◆ క్కింతేనిశంకింపకా
పదవేళన్ వలపుగ్గడించి పలవిం ◆ పంజొచ్చు నీ చెల్మి కాఁ
డుపటన్వర్తిలఁగంటి మేలు చెలి! యిం ◆ దేయీదురాత్ముస్వధిం
చిదురంతంబగు ఘోరపాపఫలముం ◆ జేసేతఁగుడ్పించెదన్. ౨౪

---

* "భూరివసుప్రమాతి యిది పా పారంభ" అని పాఠాంతరము.

అఘోర: - అరే! యీ పాపాత్ముఁడెవ్వఁడు? మాకు విఘ్నము చేసినాఁడు.

కపాల: - స్వామీ! యితఁడే దీనికిఁ బ్రియుఁడు. కామందకి స్నేహితుని కొడుకు. మహామాంస మమ్ముచున్న మాధవుఁడు.

మాధ: - (కన్నులొలుక) కల్యాణీ! యీయవస్థ యెట్లు?

మాల: - (కొంతసేపటికి నిట్టూర్పుపుచ్చి) మహానుభావా! మేడ మీఁది ప్రక్కగదిలోఁ బండుకొన్నాను. ఇక్కడ మేలుకొన్నాను. ఇంతకు మించి నాకేమియుఁ దెలియదు. మఱి మీ రెక్కడ నుండి?

మాధ: - (సిగ్గుతో)

క. నినుఁ బెండ్లియాడెధన్యతఁ
గనుకోరిక వెకలినగుచుఁ ♦ గడఁగి నృమాంసం
బును విక్రయింపఁ బ్రేతభు
వినిదిరుగుచువచ్చినాఁడ ♦ వినినీయేడ్పుల్.

మాల: - (పెడమొగముగా) అన్నా! యీయన నానిమిత్తమొాల మానగొనక యెట్లు దిరుగుచున్నారు!

మాధ: - అహా! యిదేగదా కాకతాళీయమందురు!

సీ. ప్రబలుఁడౌ రాహుచేఁ ♦ గబళింపఁబడనున్న
యుడురాజకళఁ బోలి ♦ యున్నదానిఁ
బ్రేయసీమణినిద్ది ♦ వికముగాఁ జూచియీ
పాపిఖడ్గమువాతఁ ♦ బడకయుండఁ
గాచియుండిననాకుఁ ♦ గరుణ చేహృదయంబు
కరఁగినీరయి, భీతిఁ ♦ గలఁగఁ బాఱి
విస్మయంబునఁ జేసి ♦ విక్షోభమును బొంది
దీపితంబయిచాలఁ ♦ గోపమునను

తే. గీ. ప్రాణతుల్యను దీనిగా ♦ పాడుకొనఁగఁ
గలిగి పొందు సముదముచేఁ ♦ దెలివిఁ బొంది
యిట్లు చెప్పశక్యముగాక ♦ దేమొ యిపుడు
వరుస వర్తించెదును భిన్న ♦ భావగతుల. ౨౭

అఘోర:— అరే! బ్రాహ్మణడింభ!

మ. పులిమూచూచిన పెంటికైయదలుచుం ♦ బోల్పేదు సారంగముం
దలఁపింపందగు నిన్నుఁగంటి బలిస ♦ ద్మంర్బందు హింసారుచిం;
దొలుత న్నీదుశిరంబు ఖడ్గహతిచేఁ ♦ ద్రుంగించి యీదేవికిన్
బలిగావింతుఁ గబంధరంధ్రరుధిర ♦ ప్రాగ్భారముల్ గాఱఁగన్. ౨౮

మాధ:- అరే! దురాత్మా! పాషండచండాలా!

మ. జగమెల్లం బెనుచీఁకటిల్లును. సం ♦ సారంబసారంబుగా,
మొగిఁ గందర్పుని దర్పఁగాఁ, ద్రిభువనం ♦ బుజ్జీర్ణకేళీవనం
బుగ, బంధువ్రజమ్ము నష్టనోరుజముగా, ♦ భూమీజనంబుం గడున్
విగతాక్షిద్వితయప్రయోజనముఁగా ♦ వింపం బ్రియత్నించితే. ౨౯

మఱియు నోరి పాపా!

చ. సకియలు నవ్వుటాలకును ♦ జారుశిరీషమృదుప్రసూనకం
దుకములఁ గొంచు వేయుటకు ♦ తూలివసం గనుగంను మేనిపై
నొకటపదార్థమె యడిద ♦ ముంచిన నీ కనకాలశాలదం
డకమయి నేఁడిదే పడెదు ♦ నా భుజదండము నీశిరంబుపై. 30

అఘోర:- అరే! దురాత్మా! కొట్టురా! ఏదీ కొట్టు. వీడేఁ నా యంత తీసిపోయెడివాఁడు?

మాల:— నాథా! యీపాతాకుఁ డతిదారుణమైన సాహసము చేయును. మీరు నాయందనుగ్రహించి యనర్థహేతువైన యీ కలహము నుండి వెనుకఁ దగ్గుఁడు. నన్ను రక్షింపుఁడు.

కపాల: _ స్వామీ! యేమఱక యీ దురాత్ముని౯ గడతేర్పుఁడు.

మాధ: - (మాలతితో) ఓసి పిఱికిదానా!

తే. గీ. పాపి యిదె వీఁడు హతుఁ డయ్యె ♦ భయము విడువు
మేనుఁ గులఁ జంపి కుంభముల్ ♦ పాణికులిశ
మున ను జీల్చు సింగమునకుఁ ♦ బుట్టునే ప్ర
మాద మెందైన హరిణిసం ♦ హరణమందు. 30

అఘోర: _ (కపాలకుండలతో) ఓః భీరురాలా!

క. కరికుంభకూటపాటన
ఖరనఖకరకులిశహరికి ♦ బాలహరిణసం
హరణమునఁ నొక ప్రమాదము
పొరయునె? యిదె పాపి పాలిసెఁ ♦ బో విడు భయముం గా.

(తెరలోఁ గలకలము.)

అందఱు—(ఆలకించుచున్నారు.)

ఓహో! మాలతిని వెదకుచున్న జనులారా! ఇదిగో మంత్రిభూరి వసువు నోదార్చుచు నృపతిహితమైన తన దివ్యదృష్టిచేఁ దెలిసికొన్నదై కరాళశక్తిగుడి చుట్టివేయుఁడని భగవతి కామందకి యాజ్ఞాపించుచున్నది.

ఆ. వె. ఇట్టి దారుణముల ♦ నెవఁడో పుఁ జేయఁగ
నిఁకన ఘోరఘంటుఁ ♦ డొకఁడు దక్క?
వెంచిచూడ దీనిఁ ♦ గొంచుఁబోవుటయు దే
వికిని బలికిఁ గాని ♦ వేఱుగాదు. 3

కపాల: - స్వామీ! మనలను చుట్టు ముట్టడించినారు!

అఘోర: - ఇప్పుడు విశేషించి పౌరుషము చూపవలసినసమయము.

మాల: - హా! తండ్రీ! హా! భగవతీ!

మాధ:- కానిమ్ము. దీనిని బంధుజనులయొద్ద విడిచివచ్చి వారి యెదుటనే వీనిని వధించెదను. (మాలతి నావలకుఁ బంపి వచ్చుచున్నాఁడు.)

మాధ:- అఘోర—(ఒండొరుల నుద్దేశించి) అరే! పాప!

చ. పెటపెటరావముల్ సెలఁగఁ ♦ బిండియుగుండయుఁ జేసియెమ్ముకల్
త్రుటిఁ ద్రుటితంబుగానలుకి ♦ తోరములైననరంబు, లంతటం
గటకటలేక మెత్తఁబడు ♦ కండలనీఁడుడిదంబుచెందఁగా
నిటునటుఁ ద్రెళ్ళుచుంబడెడు ♦ నిప్పుడెనీయొడలింతలింతలై. 33

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

పంచమాంకము సంపూర్ణము.

—O—

మాలతీమాధవము

షష్ఠాంకము

ప్రథమరంగము—మాలతి లోఁగిటి ముంగిలి.

(తరువాతఁ గపాలకుండల ప్రవేశించుచున్నది.)

కపాల: - అరే! పాపా! దురాత్మా! మాలతి నిమిత్తము మాగురువు గారినిఁ జంపితివిగదరా! క్రోధముకొలఁదిఁ బోరఁదొడఁగిన నన్నుఁగూడ నాఁడుదియని చంపక యవమాన పఱచితివిగదరా! (క్రోధముతో) అరే! మాధవహతక! కపాలకుండల కోపమువలని ఫలమవశ్యముగా ననుభవింప గలవు.

ఆ. వె. వారకపగఁబట్టి ♦ వాఁడికోలలవిసం
బుమిసిబుస్సుమనుచు ♦ నొడిసిభుజగి
దన్నుఁగఱవనుండఁ ♦ ద్రాఁచులదొరఁబట్టి
చంపినతనికెట్టు ♦ స్వస్థతయగు? ౧

(తెరలో)

చ. నరపతులారకృత్యములో ♦ నర్పుఁడిపెద్దలయాజ్ఞచొప్పునన్
స్వరవిధి వేదమంత్రములు ♦ బ్రాహ్మణులింపలరంబఠింపుఁడీ
సరసకళాప్రసంగములె ♦ సంగఁగఁజేయుఁడిమంగళార్థమై,
వరుఁడువధూగృహంబునకు ♦ బంధులతోనిదెతర్లి వెళ్లెడున్. ౨

పెండ్లివారందఱు రాకముందే సౌభాగ్యవతియైన మాలతినిం దీసికొని నిర్విఘ్నమంగళార్థము నగరదేవత యాలయముఁ బ్రవేశింపవలసినదనియుఁ

బెండ్లికూఁతునకుఁ బెట్టుటకై పెండ్లికొడుకు వారలంకారములు దెచ్చిరిగాన వారిని సగౌరవముగా నెదురుకొనవలసినదనియు భగవతి కామందకి యాజ్ఞాపించుచున్నది.

కపాల:- కానిమ్ము ఇంక మాలతీ కళ్యాణమునకయి తొందరతో నలంకరించుచుఁ దిరుగులాడు పరిజనులసందడి యెక్కువగానున్నది. కాఁబట్టి ప్రస్తుతమిందుండి మరలి పిమ్మట మాధవున కపకారముచేయు విషయమున శ్రద్ధవహించెదను.

[ఇది విష్కంభము.]

ద్వితీయరంగము—అమ్మవారిగర్భాలయము.

కల:-(ప్రవేశించి) అమ్మవారి గర్భాలయములో మకరందసమేతుఁడై ప్రవేశించి "మాలతి యిటువచ్చుచున్నదేమో చూచిరమ్మ"ని మాధవుఁడునాకాజ్ఞాపించినాఁడు. కావున వీనికిప్పుడు శుభవార్తచెప్పి యానందముఁ గలిగించెదను.

[తరువాత మాధవమకరందులు ప్రవేశించుచున్నారు.]

మాధ:-చ. తనరఁగమాలతీప్రథమ ♦ దర్శనమైనదినంబుగోలెఁదా
ఘనమగుచుఁ మృగాక్షిచెలి ♦ కారణపుఁజేష్టలఁబుట్టిఁగన్నయా
మనసిజవేదనాభరము ♦ మానుమనాకిపుడంచునెంతుకో
భనమయియొండెయోగినియు ♦ పాయమపాయముఁబొందియొండెనుకా-

మక:-భగవతి మేధాశక్తి తిరిగిపోవుటకూడనా?

కల:-(సమీపించి) అదృష్టవంతుఁడవు! ఇదిగో మాలతి యీలాగే బయలుదేఱినది.

మాధ:-నిజముగానే?

మక:-పరధ్యానమా! యేమియట్లడుగుచున్నావు? బయలుదేఱుటే కాదు. చేరువకుఁగూడ వచ్చినది. చూడు

ఆ. వె. వాయువశతఁ జెదరి ♦ పఱచు మబ్బులఁ గగ్గ
ననుకరించి మొరయు ♦ ఘనమృదంగ
మంగళారవంబు ♦ మందమైమతియేమి
యును వినంగనీక ♦ యున్నదిపుడు. ౪

కనుక రమ్ము. కిటికీలోనుండి చూతము. (అట్లు చేయుచున్నారు).

కల:- అయ్యా! చూడుము! మింటికెగసిన రాయంచల సంచుఁ దలఁపించి మించు వింజామరములం బుట్టుసమీరంబులకు బిట్టుగ దలు కదలి కావలుల పేరి తరఁగల చాలుచే విరివిమిసులు గగనాంగణంబను సరోవరంబునఁ దెలుపిలేక నిలువుఁగాడలపయి నిట్టనిలిచిన తెల్లదామరలవడువున బెడఁగడరు వెల్ల గొడుగులను, పుక్కిట విడెంబులిడి హాయలుమీఱ నమలుచు మక్కళించిన చెక్కుటద్దము లొక్కవింత సింగారంబు సవరించుచుండ మంగళగీతుల మధురరీతులఁ బాడుచు మేనమ్మట్టు పఱచిన మానికంపుసొమ్ముల దీప్తిజాలంబులచే నంబరంబున నింద్రచాప విడంబనంబు సూపుచుఁ గోత్రవాఱు వారసుందరులను వీఁపుల నెక్కించుకొని ఘణఘణమని మ్రోయు పైఁడిగంటలతో ఝుణఝుణమని నడచివచ్చు నాఁడేనుఁగులను జూడుము.

మాధ:- మక:- (కౌతుకముతోఁ జూచుచున్నారు)

వక:- అహా! భూరివసువుయొక్క యైశ్వర్యము! పట్టినను ఇటువంటి యైశ్వర్యమే పట్టవలెను.

చ. పరపయి గాలికిం గదలి ♦ పాలపులుంగుల టెక్కెరంగులం
బెరసిన నెమ్మికన్నులవి ♦ మించి తటంబుల నావరించెనా
సురవరచాపమొప్పెనన ♦ సుందరచిత్రవితానకల్పితా
వరణమెసంగె నాఁగ మణి ♦ భాసురకాంతులు మీఱె దిక్కులన్. ౫

కల:- పైఁడిపూవులు చెక్కిన వెండిబెత్తములు చేతఁబట్టుకొని సందడి సేయుచు ముందు నడచు ప్రతీహారబృందంబులు తొలఁగుఁడు తొలఁగుఁడని

వెలిగించిన గితికి నెడగలుగ నొసరిలుచుఁ బరిజనంబులు మేరమీఱక నడుచు చున్నారు. సిందూరనికరసంధ్యారాగంబుచే నెఱ్ఱవాటిన ముఖంబునఁ దళ తళమను కాంచననక్షత్రమాలికం దాలిచిన కరేణురజని కలంకారమై, తన్నుఁ గన్నులకఱవుదీఱఁ జూచువారికిఁ దనదగు చిక్కిన చక్కని మేని పాండిమచే లోనిమదనవేదనం దెలియఁజేయుచుఁ బ్రతిపచ్చంద్రరేఖావిలా సంబుల కాస్పదంబయి యిదిగో మాలతి దాదాపునకు వచ్చినది.

మక:-వయస్యా! చూడు!

చ. స్రుక్కిన మేనిపాండిమను ♦ సొమ్ములకెల్లనువన్నె వెట్టునీ
చక్కెరబొమ్మ, పెండిలిప ♦ సక్తినలంకృతియుక్తినూని, లో
నుక్కఱుచుండియుంబువుల ♦ నొప్పెడి లేననదీఁగఁబోలుచుక్,
బొక్కెబహిర్గతంబగుమ ♦ నోవ్యధఁదాఁ బ్రకటించుచుండెడుక్. ౬

అదిగో నాఁడేమఁగు ప్రవేశించినది.

మాధ:-(ఆనందముతో) ఓహో! ప్రియురాలు దేవీలవంగికలతోఁ గూడ దిగినది.

[తరువాతఁ గామందకి, లవంగిక, మాలతి ప్రవేశించుచున్నారు.]

కామం:-(సంతోషముతోఁ బెడమొగముగా)

మ. అనుకూలుండయిబ్రహ్మమాకొసఁగుఁగా ♦ కత్యంతముక్ భద్రమా
యనిమేషుల్ ఘటియింత్రుగాకరమణీ ♦ యంబొసమాప్తిం, గృతా
ర్థను నేనౌదునుగాక మత్ప్రియసుహృ ♦ త్సంతానముంగూర్చి, యీ
ఘనయత్నంబుఫలించుఁగాకమతియుం ♦ గళ్యాణదంబయ్యెడుక్. ౭

మాల:-మరణమనెడి పరమసుఖము ననుభవించుటకు నాకెట్లు సందు దొరకునో పోనీ! మందభాగ్యురాలనైన నాకు మరణముకూడఁ బొందరాని కోరిక యగుచున్నయది.

లవం:-ఈయనుకూల విప్రయోగముచేఁ బ్రియసఖి మిక్కిలి యాయాసము నొందినది!

ప్రతిహారి:-(చేత నగలపళ్లెరముతోఁ బ్రవేశించి) ఇవిగో రాజుగారంపిన పెండ్లి యలంకారములు. మాలతికి దేవతాసన్నిధానమం దలంకరింపవలసినదని మంత్రిగారు దేవిగారితోఁ జెప్పుచున్నారు.

కామం:-కళ్యాణసమయములం దిట్లు జరుగవలసినదే. ఏవీ యిటు చూపు.

ప్రతి:-ఇవిగో రెండు తెల్ల పట్టుచీరలు. ఇది పలెవాటు రంగుచీర. ఈనగ లొడ్డలియంగు. ఈ ముత్యాలహారములు మెడసజ్జు. ఇది మంచిగంధము. ఇది ధవళ పుష్పమాలిక.

కామం:-(పెదమొగముగా) జనులీ నగలన్నియు రమణీయుఁడైన మకరందుని యొంటనే చూడఁగలరు. (పుచ్చుకొని ప్రకాశముగా) సరే! మంత్రిగారితో నిట్లు చెప్పుము,

ప్రతి:-(నిష్క్రమించుచున్నది.)

కామం:-లవంగికా! నీవును అమ్మాయియు లోపలకుఁ బదుండి.

లవం:-మఱి భగవతి!

కామం:-నే నించుకసే పెవ్వరునులేకుండ నీనగలఁ దాఁపిన రత్నముల గుణదోషములను శాస్త్రమునుబట్టి పరీక్షింపవలెను. (నిష్క్రమించుచున్నది.)

మాల:-(తనలో) ఇప్పుడు లవంగికయు నేనునుదప్ప నెవ్వరులేరు. (ప్రకాశముగా) చెలీ! యిటురావే. యీ గుడిగుమ్మములోఁ గూరుచుందము. (ప్రవేశించుచున్నారు.)

మక:-మనమీ స్తంభముచాటుననుండి చూతము. (అట్లుచేయుచున్నారు.)

లవం:- చెలీ! యిది మైపూఁత. ఇవి పూలదండలు.

మాల:- సరే! యేమిచేయు మనెదవు?

లవం:- చెలీ! యీ పాణిగ్రహణ శుభసమయమందుఁ గళ్యాణసంపత్తినిమిత్త మమ్మవారినిఁ బూజింపవలసినదని నిన్నిక్కడ కమ్మగారు పంపినారు.

మాల:- (తనలో) ఇది యేమో! యిదివఱకే దైవము కాఁదలఁచుకొన్నంత దారుణమును జేసినాఁడుగదా యని తెగితెగని కత్తితో నాయువుపట్లు గోసినట్లు మఱలా వేదన ననుభవించుచుఁ గడుపుచెఱువయి లోలోపలనే కుళ్లికుళ్లి యేడ్చుచున్న మందభాగ్యురాలిని నన్ను నీ విప్పుడు మఱింత యేడిపించెదవు?

లవం:- చెలీ! యేదో నీలో నీవే యాలోచించుకొనుచున్నావు?

మాల:- ఏమున్నది? అందని మ్రానిపండున కాసపడి ప్రయాసపడిన భాగ్యహీనురాలి యాలోచన.

మక:- మిత్రుఁడా! మాధవా! వింటివా?

మాధ:- హృదయమునకు సంతోషములేదు.

మాల:- (లవంగికను గౌఁగిలించుకొని) చెలీ! లవంగికా! నిజముగా నాకు నీవుతోఁబుట్టువువంటిదానవు. కాఁబట్టి యిదిగో నీప్రియసఖి యిప్పుడు దిక్కుమాలిన చావుచచ్చుచు నీయెడ దానికిఁ జిన్ననాటనుండియుఁగల ప్రేమకొలఁది నిన్నొక్కసారి కౌఁగిలించుకొని ప్రార్థించుచున్నది. నేను నీకుఁ గావలసినదాననైతినా నన్ను నీహృదయమందుంచుకొని సంపూర్ణ సౌభాగ్య లక్ష్మీపరిగ్రహైక మంగళమగు మాధవుని శ్రీముఖారవిందమును ఆనందము తృణముగాఁ జూడుము. (అని యేడ్చుచున్నది.)

మాధ:- వయస్యా! మకరందా!

చ. చెదరినసౌష్ఠవంబుగల ♦ జీవసుమంబును దేర్చునట్టివై
సదమలభూరినిర్వృతికి ♦ సాధనమై ఘనతృప్తిహేతువై
హృదయరసాయనంబులయి ♦ యింద్రియమోహనమంత్రజాలమై
యిదె వచనామృతంబులివి ♦ దేమియదృష్టమొగ్రోలెనావినున్. ౮

మాల:- నాకుఁ బ్రాణప్రదుఁడైన నామనోహరుఁడు నేను గతించితి నని విని నాకొఱకు దుఃఖించి నిక్షేపమువంటి యాశరీరమును శుష్కింపఁ జేయకుండునట్లును నేను పరలోకమందున్నను నన్నును నాకిష్ఠులను దలఁచు కొని యామహానుభావుఁడు శేషించిన తనదేహయాత్రను నిలిపి వేయకుండు నట్లును చేయుము. ఇదియే యనాథనైన నీప్రియసఖి మాలతికిఁ దీఱవలసిన కడపటికోరిక.

మక:- అబ్బా! యీమాటలు విన్నఁగడుపుదఱికోసికొని పోవుచున్నది.

మాధ:-

శా. ఆశాభంగముగాఁగ నీపలుకులో ♦ హా భ్రాంతినేణాక్షి యీం
తేశోకాతురవున్ మనోహరమునై ♦ యేపారఁగాఁ జేయు నా
క్రోశంబున్ వినినంతనే యకట! నా ♦ కున్ గాఢచింతాధరా
వేశంబుం బ్రమోహంబుయుగప ♦ ద్వ్యాప్తిన్విజృంభించెడున్. ౯

లవం:- నీయమంగళము కొట్టువడి పోయినది. ఇంక నేనేమియు వినను.

మాల:- చెలీ! మీకు మాలతి బ్రతుకుమీఁదనున్న ప్రీతి మాలతిమీఁద లేనేలేదు.

లవం:- చెలీ! ఏమి యిట్లనుచున్నావు?

మాల:- ఏవో కల్లబొల్లిమాటలచే లేనియాసలు పుట్టించి నన్నుఁ జావ నీకుండ నాకీ రోఁత దెచ్చిపెట్టుచున్నారు. స్వతంత్రురాలను గాకపోవుటచే నామహానుభావుని విషయమున నపరాధము చేసినదాననైతిని. కనుక నీ దేహమును విడిచి సుఖపడియెదను. ఇప్పుడిదియే నాకోరిక. ఈకార్యమందు

నాకుఁ బ్రియ సఖి యనుకూలురాలు కావలెను. [అని కాళ్ళమీఁదఁ బడు
చున్నది.]

మక:- ఓహో! యేమి! దీనియెడల దీని ప్రేమ!

లవం:- [మాధవుని సైగచేసి పిలుచుచున్నది.]

మక:- వయస్యా! లవంగిక స్థానమందు వెళ్ళి కూర్చుండుము.

మాధ:- భయముచే నేను నేను గాకున్నాను.

మక:- శుభము చేకుఱనున్న తఱి నిట్లుగా నేయుండును.

మాధ:- [స్వేచ్ఛగా లవంగిక స్థానమందుఁ గూర్చున్నాఁడు.]

మాల:- చెలీ! యనుగ్రహించి యనుకూలింపుము.

మాధ:-

క. సుగుణములగని వితగునే
తెగువలు? చెలి! వేగపాటు ♦ దిగవిడు; విరసం
బగు నీవియోగదుఃఖము
విఁగ నాహృదయంబు దాస ♦ హింపంగలదే? ౧౦

మాల:- చెలీ! మాలతీప్రణామము నీకుఁ ద్రోసివేయరానిది గదా!

మాధ:-

ఆ. వె. నన్నుఁ డిగ్గవిడిచి ♦ నాకుఁ దీర్వాయాస
మీయఁ దలఁచుకొంటి ♦ వేమియందు?
నీయభీష్టమెట్టు ♦ లీయ ట్లెయొనరింతు
గానిముందు నాకుఁ ♦ గౌఁగిలిమ్ము. ౧౧

మాల:- [సంతోషముతో] ప్రియసఖికి నామీఁద నెంత యనుగ్ర
హము వచ్చినది! [లేచి] ఇదిగో కౌఁగిలించుకొనుచున్నాను. కన్నీరుగ్రమ్ము
టచేఁ బ్రియసఖినిఁ గన్నులారఁ జూచుభాగ్యము మాత్రము లభింపకున్నది.

చెలీ! నీశరీరస్పర్శ ముదురు తామరపూవులోని దుద్దునంటియుండు చిన్ని రేకులవలె గరుపారి నా కిప్పు డేవో క్రొత్తసుఖముఁ గలిగించుచున్నది. [కంటఁదడి వెట్టి] ఇదిగో నీవు దోసిలిపట్టి మ్రొక్కి నా మాటలుగా ఆయనతో నిట్లు మనవిచేయుము. "నేను మందభాగ్యురాలను. కనుకనే యారవిరిసిన తమ్మిపూవుల సిరుల నపహరింపఁజాలు నీముఖ చంద్రమండలమును గన్నులపండువుగఁ జిరకాలము చూడఁగలుగు భాగ్యము నా కొదవదయ్యెను. ఓడుగరలేక పొడవువిూఱి యడఁపరాని బెడిదంపు దుఃఖోద్వేగంబునకు నిలువలేక తొడిమె పట్టువిడిచిన డెందమునకు పట్టియుడియాసలు చుట్టఁ జుట్టితిని. నానిమిత్తము చెలికత్తెలు బెంగఁబెట్టుకొని యేడ్చువట్లుగాఁ బెక్కుమాఱులు సహింప శక్యము గాని వింతవింతల బాధలన్నియు ననుభవించితిని. మలయానిలచంద్రాతపప్రముఖములైన గండములన్నియుఁ గడచితిని. తుదకు నా యాశలన్నియు నిరాశలై పోయినవి" అని. నీవు ప్రియసఖి నన్నుఁడుగాని మఱచిపోకుము. ఇదిగో నింకొకటి. ఇది మాధవస్వామి తన శ్రీహస్తములతో నిర్మించియిచ్చిన మనోహరవకుళమాలిక. దీనిని నీవు మాలతినివలెనే చూచుకొని హృదయమందు ధరింపఁదగ్గది. [అని తనకంఠము నుండి తీసి మాధవుని హృదయమందు వకుళమాలిక నుంచుచుఁ జప్పునఁ దొలఁగి భయోత్కంపములను అభినయించుచున్నది.]

మాధ:_ఓహో! [పెదమొగముగా]

చ. కులుకుమిటారిగబ్బిచను ♦ గుబ్బనయుబ్బదరంగఁ గ్రుచ్చియీ
కలుకులమిన్ననన్ను బిగి ♦ కౌఁగిటఁ జేర్పఁగఁ బోలు నాయెడల్
చలువలొసంగుసారఘన ♦ సారపటీరహిమాంబుపూరశై
వలశశికాంతకాంతబిస ♦ వర్గర పైకనిషేకమబ్బెనా. ౧౨

మాల:_అహో! లవంగికచే మాలతి మోసపోయినదే! నాకు సంతాప మినుమడించుచున్నది.

మాధ:-ఓసీ! పరవ్యసనమును గుర్తెఱుఁగనిదానా! నీమట్టుకు నీవొక్కతెవే యిట్లు బాధనొందుచున్నా ననుకొని యితరులను తూలనాడెద వెందుకు?

చ. అలమినతీవ్రతాపమున ♦ హాజ్వాగ్నమైతను వెల్లఁగాల్ప, నీ
చెలిమి నిబద్ధమన్నగుఱి ♦ జీవితము న్నెలకొల్ప, భావనా
కలితభవత్సమాగమము ♦ కల్మ్రి నివేదపత్రాల్మ్రి నిల్పఁగాఁ
జలుపనెయేనువాసగని ♦ కల్ చెలి! యీగతిఁగష్టసంగతిన్. ౧౩

లవం:-చెలీ! నిన్నుఁ జక్కఁగానే యెత్తి పొడిచినాఁడు.

కల:-ఓహో! యీసంధాన మెంత సరసముగానున్నది! ఎంత చక్కఁగానున్నది!

మక:-

మ. కలికీ! నీదగుప్రేమనిక్కమని చి ♦ క్కంబట్టి తా నిల్పెకోఁ
గలిగెన్ జీవిత మెట్టులో యితఁడుని ♦ క్కంబింతవట్టిన్న నా;
కృలరుంగాక నిబద్ధకంకణమునీ ♦ హస్తంబుఁ జేపట్టి యీ
చెలి కాఁడింక ఫలించుఁగాక పుడునుం ♦ జేకూఱి మీకోరికల్. ౧౪

లవం:-అయ్యా! ఈమెగారు తనకుఁదానే యదరుబెదరులేకుండ హృదయమిచ్చి కౌఁగిలించుకొన్న సాహసురాలుగదా! యింక నీమె కంకణాలంకృతమైన హస్తమును గ్రహించుటకు మీ కాలోచన యెందుకు?

మాల:-ఆఁ; ఆఁ; ఇది కన్యకాజన విరుద్ధముగా నుపన్యసించుచున్నది!

కామం:-[ప్రవేశించి] ఇదియేమే కూఁతురా! బెదరిబెదరి చూచుచున్నావు!

మాల:-[వడఁకుచుఁ గామందకిని గౌఁగిలించుకొనుచున్నది.]

కామం:-[ఆమె గడ్డమెత్తి పట్టుకొని] బిడ్డా!

చ. ఎవనికినిన్నుఁజూడ, మఱి ♦ యెవ్వనిఁజూడఁగనీకులోచనో
త్సవమయియంతమానసిక ♦ సంగముఁగార్శ్యమునోలిఁగూడె నా
యువజనుఁడిందునిందుముఖి ♦ యుండుఁగదమ్మ ప్రియుండుగన్ జడ
ప్రపణతమానుమమ్మ! విధి ♦ రంజిలుఁగాముఁడవాప్తకాముఁడౌ. ౧౫

లవం:-దేవీ! యితఁడు భయమునొంటిలేక యమావాస్య చీఁకటిలో రుద్రభూమిలోఁ దిరుగుచుఁ బ్రచండ పాషండ దోర్దండ సాహసమును జెండివైచిన దండిమగఁడు గదా! కనుకనే వీనింజూచి ప్రియసఖి భయముచే వడఁకుచున్నది.

కామం:-లవంగికా! మేలుచేసిన ప్రియునిగూర్చి యిట్లు పలుకుట యోగ్యముగానేయున్నది.

మాల:—[తనలో] హా! తల్లీ! హా! తండ్రీ!

కామం:-నాయనా! మాధవా!

మాధ:-అమ్మా! యేమిసెలవు?

కామం:-ఇదిగో నశేషసామంతమస్తకోత్తంస పరాగరంజిత చరణాంగుళియగు మంత్రి భూరివసువు నేక పుత్రికారత్నము మాలతిసద్వృతి సంయోగ రసికుఁడగు బ్రహ్మదేవునిచేతను, మన్మథునిచేతను, నాచేతను నీకీయఁబడుచున్నది.

మక:-భగవతియొక్క ప్రసాదమహిమచేఁ గోరికయీడేరినది.

మాధ:-ఎందుకో కాని భగవతి యిప్పుడు కంటఁ దడిపెట్టుచున్నది.

కామం:-[చీరకొంగులోఁ గన్నులం దుడుచుకొని] వత్సా! నీకొక్క మేలుం జెప్పఁ గోరుచున్నాను.

మాధ:-అది యేమయియుండును?

కామం:-ఇదిగో మనవిచేయుచున్నాను.

మాధ:_సెలవిమ్ము.

కామం:_

చ. పరిణతి రమ్యముల్గదభ ♦ వాదృశులైన జనాళిప్రేమముల్
మఱియును గొన్ని హేతువుల ♦ మాన్యనెయాదును నీఁకుగాన నన్
గుఱిచిరియు లేకయుండఁ డొకరుఁ ♦ గూర్చియు దీననీకునై నయ
ప్పంచయ సత్కృపన్విడక ♦ పాలనసేయఁగదయ్యా! దీనినిన్. ౧౨

[అని నమస్కరించుటకై యడుగులవ్రాలఁ గోరుచున్నది.]

మాధ:_ఓహో! ప్రసంగము వాత్సల్యము నతిక్రమించుచున్నది.

మక:_దేవీ!

చ. గొనముల మించెనంచుఁగడు ♦ గొప్పకొలాన జనించెనంచులో
చనములఁ దన్పనంచుఁబటు ♦ సౌహృదముం గలదంచుఁ గైవసం
బొనరుచు కోశలంతియొుక ♦ టొక్కటనేని జనాధునిట్టులీ
వనితవిధంబు మీకునిటు ♦ వంటిదికాయని తెల్పనేటికిన్. ౧౩

కామం:-వత్సా! మాధవా!

మాధ:_సెలవిమ్ము.

కామం:-దీనిని స్వీకరింపుము.

మాధ:_స్వీకరించుచున్నాను.

కామం:-వత్సా! మాధవా! బిడ్డా! మాలతీ!

మాధ:-మాల:-అమ్మా! సెలవిమ్ము.

కామం:_

తే.గీ. చెలియునెల్ల చుట్టములును ♦ జీవితంబు
నెల్లకోర్కెలు భాగ్యంబు ♦ లిన్నిటికిని
చెలువలకు భర్తయును బురు ♦ షులకుధర్మ
పత్నియునగుటఁ దెలియుఁడీ ♦ వత్సలార. ౧౪

మక:—కాకేమి?

లవం:—తమరు సెలవిచ్చినట్టే.

కామం:-వత్సా! మకరంద! మాలతి కీయఁబడిన యీ పెండ్లినగలు దీసికొని చాటునకుఁబోయి పెండ్లిప్రయత్నముమీఁద నుండుము. [అని పళ్లెము నిచ్చుచున్నది.]

మక:—చిత్తము. ఇదిగో! నీబొమ్మ తెరచాటునకుఁబోయి వేషమును ధరించుచున్నాను. [అట్లు చేయుచున్నాఁడు.]

మాధ:-దేవీ! ఇది చెలికానికి సులభమే కాని యిందువల్ల చిక్కు-చిక్కులు కలుగును.

కామం:-నీ కెందుకోయి యీచింత?

మాధ:- ఎందుకు? భగవతికే తెలియఁగలదు.

మక:-[ప్రవేశించి నవ్వుచు] వయస్యా! ఇదిగో మాలతినైనాను. [అందఱు నాశ్చర్యముతోను సంతోషముతోను జూచుచున్నారు.]

మాధ:-[మకరందుని బిగ్గఁ గౌఁగిలించి] దేవీ! నందనుఁ డదృష్ట వంతుఁడేసుమీ! యేమన్న ఈ వేషముతోనున్న మన ప్రియవయస్యునిఁజూచి మనసా కించిదోగ్భమయినను పొందఁగలఁడు.

కామం:-చిరంజీవులయిన మాలతీమాధవు లిర్వురును వివాహమంగళార్థ మిందుండి యీచెట్లతోఁపుగుండ నడువుఁడు. అక్కడ డిగ్గియవెనుక నుద్యానవాటమునం దవలోకిత, వైవాహికసామగ్రియంతయు సిద్ధముచేసికొని యుండును. మఱియు,

మ. కలితోత్కంఠ కశోరకేరళవధూ ♦ గండాచ్ఛ పాండుచ్ఛదా
వలితాంబూలలతాపినద్ధ ఫలిత ♦ వ్యానమ్రపూగద్రుమం
బులు, తక్కోలకజగ్ధముగ్ధవికిర ♦ వ్యాహారవంబుల్ కడుం
బొలుచుం ద్రేంఖిత మాతులుంగలతులా ♦ భూభాగముల్ రమ్యమై.

మదయంతికా మకరందులు వచ్చువఱకును మీ రక్కడ నేయుండుఁడు,

మాధ:-[సంతోషముతో] పెండ్లిమీఁదఁ బెండ్లియు శుభముమీఁద శుభమును అగునుగాక !

కల:-ఏమియదృష్టము ! మాకు నిదియొక వేడుకగూడనా ?

కామం:-మీరు సందేహింపఁ బనిలేదు.

లవం:-చెలీ ! వినుచున్నావా ?

కామం:-వత్సా ! మకరందా ! భద్రా ! లవంగికా ! మనమిందుండి పోదము.

మాల:-చెలీ! నీవుకూడ రావలయును.

లవం:-[నవ్వి] ఇప్పుడు మేమెందుకు లోఁగిపోక? [అని కామందకీ లవంగికా మకరందులు నిష్క్రమించుచున్నారు.]

మాధ:-ఇప్పుడు నేను

మ. ప్రకటానంగనిదాఘతాపముశమిం ♦ పఁగ దీనియామూలకం
టకయుక్కోమలబాహునాళమునఁగాం ♦ తంబైనమార్ద్రాంగుళీ
నికరంపుందళమాకరంబుసరసిఁ ♦ గెందామరన్ హస్తినా
యకుఁడుంబోలెఁగరంబుసాఁచి,కొనియే ♦ నామోదముంబొందదన్.

[అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.]

షష్ఠాంకము-సంపూర్ణము.

—0—

మాలతీమాధవము

సప్తమాంకము

ప్రథమరంగము—నందనమంత్రిగృహము.

[తరువాత బుద్ధరక్షిత ప్రవేశించుచున్నది.]

బుద్ధ—ఆహా! కామందకినేర్పు? చూచువారి కించుకంతయు నాన వాలు దెలియకుండునట్లుగా మకరందునికి మాలతీవేషము వేయించి యాతనిని మంత్రిగారి లోఁగిటిలో నందనునకుఁ బెండ్లిచేసి రహస్యము బయలు పడకుండ మెలఁకువతోఁ గాపాడినది. ఇప్పుడు పెండ్లికూఁతురును వెంటఁ బెట్టుకొని నందనునియింటికి వచ్చినారము. పిమ్మట నందనుని సెలవడిగి కామందకి స్వగృహమునకు వెళ్ళినది. ఇది కౌముదీ మహోత్సవమునకు సమయముగాకపోయినను అత్తవారింటికిఁ గ్రొత్తకోడలు వచ్చినందునఁ బరిజనులందఱుఁ బండుగుచేసికొని త్రాగి యొడలెఱుఁగక పండుకొనియున్నారు. కనుక నీప్రదోషసమయము మాయుద్యమముల కనుకూలముగా నుండఁగలదు. ఇప్పుడే కామోద్రేకముచే నందనుఁడు నన్ననుగ్రహింపుమని మాలతీ వేషధారియైన మకరందుని కాళ్ళమీఁదఁబడి యప్పటికిని గార్యముఁ గానక బలాత్కారముగా మీఁదఁబడినాఁడు. అంతట మకరందునిచే నిష్ఠురముగా నిరాకరింపఁబడినవాఁడై నందనుఁడు రోషావేశముచే మాట తడఁబడఁ, గన్నుల నీరు గ్రమ్మ, మొగము జేవురింప 'ఛీ! చిన్నతనములోనే చెడిపోయిన యీ చెడిపెతో నాకేమి ప్రయోజనము?' అని తిట్టి యొట్టుఁబెట్టుకొని పడకిల్లువిడిచి యవలికి లేచిపోయినాఁడు. కాఁబట్టి యిప్పుడీ వృత్తాం

తమంతయుఁ దెలియఁజెప్పి మదయంతికం దోడుకొనివచ్చి మకరందునితోఁ గూర్చెదను. [అని నిష్క్రమించుచున్నది.]

[ఇది ప్రవేశకము.]

ద్వితీయరంగము—నందనుని పడకగది.

[తరువాత శయ్యాగతుఁడై మకరందుఁడును, లవంగికయుఁ బ్రవేశించుచున్నారు.]

మక:-లవంగికా! బుద్ధరక్షిత వచ్చెనా భగవతియొక్క తంత్రము విజయమునొందినట్లే!

లవం:-అయ్యా! సందేహమెందుకు? ఇదిగో నందెలచప్పుడువలె నున్నది. ఆమిద్దమీఁదవెళ్ళి బుద్ధరక్షిత మదయంతికను దీసికొని వచ్చుచున్నదని తలఁచెదను. కాబట్టి యుత్తరీయము మానుఁగుఁ బెట్టుకొని నిద్రించుచున్నవానివలె నుండుము. [మకరందుఁడట్లుచేయుచున్నాడు.]

[తరువాత మదయంతికయు బుద్ధరక్షితయుఁ బ్రవేశించుచున్నారు]

మద:-చెలీ! నిజముగా మాయన్నగారికి మాలతిమీఁదఁ గోపము వచ్చినదా?

బుద్ధ:-నే నబద్ధముచెప్పుదునా?

మద:-అయ్యో! యేమికీడు మూఁడునోగదా! నాకు మిగులభయముగా నున్నది. కాఁబట్టి చెలీ! రమ్ము! పోయి వక్రచిత్తురాలైన యామాలతిని మందలింతము. [అని నడచుచున్నారు.]

బుద్ధ:-ఇదే పడకిల్లు [ఉభయులు ప్రవేశించుచున్నారు.]

మద:-చెలీ! లవంగికా! మీ ప్రియసఖి నిదురించుచున్నదా?, మెలఁకువగా నున్నదా?

లవ :-చెలీ! రమ్మా! రమ్మా! దీనిని లేపకుము. ఇది యింతవఱకు నేడ్చియేడ్చి యిప్పుడే కొంచెము కన్నుమూసిన దనుకొనుచున్నాను. నీవీ మంచముమీఁదఁ గూర్చుండుము.

మద:-[అట్లుచేసి] ఈగయ్యాళి యెందుకే దుఃఖించుచున్నది?

లవం:-ఏమో; అమ్మా! నాకును దెలియకున్నది. క్రొత్త పెండ్లికూఁతుల నెట్లు మచ్చిక చేసికొనవలెనో చక్కఁగా నెఱిఁగినవాఁడు. సుందరుఁడు. నిపుణుఁడు. మధురభాషణుఁడు. అటువంటి మీయన్నగారిని బెండ్లాడఁ గలిగియు మాప్రియసఖి దుఃఖించుచున్నది.

మద:-బుద్ధరక్షితా! చూచినావే! చూచినావే! యిది యెదురుకెదురు మఱలనే యెత్తి పొడుచుచున్నది.

బుద్ధ:-ఇది యెత్తిపొడుపులాగున్నదే కాని యెత్తిపొడుపే కాదు.

మద:-ఎందుచేత?

బుద్ధ:-తన్ను బ్రతిమాలుచుఁ బెనిమిటి తనకాళ్ళమీఁదఁ బడినప్పు డతనిని గౌరవింపకపోవుట యనునది లజ్జాదోషముగాని మఱియొకటి కాదు. ఆవిషయమున దీని నడవలసినపనిలేదు. సరేకాని ప్రియసఖీ! కోతికిఁ గొబ్బరికాయ దొరికిన ట్లబ్బినదికదా! యని యెబ్బెతికములేకుండ దబ్బు దబ్బునఁ గ్రొత్తపెండ్లికూఁతురుమీఁద వెళ్ళిపడి, యది తన్నుఁ జేరనీక చెదరఁ గొట్టఁగాఁ దెల్లఁబోయి తెలివితక్కువవాఁ డనిపించుకొని నీయన్నగారు దానిని మీఁదు మిక్కిలి నోట వచింపరాని దుర్భాషలాడువాఁడఁటమ్మా! ఇంతతప్పు మనయొద్దనుండఁగా నెత్తిపొడిచినదన్న నెత్తిపొడువదఁటమ్మా! "కుసుమసధర్మాణోహి యోషిత స్సుకుమారోపక్రమాస్తా స్త్వనధిగత విశ్వాసైః ప్రసభముపక్రమ్యమాణాస్సద్యస్సంప్రయోగ విద్వేషిణ్యో భవంతి" అని కామసూత్రకారులు చెప్పినట్లు క్రొత్తపెండ్లికూఁతులనఁగాఁ బుష్పముల వంటివారు. వారిఁద్రను మృదువుదప్పకుండ సమీపింపఁదగ్గది. చనవుచిక్కించు

కానియే బలాత్కారముగాఁ గవయఁజాలరేని యట్టివారియెడల వారి కప్పుడే బలవత్తరమైన విద్వేషము కలుగును.

లవం:-[కన్నీళ్లతో] లోకములోఁ బురుషులు లేరా! కన్యకలను బెండ్లాడరా? యెక్కడనైనను నెవ్వరైనను లజ్జయే యలంకారముగాఁ గలిగి యేపాపము నెఱుఁగని ముద్దరాండ్రైన కులకన్యకల నీప్రకారముగాఁ దగుదు మని నోట వచింపరాని దుర్భాషలాడి మనస్సు నొగులఁజేసిరా? యీపాప మిక్కడనే పండిపోయినది. ఇటువంటి పరాభవములే కాదఁటమ్మా స్త్రీల మనస్సు విఱిచివేసి పండువంటి కాఁపురములు పాడుచేసి యామరణాంతము వారికి హృదయశల్యములై తీఱని దుఃఖము దెచ్చిపెట్టెడివి? అందుచేతనే యాఁడుపిల్లది పుట్టినదనగానే బంధువులందఱకు గోఁతిగానుండును.

మద:-చెలీ! బుద్ధరక్షితా! మన ప్రియసఖి లవంగికను మనసు చాల నొచ్చినది. మాయన్నగారంత గొప్పయపరాధము చేసినాఁడా?

బుద్ధ:-చేయకేమి? మేమును విన్నాము. "ఛీ! చిన్నతనములోనే చెడిపోయిన యీ చెడిపెతో నాకేమి ప్రయోజనము? దీని మొగముఁజూచిన నాకుఁ బెద్దయొట్టు" అని యేమేమో పలిగి తిట్టుచుఁ దిమ్ముమఁ బడకిల్లు విడిచి యవలికి లేచిపోయినాఁడు.

మద:-[చెవులుమూసికొని] అన్నా! యెంత పరువుతక్కువమాటలు! ఎంత పొరఁబాటు! చెలీ! లవంగికా! యిప్పుడు నీమొగముఁజూచుటకు నాకుఁ జిన్నతనముగానున్నది. అయినను తగుదుసమ్మ్రోఁతుని కొంచె మాలోచన చెప్పవచ్చినాను.

లవం:-చెప్పవచ్చును. ఈజనము నీకు స్వాధీనమే.

మద:-మాయన్నగారి దుశ్శీలతయు నప్రతిష్ఠయు నీపాటికిఁ జాలును గాని, పోనీ మీరైనను 'ఎటువంటివాఁడైననేమి? పెనిమిటిగదా!' యని యాతనిమనస్సునుబట్టి వెళ్ళఁదగినది. గొప్పయింటఁబుట్టినవారినోట వెడలఁగూడనిమాట లతఁడాడుటకుఁ గల మూలమేమో మీరు తెలియకున్నారు.

లవం:- లేనిమూలము మాకెట్లు తెలియును?

మద:- ఆ మహానుభావుఁడైన మాధవునియందు మాలతికేదో కొంచెము వాఙ్మాత్రముండెడిది. దానినే యిప్పుడు జనులు గుంపులుగూడి గొప్ప పరివాదముగాఁ జెప్పుకొనుచున్నారు. అందుచేతనే యిప్పు డింత మట్టుకు మునిఁగినది. కాబట్టి ఓసీ! భర్తయెడల ననిష్టమును కేవల ముపేక్ష వహించినది. కూడదని చెప్పి వారించుము. వారించకున్న నీ కందు వలనఁ జాలఁ బాతిత్యమున్నదిసుమా. స్త్రీలు తిరుగను దిక్కులేని గుండె నిబ్బరము గలవారు. ఎఱుఁగనేరరుగాని యిటువంటి సంకటపెట్టుపట్టి పురుషులకు మనస్తాపము గలిగింతురు. సరేకాని మదయంతికి చెప్పినదని చెప్పకుమీ!

లవం:- ఓసీ! యసంబద్ధలోకపరివాదమోహితురాలా! పోవే! నీ మాటలు నాకు గిటవు.

మద:- చెలీ! కోపపడకు నీకిట్లేమాయెను. మీరు చెప్పుటయైనది కదా. నామాట యొక్కించుక వినుము. మీరెప్పుడును నెఱుఁగరు. మేమీవఱకే యెఱుఁగుదుము. అట్లైననేమి? మాలతి మాధవానురక్తురాలు. కాదందువేని దాని యవయవములట్లు పసిపసివాడి లేఁత మొగిలిపొట్ట వలెఁ దెలుపుమీఱియుండుట కేమికారణము? స్వహస్తములతో మాధవుఁడు కూర్చియిచ్చిన వకుళమాలికను అది ప్రాణపదముగాఁ గంఠమందేల ధరింపవలెను? మాధవుని శరీరము కూడఁ జిక్కియుఁ జక్కనయి పరిభాతచంద్రమండలమువలె వెలవెలఁ బాఱియుండుట కేమినిమిత్తము? మఱియు ఆనాఁడు మనమందఱము కుసుమాకరోద్యానము చేరువవీధి మొగములోఁ గూడుకొన్నప్పుడయ్యిరువురిచూపులు నెట్లు తారసిల్లెనో నేను కనిపెట్టలేదా? అట్టి హావములుమీఱి బయలుదేఱి యుప్పతిల్లిన కుతూహలంబుచేఁ జప్పన నుల్లములు కౌక్కదాఁట నీటులుపచరించి నూటిగ సంచరించు చారుతారకలం

ప్రవేశించి యనంగాచార్యుండు శృంగార ప్రాచుర్యముగ నఖిలాగమముల నుపన్యసించుచుండ వారిచూపులు చూపిన నేరుపులు చూచి తీరవలెనే కాని దూరముగనుండి తెలుపనలవియగునా? మఱియు నింకొకటి. మాయన్నగారికి మాలతినిచ్చినారన్న మాట వినఁగానే యప్పుడే యామట్టుగనే లోతులు పెల్లగిల్లి గుట్టులు బట్టబయలయి కత్తివ్రేటు సయిచిన నెత్తురులేక గుండెలు కూలఁబడి వారుండుట కేమి హేతువు? ఇంకొకటి చెప్పుమఱచినాను.

లవం:- చెలీ! యేమిటది?

మద:- మదయంతికను గాపాడిన యా మహానుభావుఁడు తెలివి నొందినాఁడని ప్రియము చెప్పినందుకయి మాలతి కేమైన నీయవలసినదని భగవతి తనగడుసుఁదనపుమాటలచే మాధవునిఁ బురికొల్పగాఁ నతఁడును మంచిదని మాలతిని గౌఁగిలించుకొని దానికిఁ బారితోషికముగాఁ దన హృదయమును జీవితమును ఇచ్చివేసినాఁడు. అప్పుడు నీవే కాదఁటే లవంగికా! "మాప్రియసఖి కింతకంటెఁ గోరఁదగిన యనుగ్రహములే"దని చెప్పితివి? జ్ఞాపకములేదఁటే?

లవం:- ఎవఁడు చెపుమా ఆమహానుభావుఁడు?

మద:- చెలీ! వాఁడు నే నాఘోరరూపమైన క్రూరశార్దూలము బారింబడి దిక్కుమాలినదాననై విలపించుచుండఁగా నెక్కడనుండియో నిర్హేతుక బాంధవుఁడై సమయమునకువచ్చి తన దొడ్డభుజములతో నన్నడ్డుకొని సకలభువనైకసారరమణీయమగు తనకాయమును నానిమిత్తము బలిపెట్టుటకు నొప్పుకొని నాముప్పు దప్పించినాఁ డతఁడే కాఁడఁటమ్మా? అతఁడే కాఁడఁటమ్మా మెండుగ బలిసి కండపట్టి పిక్కటిల్లెడి వెడఁదఱొమ్ముపై నొత్తుగఁ గ్రమ్మిన నెత్తురుగాయములు చూచువారికి మంకెన పూలదండ వలె దోఁచుచుండ, గండుమీఱి వజ్రసఖములగు వాఁడి నఖములతోఁ దన్నుఁ బిడుగడఁచినట్లు పడమొత్తవచ్చిన దుష్టశార్దూలమును నానిమిత్తము చంపిన కరుణాసముద్రుఁడు?

లవం:- ఊఁ; అతఁడా? మకరందుఁడు!

మద:-[ఆనందముతో] చెలీ! యేమన్నావు!

లవం:- చెలీ! మకరందుఁడని చెప్పుచున్నాను [చిఱునగవుతో మదయంతిక శరీరమును స్పృశించి]

ఉత్సాహ.

అగుదుమీవు చెప్పినట్టు ♦ లట్టివాగమే, నిజం
బుగనువీధిమొగముఁ గనని ♦ ముద్దరాలవీవుగా!
సగసుకథయుఁగాకమునుపె ♦ జల్లుమనుచునీయొడల్
గగురుపొడిచె నేమికతమొ! ♦ కడిమిపూచినట్లుగన్. ౧

మద:-[సిగ్గుతో] చెలీ! యెందుకు నన్నెకసక్కెమాడెదవు? చెప్పెదను విను. అప్రికారముగా యముఁడుమ్రింగిన నాప్రాణమును బలాత్కారముగా మరలించుటకయి తనప్రాణము నడ్డువైచి పనిపూని మహోపకార మొనర్చిన యా మహానుభావునికథను వినఁగానే నామమును స్మరించుకొనగనే నాకెంతో సుఖముకలుగుచున్నది. బెబ్బులిగొట్టిన గట్టిదెబ్బలకు దేహము సొమ్మసిలి చెమ్మటలుగ్రమ్మగా, నల్లగలువలఁగేరు కన్నులనుమూసికొని, నేలఁ బాదుకొల్పిన చేతిఖడ్గము నూఁతచేసికొని ధైర్యమూని నిలువఁబడియుండ, మదయంతికనిమిత్తము మహార్ఘజీవితమును వెచ్చపెట్టిన మహాభాగుని నీవప్పుడు కన్నులారఁ జూచియుండలేదఁటే! [స్వేదాది వికారముల నభినయించుచున్నది.]

బుద్ధ:-[దానిశరీరము స్పృశించి] చెలీ! నీయొడలు బాగున్నదికాదే! మకరందునిఁ బొందుట కుబలాటపడుచున్నానని నీవుచెప్ప నక్కఱలేకయే నీశరీరమే చెప్పుచున్నది.

మద:-(సిగ్గుతో) చెలీ! పోవే! నేను నా జతకత్తెయఁ జెలికత్తెయు నగు మాలతిని జూచి నేర్చుకొన్నాను.

లవం:- సఖీ! మదయంతికా! ఇక్కడకు మాకును దెలియఁదగ్గది తెలిపినది. చల్లకువచ్చి ముంతదాఁచిన కార్యములేదు. కాఁబట్టి కోపపడక గుట్టు చేసి వారివీఁడను వీరివీఁడను బెట్టక యున్నది యున్నట్లు నీ వృత్తాంతమేమో చెప్పుము. సుఖముగాఁ గొంచెము పొద్దుపుత్తము.

బుద్ధ:- సఖీ! లవంగిక చెప్పినది శోభనప్రదము.

మద:- ప్రియసఖులమగుచున్నప్పుడు చెప్పక తీఱునా?

లవం:- అటయిన నీవు ప్రొద్దులెట్లు వెళ్ళఁబుచ్చుచున్నావో చెప్పుము.

మద:- సఖీ! వినుము. బుద్ధరక్షిత చెప్పినమాటల మొగ్గలమునుబట్టి నమ్మిక పుట్టినట్టు మొదటనే నాహృదయము మాతనిఁజూడవలెనని తహతహపడుచుండెను. తరువాత దైవయోగముచేఁ జిరకాలమున కాతనిఁ జూడఁగలిగి యప్పటినుండియు సహింప శక్యముగాని దుఃఖసంతాపముచే మనస్సు దహించుకొనిపోవ, మున్నెన్నఁడుఁ బడియెఱుంగని మదనజ్వరంబు తల మొదలు కాలివ్రేళ్ళకుంగల యవయవాంగములనెల్ల నలమి సెగపొగలెగయించి పీల్చి పిప్పిఁజేసి జీవితాశలు తగ్గించుచుండ, నాతెఱఁగుఁజూచి పరిజనులు బెంగఁగొని యంగలార్చుచుండ, అడియాసలుడుగుటె తడవుగ సులభముగఁ బొందఁదగిన మరణసుఖమును బొందనీక యీ బుద్ధరక్షిత యాడు ప్రతికూలవచనములచే హృదయంబుచెదరి చీకాకుపడుచుండ నిట్లు మొండి బ్రతుకు బ్రతుకుచున్నాను. వెడఁగుకోరికల త్రిప్పులకులోనయి బ్రమసి వెఱ్ఱినై తలఁచిన తలఁపులందును గాంచిన కలలయందును ఆ సుందరాంగునే చూచుచుందును. అంతట నతఁడును నన్నట్టె యుద్భవించిన యద్భుతాశ్చర్యములతోఁ, జెఱకుగల్లుగొనిన మనుజునివలెఁ గయిపెక్కి [illegible]రుగుదువడి కనుదలిదమ్ములు జేవురింపఁజేటి పాటి యెగదిగఁ జూచుచుండును. పిమ్మటఁ బద్మకేసరంబులు మేని గుబాళించు రాయంచ రొలుంగు లెంగున గురగురమని గొంతుక్రోవినుండి గంభీరముగ వెడలి శబ్దంబును నుడి

కారంబుతో రమ్మై వీనుఁగ్రంతల జాలువాఱ "చెలీ! మదయంతికా!" యని నన్నుఁ బలుకరించును. అంతట నిక్కంపువల్లభుండునుబలె నాచెంతఁజేరి యెద పైకొఁబొదలు పయ్యెదకొంగును దిట్టతనంబునఁబట్టి తిగిచి గుట్టుచెఱచి అట్టుపఱిచి గదిరిన భయంబున నాహృదయంబు దడదడమని కొట్టుకొనుచుండ నన్ను పఱియింత వెఱపించును. వెఱపించి యప్పుడే పైఁటకొంగుమీఁది తన చేయి చప్పునఁదీసివైచి యప్పటి నాసొంపు దిలకింపఁగోరి చూచుచుండును. అప్పుడు నే దగ్గలంబగు సిగ్గుపెంపున దిగునఁ జన్నుమొగ్గలకుఁ బ్రౌఢ కమల నాళములంబోని బాహునాళములం జాటుచేసికొని యావలకుఁబోదమని లేవఁజూడ, నితంబబింబముల విజృంభణంబునను నిలువలేక సడలిపడిన యొడ్డాణంబు నాతోడల కడ్డమయ్యెను. ఇట్లు సంకిలియయి యంకిలిసేసిన యవయవంబుల నడవడికి మిగుల విసుగుఁజెందినట్లు కసరుకొని మఱి వ్యసన పరంపరచే హృదయంబు విసిగి వేసారి కాయగాచినట్లు కఠినత్వము వహించితిని. కాని యప్పుడే చిత్తంబు మెత్తఁబడి నే నా రసికోత్తమునివంక వలపుదెలుపు నిద్దంపు నిడువాలుఁజూపుల నోరకంటఁదీఱఁ జూచితిని. ఈసన్న నెఱిఁగి యా వన్నెకాఁడు నన్నుజూచి చిఱునవ్వునవ్వి యదిరిపాటునఁ దన బాహుదండములచేఁ గదలమెదలకుండ నన్నుఁబొదివి, బెబ్బులిగోటి దెబ్బల యాకార మచ్చుపడునట్లు మెచ్చుగులుకఁ బ్రియసఖులు లిఖించిన వికట పత్రవైఖరులచేఁ జెలువుమీఱు నా యెదురుఱొమ్మునదిమి కౌఁగిలించి, తొట్రుపాటుచే నే నిట్టటు గొట్టుకొన్నప్పుడు చెదరి వీడిన నా కేశపాశంబును చేతఁబట్టుకొని తీఱికగ నాముఖావయవంబుల సౌరుదేఱిచూచి నేనుపు మెఱయఁ జెక్కిలి మొగదలను మెత్తమెత్తఁ గుత్తంపుఁ జిగురుమోవి యొత్తి యొత్తి ముద్దాడునప్పు డేమిచెప్పుదును. ప్రియసఖీ! నాశరీరంబునకు వింత పోయగంబు ఘటిల్లె. ముప్పిరిగొన్న సాధ్వసానందములచే నా యవయవంబులు నావిగాకపోయెను. నాప్రాణంబు లెందుఁబోయెనో నేనెఱుఁగనైతిని. అప్పుడా దుండగీఁడు తన ధూర్తవ్యాపారమున కనుగుణముగా నన్నే మేమో

బ్రతిమాలుట మొదలుపెట్టినాఁడు. ఇట్లు చెలికత్తెలు చూచుచుండఁగా వన్నియు ననుభవించి యట్టె మేలుకనునప్పటికిఁ దిరిగి యెప్పటి పాడు ప్రపంచము సిద్ధమైనది.

లవం:-చెలీ! మదయంతికా! అంతయు బాగుగానే యున్నదికాని అప్పుడు బుద్ధరక్షిత నీ ప్రక్కదుప్పటిమీఁదిమన్మథకేళిచిహ్నములనుజూచి యొకసొగసుగాఁ బరిజనులకుఁ దెలియకుండఁ జెలునవ్వునవ్వినది. చెప్పినావు కావు.

మద:-ఓసి పోవె యీలాటి కోడిగములాడక!

బుద్ధ:-ఓసీ! లవంగికా! మనసులో మగఁడుండఁగా మంచముమీఁద నేమియుండునే? (అనునయముగా) చెలీ! మదయంతికా! యిటువంటి వన్నియు మాలతి చెలికత్తెగనుక దీనికి బాగుగాఁ దెలియునే.

మద:-తప్పు తప్పు మాలతిన బ్లెగతాళిచేయకు.

బుద్ధ:-చెలీ! మదయంతికా! చెప్పెదనంటేని నిన్నొక్కటి యడుగుచున్నానే.

మద:-ఏమీ! యిప్పటికిఁగూడ నేను చెప్పనిదానవేనా! నాకు నీవును బ్రియసఖి లవంగికయు గుండెకాయగారఁటే!

బుద్ధ:-అటయినఁ జెప్పుము. నీవు తిరిగి మకరందునిఁ జూడఁగలిగిన యెడల అప్పుడు నీవేమిచేయుదువే?

మద:-వాని యొక్కొక యవయవముమీఁదనే వ్రాలి తగులుకొని కదలిరాక నిలిచియుండు నాకన్నదోయిక్కిఁ దడవు పండుగు చేసికొనియెదను.

బుద్ధ:-అప్పు డతఁడుమన్మథ బలాత్కారముచేఁగందర్పజననివగు నిన్నుఁ బురుషోత్తముఁడు రుక్మిణినివలెనే సందిట నెగనెత్తుకొనిపోయి సహధర్మచారిణింగాఁ జేసికొన్న నీవేమి చేసెదవే?

మద:-(నిట్టూర్పుపుచ్చి) ఏమిప్రయోజనము! నన్ను మొదటనుండియు నీవే యిట్లూఱడించుచున్నావు.

బుద్ధ:-చెలీ! చెప్పుము.

లవం:-చెలీ! చెప్పనక్కఱలేదు. గుండె దడదడను సూచించు దీని నిట్టూర్పే చెప్పుచున్నది.

మద:-చెలీ! నేనెవతెను? ఈశరీర మెవరిది? అతఁ డెప్పుడు నన్ను మృత్యువునోటనుండి బైటికిఁ దీసినాఁడో యప్పుడే యతనిసొత్తైతిని.

లవం:-చెలీ! నీయౌదార్యమునకుఁ దగినట్లు పలికితివి.

బుద్ధ:-చెలీ! యిది మఱచిపోయెదవుసుమీ!

మద:-అదిగో రాత్రి రెండుయామములయినదని సూచించుటకయి తప్పెట వాయించుచున్నారు. ఇప్పుడువెళ్లి నందనుని మందలించియో కాలు సేతులుపట్టి బ్రతిమాలియో మాలతిమీఁద నాతినికి మక్కువపుట్టించెదను. (అని లేవఁబోవుచున్నది.)

మక:-(ముంగమీఁది ముసుఁగుదీసికొని దానిని చేతితోఁ బట్టుకొనుచున్నాఁడు.)

మద:-చెలీ! మాలతీ! మేలుకొన్నావా? (చూచి సంతోషములోను భయములోను) ఓహో! వేఱువిధముగానున్నదే! ఏమియిది?

మక-చ. వనజదళాయతాక్షి! యిటు ♦ వట్టిభయంబునుబొందనేల ? నీ
చనుఁగవలోఁ ద్రుటుపాటునకు ♦ సైకపుఁగౌనసియాడుచుండఁగా ;
ననుభవదీయదాసునిమ ♦ నంబుననమ్ముఁగ నెంచనేలనీ
యనినవిభావనారతము ♦ లందుబహూకృతుఁడైనవానినిన్.

బుద్ధ:-(మదయంతిక ముంగమెత్తి)

ఉ. * పెల్లుగఁగోర్కెఁ గొన్ననికఁ ♦ బెంచితొ యా ప్రియుఁడీతఁడేసుమీ,
యెల్లరునింటనిద్రఁగొని ♦ యేమఱుపాటుననున్నవారు, అం
పిల్లనిరుల్, కృతజ్ఞవము ♦ మేలొదఁగూర్పఁగరమ్ము పోదమో
పల్లవపాణి! యందియలు ♦ పైకిడిసండడి సేయకుండఁగన్. 3

మద:-చెలీ! బుద్ధరక్షితా! యెక్కడకు మనమిప్పుడు పోఁదగినది?

బుద్ధ:-మాలతియున్నకడకు.

మద:-మాలతి యంత సాహసముచేసెనదా?

బుద్ధ:-చేయకేమి! నీవిట్లనుచున్నావేమి? "నే నెవ్వతెను? ఈ శరీరమెవ్వరిది?" అవియన్నియు వెళ్లిపోయినవా?

మద:-(కన్నీరు రాల్చుచున్నది.)

బుద్ధ:-మహాభాగ! ఇదిగో మా ప్రియసఖి తనకుఁదానుగానే మీ యధీనమగుచున్నది. స్వీకరింపుము.

మక-తే. గీ. ధన్యుఁడను నేఁడు; నాకేల ♦ యన్యమొకటి?
జవ్వనముఫండెఁబండువు ♦ నివ్వటిల్లెఁ
గామదేవుఁడు నాయీఁడఁ ♦ గరుణఁ జేసి
బంధుకృత్యంబు నెరవేర్చు ♦ వాఁడుగాఁగ. ౪

కాఁబట్టి యీ ప్రక్క గుమ్మమునఁ బోదము. (మెల్లగా నడుచుచున్నారు.)

---

* ఆ. వె. "నీప్రియుండితండు ♦ నిద్రాణముగృహంబు,
తమముగాఢతమము ♦ దగఁగృతజ్ఞ,
వయిశుభంబునడపు ♦ మందియల్ పయికెత్తి
మొరయకుండరమ్ము ♦ పోదమిపుడు." పాఠాంతరము.

మక:_ఓహో! యీ యర్ధరాత్రివేళ జనసంచారములేక, యీ రాజమార్గ మెంత రమణీయముగనున్నది! ఇప్పుడు.

మ. వలభీతుంగగవాక్షమార్గములచేఁ ♦ బ్రాసాదముల్ సొచ్చియి
ద్ధ్మలనందుండిసురాపరీమళములం ♦ బూదండనెత్తావులన్
బలితంపుంగపురంపుఁగమ్మవలపుం ♦ బ్రాపించివీతెంచుచీ
తలవాత్యంబెటేఁగించెదుర్ యువజనో ♦ ద్యత్కేళిదాంపత్యముల్. 92

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

సప్తమాంకము సంపూర్ణము.

మాలతీమాధవము

అష్టమాంకము

ప్రథమరంగము - కామందకి గృహము.

[తరువాత అవలోకిత ప్రవేశించుచున్నది.]

నందనమంత్రిమందిరమునుండి ప్రతినివృత్తురాలైన కామందకీదేవికిఁ బాదాభివందన మాచరించితిని గదా. కాఁబట్టి యిప్పుడు మాలతీమాధవు లున్నయెడకుం బోయెదను. (ఇటునటు నడచి) వీరిగో! మాలతీమాధవులు, హాయిగా నీగ్రీష్మఋతువులో సంజవేళ జలకమాడి యీ డిగ్గియదగ్గఱ నరుగు మీఁదఁ గూరుచున్నారు. చేరఁబోయెదను. (అని నిష్క్రమించుచున్నది.)

ఇది ప్రవేశకము.

ద్వితీయరంగము—తోఁట.

[తరువాత మాలతీమాధవులు ప్రవేశించుచున్నారు.

అవలోకితయుఁ గూర్చున్నది.]

మాధ—(ఆనందముతో) మన్మథునికిఁ బ్రాణమిత్రమగు నిశీథము యొక్క యౌవనలక్ష్మి వర్ధిల్లుచున్నది. అట్లేకదా!

తే. గీ. వాయువేగంబుచే రేఁగి ♦ పఱచి మింటఁ
క్రమ్ము కమ్మగేదఁగిదుమా ♦ రమ్మునంగఁ
బూపవెన్నెల రొండిన ♦ ముదురుతాళి
దళము తెలిపూని చీల్చెడు ♦ ధ్వాంతపాళి.

(తనలో) వామశీలురాలైన యీమాలతిని నేనెట్లు లోఁబఱచుకొం
దును? కానీ యిట్లు పలికెదను. (ప్రకాశముగా) చెలీ! మాలతీ! ఇప్పుడే
సాయంతనస్నానము చేసి చల్లఁగఁ గూరుచుంటివి గనుక నీకిప్పుడు తాప
శాంతియగునట్టి సదుపాయ మొకటి మనవిచేసికొనుచున్నాను. అది యేమో
యని మఱియొకలాగునఁ దలఁచెదవుసుమీ.

ఆ. వె. జాఱుచుండఁ గురుల ♦ జలబిందువుల్, కుచ
యుగము నడుమఁ జలువ ♦ లూరుచుండ,
మొలక లెత్తి మేనఁ ♦ బులక లొప్పుచుండఁ
గరుణఁజూచి నన్నుఁ ♦ గౌఁగిలింపు.

ఓసీ! మాలతీ! జాలిలేనిదానా!

ఉ. ముప్పిరిగొన్న భీతిమెయిఁ ♦ బుట్టిన చెమ్మటబొట్లు గ్రమ్మఁగా
నొప్పగు నీదుబాహుయుగ ♦ మొయ్యన నామెడఁ జుట్టఁబెట్టి, నన్
దప్పిరిలంగఁ జేయఁగఁ గ ♦ దే! చెలి! రేచెలి వెల్గుసోఁకులం
జప్పన జాలువాఱు నల ♦ చంద్రమణిస్ఫుటహారవైఖరిన్. 3

పోనీ యిప్పు డంతదూరమెందుకు? ఈజనుఁడు నీయాలాపసౌఖ్యము
ననుభవించుటకును అర్హుఁడు గాకపోయెనా?

చ. మలయసమీరచంద్రికల ♦ మాఁడిన పోఁడిమిఁ జూపు మేనికిం
జెలి! నినుఁ గౌఁగిలించుకొని ♦ చెందుసుఖం బది లేనె లేదుగా
గొలగొల గండుఁగోయిలలు ♦ గూయఁగఁ జీఁదఱఁగొన్న నాకు నీ
నులఁగలకంఠి! పల్కయిన ♦ నూల్కొనఁ జేయవె ముద్దుపల్కుఁగన్.

అవ—ఓసీ మనసునిబ్బరము లేనిదానా! యింతకుముందే కాదఁటే
మాధవుఁడు క్షణము కనిపింపక పోఁగా విలవిలలాడి నీవు నాతో "ఆర్య
పుత్త్రుఁడువెళ్లి చాలఁ దడవయినది. ఎంతసేపటికి వచ్చునోకదా! ఎప్పుడు

చూతునోకదా! యీసారి వానివంక జంకుగొంకులేక తెప్పవేయక చూచి యిట్లుపలికెదను. రెండుచేతులతోఁ బొదివిబిగికౌఁగిలిచ్చి గారవించెదను." అనిచెప్పితివి. ఆమాట లెందుఁబోయినవే?

మాల—(అసూయపడినట్లు దానిం జూచుచున్నది.)

మాధ—(పెదమొగముగా) ఓహో! భగవతి ప్రథమశిష్యురాలు సామాన్యురాలు కాదు! ఈమెపాండిత్యము సర్వతోముఖముగాఁ బ్రవహించుచున్నది. ఈమె చూడఁగా అక్షయమైనసుభాషిత రత్నకోశమువలె నున్నది. (పరికాశముగా) చెలీ! అవలోకిత చెప్పినది నిజమా? లేక కల్పించినదా?

మాల—(తల త్రిప్పుచున్నది.)

మాధ—చెప్పవేని లవంగికావలోకితల తోడేసరి.

మాల—నాకేమియు - (అని సగము చెప్పి సిగ్గు నభినయించుచున్నది.)

మాధ—ఓహో! ముగింపఁబడకపోయినను మెల్లగా నీమెపలు కెంత మనోహరముగా నున్నది! (చటుకునఁ గనిపెట్టి) అవలోకితా! యిదియేమి?

చ. పుడిసిటఁ బట్టి కాంత్యమృత • పూరముఁ గ్రోలఁగఁ గోరియో యనన్
విడివడి యెందుఁ జంద్రుఁడు ని • వేశితరశ్మిమృణాళదండుఁడై
యడరుచు నున్నవాఁ డల మృ • గాక్షి నిగారపుఁజెక్కుటద్దముం
దడిపెడు నింతలోపల నె • తద్దయుఁ గాఱెడి బాష్పపూరముల్. ౫

అవ—చెలీ! యెందుకే యిప్పుడు వలవల కన్నీరు వడుచుచున్నావు?

మాల—చెలీ! లవంగిక నన్ను విడిచిపెట్టివెళ్లి యెంతసేపో యైనది. దానిజాడ యైనను తెలియరాకున్నది.

మాధ—అవలోకితా! యేమనుచున్నది?

-ఏమియు లేదు. మీరిప్పుడు మాటధోరణిని లవంగిక పేరు చెప్పఁగా దానిం దలఁచుకొని సమాచారము తెలియక పరితపించుచున్నది.

మాధ—"నీవు ప్రచ్ఛన్నముగా నందనమంత్రి యింటికింజని యక్కడి వృత్తాంతమరసిర"మ్మని యిప్పుడేకదా కలహంసునిఁ బంపితిని. [సాశంసముగా] అవలోకితా! మదయంతిక విషయమున బుద్ధరక్షితచేయు ప్రయత్నమేమయినఁ గొనసాఁగునట్లున్నదా?

అవ—మహాభాగ! నాఁడు బెబ్బులి గొట్టిన గట్టిదెబ్బలకు సొమ్మసిలి సోలిపోయిన మకరందుఁడు తిరిగి తేఱుకొన్నాఁడని నీకు మాలతి ప్రియము చెప్పినందుకు దానికేమైన నీయవలసినదని భగవతి యాజ్ఞాపింపఁగా అప్పుడు దానికి నీహృదయమును జీవితమును బారితోషిక మిచ్చితివిగదా? యిప్పుడు మదయంతికాలాభమును జెప్పినవారి కేమిబహుమాన మిచ్చెదవో చెప్పుము.

మాధ—అడుగఁదగినదే యడిగితివి. [హృదయమును జూచుకొని] ఇదిగో కామకాననమున కలంకారశోభఁగూర్చిన పొగడచెట్టొసంగిన పూలదండ. ఇదియే కదా నేను సాభిలాషముగా మాలతీ ప్రథమదర్శనము చేసినందుకు సాక్షిణి. దీనిని

మ. చెలి నే గ్రుచ్చినదౌటనో సకియచేఁ ♦ జేకొన్నదై యుంటనో
బలుప్రేమం గుచకుంభ[illegible]లధర ♦ వ్యాసక్తముం జేసి, యా
వలఁ బాణిగ్రహమం చొకండు గనిపిం ♦ పన్డించి నామీఁదియా
సలు, ధాత్రేయిగ నెంచి, నాకొసఁగెన్ ♦ సర్వస్వదాయంబుగన్.

అవ—చెలీ! మాలతీ! నీ కీవకుళమాలికమీఁద నెంతో ప్రీతిగదా! అందుచేతనే యింత మనసుపడి చూచుచున్నావు. మఱియెవ్వరికిని జిక్కకుండ నీవే దక్కించుకొనుమా.

మాల—ప్రియసఖి ప్రియమును జెప్పుచున్నది.

అవ—ఏదో కాలిచప్పుడువలె నున్నది.

మాధ—[తెరవంకఁజూచి] వాఁడిగో! కలహంసుఁడు!

మాల—[డాయవచ్చి] సాధూ! అదృష్టవంతులరు! మదయంతిక లభించినది.

మాధ—[సంతోషముతో మాలతిని కౌఁగిలించుకొని] ఇదిమాకు సంతోషము. [అని కంఠమందు వకుళమాలిక నుంచుచున్నాఁడు.]

అవ—భగవతి పైవేసికొన్న కార్యభారము బుద్ధరక్షిత చక్కగానే నిర్వహించినది.

మాల—[సంతోషముతో] ఇదిగో ప్రియసఖి లవంగికకూడ వచ్చుచున్నది. [అని లేచుచున్నది.]

[తెరువాతఁ గత్తులపాటుతోఁ గలహంసుఁడును, బుద్ధరక్షితా లవంగికా మదయంతికలును ప్రవేశించుచున్నారు.]

అందఱు—మహాభాగ! రక్షింపుము! రక్షింపుము. మార్గమధ్యమందు మకరందుని నగరరక్షకు లడ్డగించినారు. సమయమునకుఁ గలహంసుఁ డక్కడ నుండఁగా వీనినిచ్చి మమ్మిక్కడకుఁ బంపినాఁడు.

కల—మేమిటు వచ్చుచుండఁగా మాకుఁ గలకలము వినఁబడ్డది. అందుచేతఁ బారక్య బల మింకొకటికూడఁ బోరవచ్చిన దని యూహించుచున్నాను.

మాల—అవ-ఛీ! ఇప్పుడే సంతోషమును ఇప్పుడే విచారమునా ?

మాధ—సఖీ! మదయంతికా! నీరాక మాకు సంతోషకరముగా నున్నది. మాగృహము నలంకరించితివి. మీరందఱు స్వస్థముగా నుండుఁడు. ఒక్కఁడైన నేమి? పెక్కండ్రు చుట్టిన నేమి? వయస్యునకు వచ్చినచిక్కేమియు లేదు.

చ. కడిఁదిమగంటిమి న్నెఱపఁ ♦ గల్గుటె వేడ్కగఁ బొంగుసింగమే
యెదలను దోడు వేఁడెదునె ♦ యెక్కటిఁ బోరుచు, గండపాళిపై
జడిగొను సాముమైఁ బొదలు ♦ సామజనాథు శిరస్థిరాస్థులం
బొడిపొడి సేయ మోపయిన ♦ భూరిరణన్నఖహస్త మొప్పఁగన్.

కాఁబట్టి విక్రమప్రూతుఁడై విలసిల్లుచున్న ప్రియమిత్రునికిఁ దరువాతి వాఁడ నయ్యెదను [నికటముగా నడచి కలహంసునితోఁ గూడి నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.]

అవలోకితాదులు—మహానుభావు లిరువురును ఎదురులేని భుజబలములతో నిప్పుడే తిరిగి రాఁగలరు.

మాల—చెలీ! బుద్ధరక్షితా! సఖీ! అవలోకితా! మీరు చప్పునఁ బోయి భగవతి కీవృత్తాంతమును నివేదింపుఁడు. చెలీ! లవంగికా నీవును వెళ్ళి యార్యపుత్రునితో "మీరు మమ్ము దయఁజూచువారైతిరా జాగరూకులరై మఱి పౌరుషములు చూపుఁడు" అని విన్నవింపుము. [మాలతీమదయంతికలు తక్కఁ దక్కినవా రందఱు నట్లేయని నిష్క్రమించుచున్నారు.]

మాల—హా! నాకిప్పుడు ప్రొద్దెట్లు జరగునో తెలియకున్నది. కానీ ప్రియసఖి లవంగిక తిరిగివచ్చెడివఱకు దానిపోయిన త్రోవవంకనే చూచుచుండెదను. [ఇటునటు నడచి శంకతో] నాకేదియో చెడుగు సూచించుచుఁ గుడికన్నదరుచున్నది. [కూర్చుండి చూచి భయముతో] ఆర్యపుత్రా! [అని మాటాడలేమి నభినయించుచున్నది.]

[తరువాతఁ గపాలకుండల ప్రవేశించుచున్నది.]

కపాల—ఆఁ; పాపాత్మురాలా! కూర్చుండుము. కూర్చుండుము. [వెఱపించుచు క్రోధహాసములతో] ఏడువు మేడువుము.

తే. గీ. ఏడ నున్నాఁడొ యోసి! నీ యిష్టుఁడిపుడు?
కన్నె పడుచుల మఱగిన • కాముకుండు
బ్రహ్మనిష్ఠులఁ గెడపిన పాపకర్ముఁ
డేడ నున్నాఁడొ పతి యగు • నేని వేగ
వచ్చి కాపాడుకొనుఁగాక • వనిత! నిన్ను
నెఱుఁగవో కాక యిపుడేను • దొరకఁబట్టి
డేగపాటునఁ గలఁగు టి • ట్టిభిని బోలె
మ్రింగి వైచితి నింకేమి • మిడికె దీవు.

దీని నిప్పుడు శ్రీశైలమునకుఁ గొనిపోయి శరీరమును నువ్వుగింజలంత ముక్కలుగాఁ గోసివేసి కుళ్ళిచచ్చునట్లు చేసెదను. [మాలతిని దీసికొని నిష్క్రమించుచున్నది]

మద—నేనును మాలతి వెనుకనే పోయెదను. [ఇటునటు నడచి] చెలీ! మాలతీ!

లవం—[ప్రవేశించి] చెలీ! మదయంతికా! నేను లవంగికను.

మద—చెలీ! మహానుభావుని జూచితివే?

లవం—లేదు. అతఁడీ తోఁటపాలిమేర దాఁటఁగానే కలకలధ్వని విని శౌర్యమువచ్చి వైరివీరుల కెక్కుగొనినట్లు తొడలు చఱచుకొనుచుఁ జెంగునఁ బరువువాఱి యొక్కనిమిషములో శత్రుసేనలలో వెళ్ళిపడెను. అంతట మందభాగ్యురాలనగు నేను "హా! మాధవ! హా! మహాభాగ! హా! మకరంద! హా సాహసిక!" యని గుణానురాగులై యింటింటను పౌరజనులు చేసెడి విలాపముల నాలకించుచు వెనుక మరలితిని. మహారాజును వధూవరుల విప్రలంభవృత్తాంతమును విని యాగ్రహగ్రస్తుఁడై తత్క్షణమే తన కాల్బలము నంతయు యుద్ధరంగమునకుఁ బంపి మేడ మీఁదియంతస్తుపై వెన్నెలబైటను కూరుచుండి చూచుచున్నాఁడఁట.

మద.—అయ్యో! మందభాగ్యురాలను! చచ్చితింగదే!

లవం.—చెలీ! మఱి మాలతి యెక్కడనున్నది?

మద.—అది నీవుపోయిన తెరువువంకఁజూచుచు నప్పుడే బయలు దేఱినది. ఆ వెనుక నేను దానిం జూడలేదు. ఈ యుద్యానగహనము లోనికిఁ బోయియుండ వచ్చును.

లవం.—[గొందరతో నిటునటు దిరుగుచు] చెలీ! జాగు సేయక వెదకుదము. నా ప్రియసఖి పట్టి పిఱికిగుండె. ఇటువంటి సమయములో వన విహారమునకుఁ బోవునని నేఁదలఁపను చెలీ! మాలతీ! చెలీ! మాలతీ! యెం దున్నావు? [అని యిటునటు దిరుగుచున్నారు]

కల.—[సంతోషముతోఁ బ్రవేశించి] అమ్మయ్యా! దేవుని పుణ్యమాయని దెబ్బలు లేకుండఁ దప్పించుకొని బైటఁబడినాను. ఏమి శత్రుసైన్యము! ఎంత భయంకరము! ఇప్పటికిని నా మొగమున వ్రేలుచున్నట్లే యున్నది. ఎడతెఱిపి లేక నెఱపోటుబంట్లు జరీనఁదూసి ఝళిపించిన విచ్చుకత్తుల వాతులు ధళధళమను పండువెన్నెలం దళదళమని మెఱసి యెంత భయంకరముగ నుండెను! చెడఁద్రాగి మత్తుగొని పత్తువకోలఁది నువ్వెత్తుగఁ బట్టిత్రోయు బలరాముని చేతి మేటినాగేటిత్రోపునకుఁ దెరలి తిరుగుడువడి కొట్టుకొని బొబ్బరించు యమునానదీ ప్రవాహమువలె నేమి రణగుణధ్వని! మకరందుఁడు మాఱులేక మలసి చెంగునఁ గుప్పించి కుడియెడమలులేని చెలఁగాటగా సేనలనెల్లఁ జీకాకు పఱుపఁగా నప్పుడు వాండ్రు పట్టుఁడు! కొట్టుఁడు! నఱుకుఁడు! పొడువుఁడు! అని బొబ్బరించుచుఁ జేసిన కోలాహలము దిక్కులఁ బిక్కటిల్లిపోయినది. మఱి మా యజమానుఁడు మాధవుఁడు గారి పరాక్రమమో! వజ్రపంజరమువలె దారుణమైన భుజయుగళము నప్పళించుకొనుచు, బెట్టిదుండయి పయిఁబడి కొట్టు తనదెబ్బలకు నొదలు తూంట్లువడి బొబ్బలిడుచు నేలవ్రాల వైరివీరుల చేతుల కత్తికటారుల వెఱపు

లేక పెటికిపుచ్చుకొని విచ్చలవిడి కాలరుల నటికి నురుమాడి తటిమివైచి యిట్లు పలుతెఱంగుల విక్రమించిమించినిర్వర్తితసర్వారి నిర్మథనవిషమసాహసుండయి స్వైరముగ విహరించినాఁడు. ఓహో! ఆమహారాజుగారి గుణానురాగ మేమని చెప్పవచ్చును? సౌధశిఖరము మీఁదఁ గూర్చుండి చూచుచుఁ బ్రతిహారులు మనవిచేసికొన్న వినయవాక్యములచేఁ గ్రోధము శాంతినొందఁగా బ్రసన్నముఖుఁడయి, యప్పుడే మాధవునిం బిలిపించి యాతని ముఖారవిందముఁ జూచి, సందడిసేయకుఁడని తనచుట్టునున్న వారిని సారెసారెకు వారించుచు, నాతని యూరును పేరును నడిగి తెలిసికొని, యుద్ధ మాలిరుగఁ బరిసమాప్తినొందినందు కిష్టపడనట్లు కోపదృష్టిసోఁ గొలకొలాడుచున్న భూరివసుసంపనులవంకఁ బ్రసాదమేదురముగాఁ జూపు నిగిడించి మధుర గంభీరభాషణములతో “మీరిప్పు డెందుకు విచారించెదరు? త్రిభువనాలంకారులును నవయౌవనసుకాభిరాములును మహానుభావులును నగు నిటువంటి యల్లురను బడయఁగంటిమని యానందమును బొందుఁడు.” అని చెప్పి రాజుగారు లోనికిఁ బోయినారు. వీరుగో! మాధవమకరందులు వచ్చుచున్నారు. నేనుబోయి భగవతి కీవృత్తాంతమును నివేదించెదను. [అని నిష్క్రమించుచున్నాడు.]

లవం—చెలీ! మదయంతికా! ఇది నీకు సంతోషకరమైన వార్త. మాలతికిని అటువంటిదే. రమ్ము. దానిని వెదకుదము. [అని నిష్క్రమించుచున్నారు.]

[తరువాత మాధవమకరందులు ప్రవేశించుచున్నారు.]

మాధ—ఓహో! చెలికానియొక్క ప్రబలమైన సహజవిక్రమమనన్యసామాన్యముగదా!

ఉ. చేతులఁ బట్టి కొట్టి పొడి ♦ సేయఁగఁ గూలెడి యొంపగూండ్లుగా
వే తునుమాడి ముందరిపు ♦ వీరుల, వెన్కఁద దాయుధంబులన్

ఖ్యాతినటించు నీదు సము ♦ దగ్రలలద్ఘనరుండఖండచం
డాతతభండవాంబుధికి ♦ నావల నీవల రాతిగట్లునాఁ
జేఁతలు దక్కి నిల్చి రెస ♦ నేయక శత్రుపదాతివర్గముల్. ౯

వయస్యా! ఇది తలఁచుకొనఁగానే పశ్చాత్తాపము కలుగుచున్నది సుమీ! చూడు.

మ. పొలఁతుల్ పుక్కిటఁగ్రోలి శేషము లిడం ♦ బొండానిసీధోత్సవం
బుః యం దిందుమయూఖఖండనిచితం ♦ పున్సీధువుం గ్రోలి వా
రల కౌఁగిళ్ళ సుఖించుచిప్పుడెయుద ♦ గ్రత్వద్భుజా ఘాతని
ర్దళితాంగాస్థికులౌచు దూఱెద రసా ♦ రంబంచు సంసారము౯. ౧౦

ఈ మహారాజు సౌజన్యము మఱవఁదగ్గదికాదుసుమీ! మనము సాప రాధుల మయ్యును నిరపరాధులనువలెనే యాదరించి మనమీఁద నెంతో ప్రీతిఁ గనఁబఱచినాఁడు. కాఁబట్టి యిప్పుడు మాలతీసమక్షమందు మద యంతికాపహరణ వృత్తాంత మంతయుఁ జెప్పుకొని సంతసింతము. [మునుసు వైపుచూచి] ఏమిది? [illegible] లేనట్లున్నది!

మక — మఱేమి లేదు. మనము యుద్ధమునకుఁ బోతిమని కళవళపడి యేమియుఁ దోఁచక వారిందఱుఁ దిరుగాడుచు నీతోఁటలోనే యెక్కడనో ప్రొద్దు పుచ్చుచుందురు.

మాధ—

చ. పెనఁకువసుద్దు లీవు విని ♦ పింపఁగఁ జిర్నగవూను మాలతీ
కనకనిభాంగి దన్నుఁ గద ♦ గంట నదల్చి కన౯ జుగుప్సనొం
దిన దయి విప్పుకన్బొమల ♦ త్రిప్పుల నొప్పెడి యాననాంబుజం
బును జెలి వంచుకోఁ గలుగుఁ ♦ బో! సఖ! చూపు చలింపకుండఁగ౯.

ఇదే యుద్యాన ప్రదేశము. [ప్రవేశము నభినయించుచున్నారు.]

లవం — మద — చెలీ! మాలతీ! [చప్పున జూచి సంతోషముతో] ఇదిగో మహానుభావులు పూర్ణమనోరథులై వచ్చినారు.

మాధ — మక — చెలులారా! మాలతి యెక్కడ నున్నది?

లవం — మద — మీ కాలిచప్పుడు విని మాలతి యనుకొని యీ మందభాగినులు వంచింపఁ బడినారు.

మాధ - అయ్యో! మీ రిరువురు నా హృదయమును వేయి వ్రక్కలు చేయుచున్నారు. అదియేమో స్పష్టముగాఁ జెప్పఁగదరే!

తే. గీ. చెలియ కెపు డేమి యొగ్గు వా ♦ టిలునో యనుచు
నదలుచుండుదు నెపుడు నా ♦ యంతరాత్మ
నయ్యయో యిప్పు డెశమ కి ♦ న్నదరఁ జొచ్చెఁ
బయిగ మీ పల్కు విని యిఁక ♦ బ్రతుకఁ గలనె? ౧౨

మద - అప్పుడు మీ రట్లు బయలుదేఱి వెళ్ళఁగానే మాలతి యవలోకితాబుద్ధరక్షితలను భగవతియొద్దకుఁ బంపి "అప్రమత్తులరైయుండఁ గోరుచున్నానని యాత్యప్రత్రినితో మనవిచేయవే" యని మీ కడకు లవంగికను బంపినది. పిమ్మట నేమియుఁ దోఁచక, లవంగిక పోయిన తెరువు వంకఁ జూచుటకు వెడలినది. అటుపయిని నేను దానిం జూడలేదు. అంతట మేమిరువురము నిండలి చెట్లతోఁపు లన్నియుఁ గలయ వెదకితిమి. అయితే మీకును గనఁబడలేదు?

మాధ — హా! ప్రియురాలా! మాలతి!

ఉ. ఏదో యమంగళంబు ఘటి ♦ యిల్లెఁగదే! చెలి! కోడిగాల కిం
దాదరువైన వేళయఁటె? ♦ యాదట దర్శన మీయరాదఁటే?
వాదఁటె? లేదఁటే దయల ♦ వంబునుఁ? బల్కక టాడరాదఁటే?
వేదనపాలు సేయుధఁటె? ♦ వెన్కటి శోధన గూడిరాదఁటే? ౧౩

మద - లవం - హా! ప్రియసఖీ! యెందుఁ బోతివే!

మక - చెలికాఁడా? ఏమి యిట్లు వెఱ్ఱిపడి విలవిల లాడెదవు?

మాధ - వయస్యా! మాధవునితోఁ జెలిమి చేసి యది పడ్డ బాముఁ

లను అన్నెల్ల సరిచేసికొని యది నడచిన నడవడియు నప్పుడే మఱచితివా?

మక - ఇది యొక్కటి యున్నది మఱి. భగవతిపాదపీఠమును దర్శింప

వెడలినదేమో! కనుక రమ్ము అక్కడకే పోదము.

మద - లవం - అవును. ఇదియును సంభావ్యమే.

మాధ - సరే. అట్లే కానిండు. [అని నడచుచున్నాఁడు.]

మక - [తనలో]

మ. చెలి కామందకియింటికై వెడలు బే ♦ సిదఁబుగాఁ దోఁచెడుం;

దెలియఁగ రాదటుపైని ప్రాణములతో ♦ దేవీగృహంబుం గనన్

గనదో లేదో నిజంబు; ప్రాయికము గన్ ♦ సౌదామినీస్ఫూర్తినం

చలమౌఁ గాదెసుహృత్ప్రియా ప్తజనతా ♦ సంగాదిసౌఖ్యంబిలన్.

[అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు]

అష్టమాంకము - సంపూర్ణము.

మాలతీమాధవము

నవమాంకము

రంగము : బృహద్ద్రోణీపర్వతారణ్యము.

[తరువాత సౌదామిని ప్రవేశించుచున్నది.]

సౌదా:- నేను కామందకీ శిష్యురాలనగు సౌదామినినిగదా! కనుకనే యామెకుఁ బ్రేమభూమియగు మాధవుని నన్వేషించుటకై యిప్పుడు పూజ్యమైన శ్రీశైలమునుండి యీపద్మావతికి వచ్చితిని. ఇక్కడ, మాధవుఁడు మాలతి నెడఁబాసినవాఁడై పరిచితప్రదేశములం దిరుగ నోడి యిల్లువిడిచి సుహృద్గర్వముతోఁ గూడి బృహద్ద్రోణీపర్వతారణ్యమందుఁ బ్రవేశించినాఁడఁట. నేనును అక్కడకే బోయెదను. ఆహా! నే నిప్పుడాకాశమార్గమున నెగిరి వచ్చుచుండఁగాఁ గుప్పవోసినట్లు కొండలు కోన లేళ్ళు కోళ్ళు పల్లెలు పట్టణములు కన్నులఁ గప్పివేసినవి. [వెనుకవైపుచూచి] ఆహా!

శా. మేడల్ మిద్దెలు గుళ్లు గోపురములున్ ♦ మిన్నెత్తులై నిక్కురా
పాదుల్ బీఁటలువాఱి కూలి పడిన ♦ ట్లయ్యభ్రమేపారెడున్
జోడై నీటగు తేటనీటిపసమైఁ ♦ జూపట్టె పద్మావతిన్
గూడంబాఱెడి సింధుపాలర పయిం ♦ దోతెంచి బింబక్రియన్.

మఱియు,

మత్తకోకిల. చూఁడియావులు లేఁతపచ్చి ♦ జొంపముల్ దరిదాపు లౌ
బీడులం దిరుగాడి తొల్కరి ♦ వేళ నాదట మేయఁగా
వేడుకల్గని కాపు లెల్లరుఁ ♦ బేర్మి దేని నుతింతురో
చూడనా లవణానదీమణి ♦ చుట్టివచ్చు కరుళ్ళలో.

[మతియొకవైపు చూచి] అదిగో! భగవతి సింధునది. పర్వతశిఖరమునుండి క్రింది భూమియందరి బ్రద్దలగునట్లు ధారాపాతముగాఁ బడుచున్నది.

ఉ. ఈరొదపేర్మి యోరవుర! ♦ యేమనవచ్చు? నవాంబుగర్భగం
భీరఘనాఘనస్తనిత ♦ భీషణమై, సవిధావనీధరో
దారలతావితానముల ♦ యందు సముందగతిం జెలంగుచున్
వారణవక్త్రభూరిగళ ♦ నాదముతో సరిసేయ నయ్యెడున్. ౩

ఇవిగో చందనాశ్వకర్ణసరళపాటలాది వృక్షములచే దట్టములయి, మారెడుపండుల పరిమళంబుల వెదఁజల్లుచు నీయరణ్యగిరిభూములు, ఓహో! తరుణకదంబజంబూవనంబులం నిబిడంబుగ నలమికొన నిరులుగవియు గురుతరగిరినికుంజపుంజంబుల, గుంజద్గంభీరగద్గదోద్గారఘోర ఘోషణంబుగఁ జెలఁగి పాఱు గోదావరి రవంబులకు మాఱుపలుకు నితంబదేశములతోడి దక్షిణదేశ పర్వతారణ్యములం దలఁపించుచున్నవి. ఇందే యీమధుమతీ సింధుసంగమును బావనముసేయుచు భగవంతుఁడైన భవానీపతి స్వయముగ వెలసి సువర్ణబిందుఁడన వెలుఁగొందుచున్న వాఁడు. [ప్రణమిల్లి]

క. జయదేవ! భువనభావన!
జయభగవ! న్నఖిల వరద! ♦ జయనిగమనిధీ!
జయరుచిర చంద్రశేఖర!
జయమదనాంతక! వృషధ్వ ♦ జ! జయాదిగురో!

[నడచుట నభినయించి]

కవిరాజ.

తోలుకరిమబ్బుల నిల్కడ నల్లఁగ ♦ దోఁచెడిరొత్తగునెత్తములం
జెలఁగి ముదంబున నాఁడునెమళ్లొగిఁ ♦ జేసెడి కేయనునాదములం
బులుఁగులుగట్టిన చిత్రపుగూఁడుల ♦ భూజములన్ననుపై నరయొడల్
గలిగి యిదే బృహదశ్మమహీధ్రము ♦ కన్నులపండువుసేసెడుగా. ౪

ఉ. ఇందలి లోయలందు వని ♦ యించెడి కోడెయెలుంగు బంట్లొగిం
క్రందుగ నోటికుంపురులు ♦ గ్రక్కెడు మాటికిఁ దుప్పరుప్పనన్
మందటఁ జెంపుకొందెసును ♦ మత్తగజప్రవిభిన్నసల్లకీ
గ్రంధులఁ గాఱు క్షీరకణ ♦ రిన్నట తిక్తకషాయగంధముల్.

[పయికిఁజూచి] ఓహో! మధ్యాహ్నమైనదే! ఇప్పుడు.

సీ. విడిచి ప్రోషయినను ♦ మ్యాకుమ్రాను దట్టెంపఁ
జిగురాకు కొంపముల్ ♦ చెంబుపుష్పాలు
ఓలచెట్టునకుఁ బా ♦ కెనుగ్రుడ్లకొక్కె
పూర్ణికల్ తటభూమిఁ ♦ బొలుచునూనె
యగిసె ప్రాంకులప్రాలి ♦ యక్కె యగ్రములంటి
దగగొన్న వసుటచే ♦ మగిడినీటి
కందువల్ నెమకంగఁ ♦ గడఁగి పాఱెడు నెమ్మి
తోట్టుమలుంగుల ♦ దూరికాల

తే. గీ. కంటకములుండెఁ; గ్రిందను ♦ గంపపులుగు
లంగలార్చెడు గోండ్రుగోం ♦ డ్రనుచుఁ జెంతఁ
బూవుఁ బొదరింటి గూఁడులఁ ♦ బావురమ్మ
లదరఁజేసెడి హుంకార ♦ మనుసరించి. ౭

సరే. ఇప్పుడు మాధవమకరందులను వెదకి వచ్చిన కార్యమును జూచు కొనియెదను. [అని నిష్క్రమించుచున్నది]

[విష్కంభము]

—O—

[తరువాత మాధవమకరందులు ప్రవేశించుచున్నారు.]

మక - [సకరుణముగా నిట్టూర్పు పుచ్చి]

ఉ. చూపిన యాసపైఁదగులు ♦ సూపకయున్ విడనాడలేకయుం
ద్రోపడి మోహపుం దమము ♦ లోఁదిరుగాడుచు నుండుడెందమే
యాపదచేత, నంకుఁ బను ♦ లట్టులు సేయున దేమిలేకయో
ప్రాపటియుంటి మిందఱను ♦ వక్రపుదైవము చెయ్యిచక్కటా. ౮

మాధ:-హా! ప్రియ్యురాలా! మాలతీ! యెందుఁ బోతివే? అడపాడ
గానరాక యట్టె మాయమైతివే! ఓ నిష్కరుణురాలా! నన్ను దయఁజూచి
సంభావింపఁగదె!

చ. ప్రియునిఁగ మాధవున్ వలపఁ ♦ జేరమి నేలినదానవేల నా
పయిదయలేదు నీకు? విను ♦ వాఁడని నేటొకఁ డున్నవాఁడకో?
స్వయముగ, మూర్తిమంతిమగు ♦ పండుగువోలెను రమ్యకంకణో
దయము భవచ్ఛ్రయంబొసగి ♦ హర్షముసేసిన నాకునన్యుఁడై. ౯

వయస్యా! మకరంద! లోకములో నంతటి యనురాగము కుసుమట
దుర్లభముసుమీ!

చ. వెలఁది యనుక్షణంబు నతి ♦ భీకరమై మదన జ్వరంబు బె
ట్టలమటఁబెట్టఁ బుష్ప మృదు ♦ లావయవంబులతో సహించెగా
తలఁగఁగ నెంచెగాచెలి ప ♦ దంపడి ప్రాణములం దృణంబుగాఁ
బలుకులు వేయు నేల? తెగు ♦ వం దనుదానె ననున్ వరించెగా. ౧౦

మఱియు, చెలికాఁడా! నీకు జ్ఞాపకము లేదా?

శా. నాయాసల్ విడనాడి నందనుని పెం ♦ డ్లాడూటకున్ ముందుగా
నాయంబుల్ దెగినట్టులేపఱియొడ్డల్ ♦ స్వాధీనముం దప్పఁగా
నాయాసంబున నేడ్చుచుం బయికి నె ♦ య్యంబెట్లు తాఁజూపెనో
యాయింతింగని చింతపొంగి పొరలన్ ♦ హా! యేను నెట్లుంటినో. ౧౧

[ఆవేగముతో] అయ్యయ్యో!

*ఉ. ప్రిదులం జేకాని యూరటము ♦ పెల్లున డెందము రెండుగాదు; మైఁ
బొదవుఁజేకాని మబ్బుచెడి ♦ పోవద తెల్వియొకింతయేని, లోఁ
బొదలి దహించుఁగాని తను ♦ వున్ మసిఁజేయదు తాప; మాయముల్
గుదగొని కొట్టుఁగాని తెగఁ ♦ గోయఁడు జీవము దైవమేమనన్. ౧౩

మక:- దైవమువలెనే సూర్యుఁడుగూడఁ దీవ్రత వహించి దహించి చేయుచున్నాఁడు. నీ శరీరావస్థ యిట్లున్నది. కాఁబట్టి యించుకసేపీతామరకొలనిదాపునఁ గూర్చుందము. ఇందు

మ. తెలికిం దోఁచు మృణాళదండములపై ♦ విప్పారు శ్రోత్రమ్ము పూ
వుల పూఁదేనియ సోనలం బొదలుతా ♦ వుల్ గ్రోలియంతన్ విని
ర్మలకల్లోల విలోలశీకరతుషా ♦ రప్రాప్తిచే మెల్లనై
పొలయుం జల్లనిగాలి తెప్పిరలుచుం ♦ బోల్పొంద నీప్రాణముల్. ౧౪

[ఇటునటునడచి కూర్చున్నారు.]

మక:-[తనలో] కానీ యిప్పుడు వీనిమనస్సు మరలించెదను. [ప్రకాశముగా] వయస్యా! మాధవా!

మ. కనులం గ్రమ్మతి నీరు గ్రమ్మకయ మున్ ♦ గాంచందగున్ నీకు నిం
దనయంబున్ సిరి కాటపట్టులగు నీ ♦ యబ్జాకరోద్దేశముల్
ఘనహర్షస్వన మల్లికాక్షచలప ♦ క్షవ్యాహతిందూలి ని
గ్గనయుంబోల్చు మృణాళదండములతో ♦ నీపుండరీకావళిన్.

---

* ద్విపద.

ప్రిదులం జేకానియు ♦ ద్వేగంబుగలుగ। హృదయంబువిడిపోదు ♦ రెండువ్రక్కలుగ
వికలమైదేహంబు ♦ పెనుమూర్ఛఁదగులు। సకియఁగూర్చిన తెల్వి ♦ సావకేమిగులు
వొదవెల్లఁగాల్చులో ♦ నుడుకుప్పతిల్లి। మడిసిపోదేమి భ ♦ స్మంబుగాఁజెల్లి
యూయమముల్ దగఁగొట్టు ♦ నారజీవంబుఁ। గోయఁడేయేమను ♦ కొందు దైవంబు.

పాఠాంతరము.

మాధ:-[ఆరాటముతో లేచుచున్నాఁడు.]

మక:-ఏమి యిది? నాగోడవ వినిపించుకొనకయే యెక్కడకో లేచి పోవుచున్నాఁడు! (నిట్టూర్పుపుచ్చి లేచి) మిత్రుఁడా! నామాట విని నిలువుము. చూడు.

మ. నదిపైఁ బ్రబ్బలి పూలురాలి జలమున్ ♦ వాసింపఁగాఁ జేసెడుం;
బొదలుం బూఁబొదలందు గట్టులపయిన్ ♦ మొల్లల్ ప్రఫుల్లంబులై;
యిద యుత్ఫుల్లకదంబహాసి గురుభూ ♦ భృత్సీమలన్ నెమ్మి న
మ్మద మొప్పన్ నటియింప సానువులపై ♦ మబ్బుల్వితానంబులౌ.

మఱియు,

ఉ. శైలసమీపభూములను ♦ జల్లనబూచెఁ గదంబముల్, దిశల్
చాల మొయిళ్ళ చాలులను ♦ శ్యామములయ్యె, నెసంగెఁ బల్లపు
న్నేలలఁ గ్రొత్తమొల్కలును ♦ నీటగు గేదఁగి పూవులున్, వనీ
పాళి శిలీంధ్రలోధ్ర సుమ ♦ వాసనలన్ వికసించి మించెడున్. ౧౨

మాధ:-వయస్యా! చూచుచునే యున్నాఁడనోయి. ఈ యరణ్యగిరి భూముల రామణీయకము చూడ శక్యముగాకున్నది. ఇది యేమిటి? [కన్నీళ్లతో] తెలిసినది.

ఉ. పూచిన మద్దివేగిసలఁ బొల్చెడితావులుం దాల్చి తూర్పుగన్
వీచెడి యూరుగాలికద ♦ నిద్దపు నీలపుఁ దున్కలట్లుగాఁ
దోఁచు మొగుళ్ళు నల్గడలఁ ♦ దూలెడుఁ; గ్రొంజడివాన యుర్విపై
లేచెడుఁ గమ్మతావు; లొగి ♦ లేచెడుఁ జెమ్మట లద్దె చల్లనై
వేచెదు? వెండివచ్చినవి ♦ వెన్కటిప్రొద్దులె యిప్పుడక్కటా. ౧౩

హా! ప్రియురాలా! మాలతీ!

కవి. పరువపుఁ జీఁకటిప్రాఁకులపోలికఁ ♦ బైపయి నల్లనిమబ్బులున్
బొరిఁబొరిఁ జల్లనిగాలికిఁ దూలెడు ♦ నూతనవారి కణంబులుం, పం

బిగువునఁ [illegible] నటించు నెమ్మి వి ♦ వాదకుల ప్రతివాదములకు
సురవర కార్ముకదీప్తులు నొప్పఁగఁ ♦ [illegible]వఁగ నావళి మూనవిలసత్.

[నిట్టూర్పు పుచ్చి శోకార్తి నభినయించుచున్నాఁడు.]

మక:- ఇప్పుడు చెలికాఁడేదో యతిదారుణమైన యవస్థలోనున్నాఁడు. (కన్నీళ్ళతో) అయ్యో! యెంతకఠినాత్ముఁడను! కనిపెట్టలేక వినోదము మొదలుపెట్టితిని. (నిట్టూర్పుపుచ్చి) నేఁడిప్పుడు మాధవుని విషయమున మా యాసలన్నియు సరిచేసికోవచ్చును. (భయముతోఁ జూచి) స్పృహ దప్పినది! హా! సఖీ! మాలతీ! యింకేమున్నదే? అయ్యో! జాలిలేనిదానా!

ఆ. వె. తల్లి యెఱుఁగకుండఁ ♦ దండ్రి యెఱుఁగకుండఁ
దెగువ సేసినాఁడు ♦ మఱిడి నేఁడు
నిరపరాధియైన ♦ నీ వల్లభుని మీఁద
జాలిమాలితుండె ♦ దేల చెలియ! ౧౯

ఏమిది? యిప్పటికిని ఊపిరి పుచ్చుకున్నాఁడు! అన్నా! మోసము చేసినాఁడు!

శా. ప్రయ్యెన్ డెందము, కీలుప ల్లెడలెడుం ♦ బాహ్యైజగంబాపదుల్
ఒయ్యన్ లోనదహించి మోహమును దా ♦ నుద్దామమై కప్పు; సా
హాయ్యాపేక్షఁ గ్రుశించు నాత్మయును గా ♦ ధాంధంబులో మున్గెనా
వయ్యయ్యో! యిపుడేమి సేయఁదగుఁ గ ♦ ట్టా! మందభాగ్యుండనే.

ఎంతకష్ట మెంతకష్టము!

ఆ. వె. ఎవఁడు బంధుజనుల ♦ కెల్ల వెన్నెలపండు;
వెవఁడు మాలతీ కనుఁ ♦ గవకు ముద్దుఁ
జందురుం, డల మక ♦ రందమిత్రుఁడు జీవ
వర్గ తిలకమకట ♦ ప్రళయమొందె. ౨౦

హా! చెలికాఁడా! మాధవా!

తే. గీ. నాదు మేని గంధపుఁ బూఁత ♦ నాదు కనుల
చందమామ నాదు హృదయా ♦ నంద మెవ్వఁ
డాసొగసుకాని నిన్నుఁ నా ♦ ప్రాణమట్లు
కాలమున నీడ్చ్య కాలుచేఁ ♦ గూలితిఁగద. ౨౨

[స్పృశించుచు]

ఆ. వె. కలికవయ్య చిన్ని ♦ మొలకనవ్వేలయ! నన్
గన్నుకింతవిచ్చి ♦ కనఁగదయ్య!
యిట్టి యాగభావ ♦ మేలయ్య? మేలయ్య
పరమమిత్రు మఱవఁ ♦ బ్రాణసఖుఁడ! ౨౩

మాధ:- (తెలవినొందుచున్నాఁడు.)

మక:- (ఊరుపుపుచ్చి) ఇదిగో క్రొత్తగాఁ బుఱుగడిగిన రాజ పట్టుపగిది నిగనిగమని సొగసుమీఱు తొలిమొగులువలని శీకరాసారముచేఁ బ్రియవయస్యుఁడు తెప్పిఱిల్లుచున్నాఁడు. అమ్మయ్యా! కొంచెమూపిరి పుచ్చుచున్నాఁడు!

మాధ:- ఇప్పుడీ యరణ్యమందుఁ బ్రియురాలి కెవ్వరిచేత వార్తఁ బంపుదును? (చూచి) మేలు! మేలు!

మ. కమియం బండిన పండ్ల నల్లనగుచుం ♦ గన్పట్టు జంబూనికుం
జములం దొఱ్ఱలి సన్నగిల్లు నలరన్ ♦ జాల్వాఱు నేటావలన్
సుమహోత్తుంగ మహీధ్రశృంగగతమై ♦ నూత్నాంబుదం బొండిదే
యమరుం బ్రాఁకతిమాలవాల్యరమణీ ♦ యస్వచ్ఛనీలచ్ఛవిన్. ౨౪

(తొందరగా లేచి యున్ముఖుఁడై దోసిలిపట్టి)

మ. నినువిద్యుల్లలతాంగి పాయకెపుడున్ ♦ ప్రేమంబుమైఁ గౌఁగిలిం
చునుగా? నిన్నుభజించుగా సుముఖతన్ ♦ శోభిల్లి సారంగముల్?

వినుఁగొంపోయెదఁగా సుఖంబుగను వి ♦ న్వీధిం బుణ్యోవాయువుల్
ఘన లక్ష్మీయుతదేవతాధిపధనుః ♦ ఖండాంక! సౌమ్యాగ్రణీ! ౭౫

(ఆలకించి) మేలు! గిరిగహ్వరంబుల నాలకింపనైన ప్రతిధ్వనులతో సంతోషంబునఁ గంఠంబులెత్తి నీలకంఠంబులు సేయు కలకేకారవంబులతో ననుబంధింపఁజేసి యీ ఘనుండు తన మంద్రహుంకారంబుచే నాకనుజ్ఞ యిచ్చుచున్నాఁడు. కాఁబట్టి యిప్పుడు ప్రార్థించెదను. భగవంతుఁడవైన జీమూతనాథా!

శా. ఎందే మత్ప్రతి మాలతిన్ జగతిఁ గం ♦ టేనిన్ యదృచ్ఛాగతిన్
ముందూరార్చిచివెన్క మాధవుని బా ♦ ముల్ దెల్పవే యయ్యా! నా
చందంబున్ వినిపించవద్దు తగదా ♦ శాతంతువుంద్రెంచివే
యం; దానంజూమి యొట్టెటో నిలిచెన ♦ య్యబ్జాక్షికిం బ్రాణముల్. ౭౬

(సంతోషముతో) ఉఁ ఊ! బయలుదేఱినాఁడు! కనుక మఱొక్కెడకుంబోయి విచారించెదను. (అని నడచుచున్నాఁడు.)

మక:- (ఆరాటముతో) ఇప్పుడు మాధవ పూర్ణచంద్రుని నువ్వా దోపరాగ మెట్లుగాఁ గ్రమ్మినది! హా! తల్లీ! హా! తండ్రీ! హా! భగవతీ! మాధవుని యవస్థను జూడవమ్మా! నన్ను రక్షింపవమ్మా?

మాధ:- అన్నా! యెంత ప్రమాదము!

గీ. లావణ్యము లొద్దుగ గ్రాం
బూవులు, చూపులఁ గురంగ ♦ ములఁ 'నడలఁగరుల్',
తీవలు మెయిసొబగునుగా
నీవిధమున గ్రమ్మిఁగిచ్చె ♦ నీయడవి చెలిన్. ౭౭

హా! ప్రియురాలా! మాలతీ!

మక: —

ఉ. ప్రాణసమానుఁడై సుహృదుఁ ♦ డై ప్రియుఁడై సహపాంసుకేళికా
మానినిబద్ధసఖ్యుఁడయి ♦ యొప్పెడి యీనుగుణుండరో యిటుల్

వానను బాసి గానిలి న ♦ లంగి కలంగి మహార్తి ఖేదమం
బూనఁగ రెండు వ్రక్కలయి ♦ పోవిదిరొట్టులు నీవు డెందమా. ౨౮

మాధ: — బ్రహ్మదేవునియొక్క సృష్టినైపుణ్యము పెక్కుచోట్ల నొక్కరీతిగానే యుండును. సరే యిప్పుడిట్లు కానిమ్ము. (మోకరిలఁబడి పెద్దగొంతుతో) ఓహో! పర్వతారణ్యవాసులైన మృగములారా! నేను మనవిచేసికొనుచున్నాఁడను. మీ రించుకసేపు చెవియిచ్చి విని నన్ననుగ్రహింపవలెను.

శా. కన్నారే! సకలాంగసుందరి నిటం ♦ గాంతారదేశంబునన్
విన్నారే! సతికేమి సంఘటిలెనో? ♦ విన్నాణిరొయి ముగ్ధఁదై
యున్నారీమణి డెందమందొదలఁ బు ♦ ష్పాస్త్రుండు రాగిల్లనో
యన్నల్! ప్రాయపుఁ జిన్నెలివ్వివిముఁడీ ♦ యబ్జాక్షి గుర్తింపఁగన్. ౨౯

అయ్యో! యెంతపాపము!

చ. వెసఁబురివిచ్చి కేరుచును ♦ వీనులఁ బెట్టదు నెమ్మి నామొఱన్
గొసరుచుఁ జేరదుం జిలుఁ క ♦ కోరము దామదఘూర్ణితాగమై
కుసుమరజంబు పూసెదును ♦ గోమలిచెక్కటఁ గొండ్రముచ్చయో
యసమయ మయ్యెనిన్నిటికి ♦ నక్కట యెవ్వరి నింక వేడుదున్. ౩౦

ఇక్కడ నింకొకటి,

ఉ. వాతెర కెంజిగి దొరసి ♦ పల్వరుసల్ దగ, గోచనీనుమ
వ్రాతమువోలెఁ జెక్కుఁగవ ♦ రక్తిమనూపఁగఁ, బండిరొయ్యనై
మూతి పడల్చుదాడిమము ♦ పోల్కి వహించు సఖీముఖంబుఁ దా
నీకటెఁ బందుకోఁతి పయి ♦ కత్తి పొరింబొరి ముద్దులాడెడున్. ౩౧

ఇదిగో నీవైపున మఱ్ఱిచెట్టు మొదలను మదపుటేనుఁగొకటి కంఠమానుకొని నిలిచి యున్నది. ఇక్కడను అసమయము గానే యున్నది.

చ. దురదఁ గన్నుమూసికొను ♦ తొయ్యలిఁ గోకుచు దంతకోటిచే
వరుసఁ గదల్చి వీనలకు ♦ బాటిగఁ జల్లనిగాలి వీచుచుం,
గొఱికి నగంబులందుగుచి ♦ గుళ్ళను నోరికి నందియిచ్చుచుం
బరిచయ మిట్లుసేసికొనఁ ♦ బాటుపడున్ వనహస్తి క్రొత్తగన్. 3౨

(మఱియొక వైపుచూచి) ఇంకనిదియో,

చ. ఉఱుము మొయిళ్ళ మాఱుకొని ♦ యుగ్మదు మంద్రఘోరఘీంకృతిన్,
సరసఁ గొలంకునుండి మృదు ♦ శైవలముం జెఱలించి మిగ్రింక, దే
పఱుటమదంబు, నోళ్ళుడఁగి ♦ నట్టియ ఘొల్లలవాల్మ్రగంబుతోఁ
గరి కరిణీవియోగమునఁ ♦ గ్రాఁగి తపించెను విహ్వలించుచున్. 33

కాఁబట్టి యాయాసపడుచున్నదానిని మఱింత యాయాసపెట్టుట గాని దీనినడిగిన ప్రయోజనము లేదు. (ఆనందముతో) ఇక్కడనే మఱియొక్క మత్తమాతంగ యూథనాథుఁడు తన మధుర గంభీర కంఠగర్జిత ధ్వనులచే వేడుకసేయుచుఁ బ్రియురాలితోఁ గూడిమాడి జలక్రీడలాడుచున్నవాఁడు. ఓహో! క్రొత్తగ వికసించిన కడిమిపూవుల తావులకుం దావలంబయి చల్లగ గండస్థలంబులనుండి సంతతధారగఁ బ్రవహించు మదోదకంబుచే గట్టులెల్ల నడుసుగట్ట, తొండమునఁబట్టి పెకలించి వైచిన పద్మషండములతూఁడులు, కాడలు, కేసరంబులు, కింజల్కములు, వలుగడలఁ దూలుచుండ, నెడతెగక తపతపఁగొట్టుకొను తోరంపు వీనుల తాఁకులకుఁ జెదరి చిదురుపలగు తరఁగలచాలువలన బడిబడిఁ బయికిలేచు తుంపురుల గుంపులకు నిలువలేక కురరసారసంబులు వెరచి పఱచుచుండ నీతని జలకేళి చాల రమణీయముగానున్నది. కానిమ్ము. ఇతనిం బలుకరించెదను. మహాభాగ! నాగవల్లభా! నీయావనము కొనియాడఁ దగినదికదా! ఊఁహూ! ప్రియురాలి యనుగ్రహము సంపాదించుకొనుటకూడ నెఱుఁగుదువు! (సదూషణముగా)

ఉ. శీలఁ దెమల్చి తూండ్లు గబ ♦ ళింపఁగ మున్నె డెయ్యంబునక్కటం
గోరిలిచె పద్మసౌరభము ♦ గుమ్మనుకమ్మని నీళ్లు, లాపయిన్
దేలిచె తుంపురుంజడిని ♦ నీటునఁ, దిన్నని కాఁడ కామతో
నేలాకౌ తామరాకుగొను ♦ గొత్తదు హత్తినకూరిమిం దుదిన్. ౩౪

ఏమి! నాకుఁ బ్రత్యుత్తర మీయక నన్ను నిరసన చేయుచున్నది? అహ్హా! యెంతటి మూఢుఁడను! ఈ వనచరునితో మకరందునితో సంభాషించినట్లు సంభాషించుట నాదే తప్పు, హా! మిత్రుఁడా! మకరందా!

తే. గీ. ఎందుకీ దిక్కుమాలిన ♦ యేడ్పు బ్రదుకు?
ఎందుకు ఫలానుభవము లే ♦ నంద? యెందు
కదియు నీవును లేని గో ♦ ష్ఠు రైన? యెందు
కవరొ ఘటియించు ముద మిసీ ♦ యొండమావు. ౩౫

మక:-వింతగా నున్నది. ఇతఁడు మోహాంధకారములో మునిఁగి యుండియు నడుమనడుమ నన్నుఁ దలఁచుకొనుచు నేయున్నాఁడు! ఇది చూడఁగా నితనికి నాయెడఁగల సహజస్నేహముయొక్క సంస్కారము దనికి మరల నే హేతువుచేతనో తల యెత్తుచున్నది. కనుక నేను చెంతనున్నట్టే భావించుచున్నాఁడు. [ఎదుట నిలిచి] ఆ మందభాగ్యుఁడు మకరందుఁడు వీఁడె నీప్రక్కనే యున్నాడు.

మాధ:-హా! ప్రియవయస్య! నన్నుఁ గౌఁగిలించుకొని యాదరింపుము. ఇంక మాలతివిషయమున నిరాశుఁడ నైనాఁడను.

మక:-ఇదిగో ప్రాణేశ్వరుని సంభావించుచున్నాను. [చూచి జాలిగా] అయ్యో! నన్నుఁ గౌఁగిలించుకోవలెనని యభిలషించుచునే స్మృతి దప్పినాఁడు! చాలు నింకమీఁద జీవితాశ యేడిపింప నక్కఱలేదు. ఏ విధమునఁ జూచినను నాకుఁ బ్రియవయస్యుఁడు లేఁడని సరిచేసికొనుటయే యుక్తముగా నున్నది. హా! వయస్యా!

తే. గీ. చేఁడి పొంగుగ నెయ్యంబు ♦ పెంపుమీఱ
వనిత మనమిత్రముఁగ నుండ ♦ మదరి నీకు
నాపదలు వచ్చెననియే భ ♦ యంబుగ నెనొ
నట్ట మరణ్యోనదల్ల క్ష ♦ ణంబులోన. ౩౬

నాకుఁ జూడఁగాఁ గడచిపోయిన గడియలే యెక్కుఁగుగాఁ గనఁబడు చున్నవి. ఏబాధలొందుచున్నను ప్రియమిత్రుఁడు జీవించి యుండుటను కన్నులతోఁ జూచుచోనుండెడివాఁడను. మఱియిప్పుడో నాకు,

శా. భారంబయ్యె శరీర మయ్యొ! బ్రదుకున్ ♦ వ్యజంపు మోసయ్యె, ది
గ్వారంబయ్యె మహాస్వ, మింద్రియములున్ ♦ వ్యర్థంబులయ్యెన్, సుదు
ర్వ్యాసంబై తమమావరించె సకల ♦ ప్రాణి ప్రపంచంబునన్
ఘోరంబయ్యెను గాలమీవగిది న ♦ న్నుంగూర్చి నీవేగుటన్. ౩౭

[ఆలోచించి] మాధవునిమరణముఁ గన్నులారఁజూచి యిప్పుడేమి చేయుదునని బ్రదుకుదును? కనుక నీగిరిశిఖరమునుండి పాటలావతిలోఁబడి యతనికన్న ముందుగానే పరలోకగతుఁడ నయ్యెదను [జాలిగా నిటునటు పరచిచూచి] హా! యెంతకష్టము!

మ. పరసస్నేహవిలాస భాసురములై ♦ జానొందు నాలేమ వి
త్తరపుంజూపులుదేఱఁ గ్రొత్తగముమున్ ♦ ద్రావం దటస్థించెనా
స్ఫురదిందీవరపత్రకాంతి యగుచున్ ♦ శోభిల్లునీమేను సు
స్థిరతన్ బిగ్గఁగవుంగిలించియును ద్వ ♦ త్రింగాంచ నిష్ఠింతయున్. ౩౮

అహా! సమస్తగుణములకు గనియైనిల్చిన మహానుభావుని కిటువంటి యవస్థపట్టినది! మిత్రుఁడా! మాధవా!

మ. గ్రసియింపంబడె రాహుచే విమలరా ♦ కాచంద్రబింబంబు దా
నిమమంతై తొలివానమబ్బు విడిపో ♦ యెన్ వాయువేగంబుచేఁ
బొసఁగంబండిన తీయమామిడియునున్ ♦ బ్రోదయ్యె దావాగ్నిచే
వసమాన ప్రగుణాభిరాముఁడవు నీ ♦ వయ్యా! మృతుండైతివే. ౩౯

ఇట్లు గతించినవాఁడయినను బ్రియవయస్యుని గాఁగిలించుకొని వా
డను. నన్నిప్పుడతఁడు కోరినకోరిక యిదియేకదా! [కాఁగిలించి] హా!
వయస్య! హా! విమలకళానిధీ! హా! గుణాకర! హా! మాలతీ స్వయం
గ్రాహజీవితేశ్వర! హా! కామందకీమకరందానందముగ్ధచంద్ర! హా! మాధవ!
ఇదిగో నీవు జీవించియుండఁగా నీకు లభింపని మకరంద బాహుపరిష్వం
గమ్ము నీయవసానదశయందుఁగలుగుచున్నది! మిత్రుఁడా! యిటుపయిని మక
రందుఁడు క్షణమాత్రమైనను జీవించునని తలఁపవద్దు. ఏమంటేని,

గీ. జనన మాదిగ నాదు పా ◆ త్తునను పెరిఁగి
తల్లి చనుఁబాలు సమముగాఁ ◆ ద్రావి యిప్పు
డొకఁడవును బంధులిచ్చు తి ◆ లోదకంబు
నాను లేకుండఁద్రావుట ◆ న్యాయమగునె. ౪౦

[జాలిగా విడిచిపెట్టి యిటునటు నడచి] ఇదిగో నీదిగువను పాట
లావతి ప్రవహించుచున్నది. దేవీ! పాటలావతీ!

క. ప్రియమిత్రుఁడెందు ◆ దేహముఁ
గయికొనునో యందె నేను ◆ గయిగొంటయు నెం
డియు నతఁడెందేగునో యను
నయముగ నందేగుటయును ◆ నాకవికోర్కుల్. ౪౧

[అని పడఁబోవుచున్నాఁడు.]

సౌదా:—[తొందరగాఁ బ్రవేశించి నివారించి] వత్సా! సాహ
సము చేయకు.

మక:—[చూచి] అమ్మా! నీవెవ్వతెవు? ఎందునిమిత్తము నన్నువారించు
చున్నావు?

సౌదా:—నీవు మకరందుఁడవేనా?

మక:—విడిచిపెట్టుము. ఆ మందభాగ్యుఁడను నేనే.

సౌదా:- వత్సా! నేను యోగినిని. మాలతి యంగమచ్చమును దెల్పితివి. [వకుళమాలికను జూపుచున్నది.]

మక:- [తెప్పిరిల్లి జాలిగా] మాలతి బ్రతికియున్నదా?

సౌదా:- ఉండకేమి? వత్సా! మాధవుఁడేదేని బ్రతుకుగోరని పనిచేసిన వాఁడు కాఁడుగదా? శరీరత్యాగమునకుఁ బూనుకొన్నవాఁడవులే! నా యొడలు కంపించుచున్నది.

మక:- దేవీ! అతఁడు మూర్ఛనొంది పడియుండఁగా విరక్తినొంది విడిచివచ్చినాఁడను.

సౌదా:- అటయిన శీఘ్రముగాఁ బోదమురమ్ము. సంభావింతము. [త్వరితముగా నిటు నటు దిరుగుచున్నారు.]

మక:- [చూచి] అదృష్టవశమున వయస్యుఁడు తెలివినొందియున్నాఁడు.

సౌదా:- వీరి యిరువురి శరీరాకారమును మాలతిచెప్పినట్లుగానే యున్నవి.

మాధ:- [ఊర్పుపుచ్చి] ఎవరుచెపుమా నన్ను మేలుకొలిపినారు? (ఆలోచించి) నిశ్చయముగా నీపని నాయవస్థ విచారింపక చేసిన యీ నవజలధరపవనునిది. భగవంతుఁడవైన యో పౌరస్త్యవాయూ!

శా. మోదంబుం గననిమ్ము చాతకములం ♦ భోదంబులం ద్రిప్పుమీ
నాదం బిమ్ముగఁ జేయ నిమ్ము శిఖులన్ ♦ జల్పింపు గేదంగులన్
ఖేదం బెట్టిటు మూర్ఛతో మఱచుచున్ ♦ నేనుండఁ జైతన్యమున్
వ్యాధిన్ వెండియుఁ దెచ్చిపెట్టి విరహిన్ ♦ బాధించెదేలా ననున్!

మక:- జగత్ప్రాణుఁడైన యీ వాయుదేవుఁ డిప్పుడు లెస్సయినపని చేసినాఁడు.

మ. అలరుం గేదఁగితావులూని నగరీ ♦ ప్రౌఢాంగనాస్యంబు లి
మ్ముల లోలాలకవల్లిచాలనమిషన్ ♦ ముద్దాడి యుత్ఫుల్లనీ
పలసత్కోకశపుటీరజోలుఠదళి ♦ వ్యాహారరమ్యంబులై
లలితగానిలముల్ వియోగుల నిటుల్ ♦ రారాపులం బెట్టెడున్. ४३

మాధ:- భగవంతుఁడైన దేవవాయువూ! మేలుకొల్పితివిగనుక నిన్నే ప్రార్థించుచున్నాఁడను.

చ. దళితకదంబ కుట్మలక ♦ దంబ పరాగముతోడి పాటుగాఁ
జెలియెటనున్నదో యటకుఁ ♦ జేకొనిచేర్పుమి నాదుప్రాణముల్
పలుకఁగఁజాలనేని యటు ♦ చానయొడల్ స్పృశియించి చల్లనై
యలరెడి వస్తువేదయిన ♦ నంపుము నాకిట దిక్కునీవెగా. ४४

(అని దోసిలిబట్టి ప్రణమిల్లుచున్నాఁడు.)

సౌదా:- ఆనవాలాసంగుటకిదే మంచిసమయము. (దోసిటవకుళమాలిక నుంచుచున్నది.)

మాధ:-(సాకూతముగాను సహర్షముగాను సవిస్మయముగాను) ఇదియెట్లు? కామోద్యానమందు నేను రచియించి పంపఁగా ప్రియురాలు తన గుబ్బచన్నులమీఁదఁ దాల్చి ముద్దుసేసిన పొగడపూదండయిది. (చక్కఁగాఁ బరిశీలించి చూచి) సందేహమేల? అదేయిది.

చ. కలికి నవేందుసుందరముఁ ♦ ఖంబున గాంచఁగ హేలమై నిర
ర్గళముగఁ బుట్టినట్టి పులు ♦ కంబును లోన నడంచు కొంటకై
యలరులు హెచ్చుదగులుగ ♦ నట్టిటుపెట్టి రచించినట్టిదిగా
బొలుపుగ నాలవంగికకు ♦ మోదముపెంచె మహాప్రసాదమై. ४५.

(వెఱ్ఱిసంతోషముతో లేచి) ఓకోపశీలురాలా! మాలతీ! ఇదియంత యుఁజూచుచు నూరకున్నావా? (కోపపడినట్లు) ఓసి నాయవస్థయెఱుఁగనిదానా?

చ. వెడలెడిరీతిఁ బ్రాణములు ♦ వ్రీలెడి పోలిక డెందమట్టెమం
డెడుగతి నంగకంబులును ♦ నిండఁగఁ గ్రమ్మినమాడ్కి మోహమీ
వదువుననుండ మేలమఁటె ♦ వైళమ ప్రోవఁగఁ జెల్లుఁగాక, నా
గొడ దయమాలి యుండఁదగు ♦ సీ? కనుఁబండువు సేయఁగాఁగదే.

(అంతటఁ జూచి విసుగుతో) ఏదీ యిక్కడ మాలతి? (వకుళమాలను గూర్చి) ఆహా! ప్రియురాలికి వచ్చిన నెచ్చెలివయి పరమోపకారముం జేసితివిగదే?

ఉత్సాహ. ఎదురులేక బెట్టిదముగ ♦ నించువిలుతుఁ డేచి వె
ల్లిదపు వలపుఁదలఁపునిలిపి ♦ లీల మరులుకొలుపఁగాఁ
గదిసి నీవు సుదతి కపుడు ♦ కౌఁగిలిచ్చి తదియెనా
పొదువుఁ గౌఁగిలయ్యెఁజెలియ! ♦ ముదితఁ బ్రోవఁగలుగుటన్.

(జాలిగా నిట్టూర్పు పుచ్చి)

మ. బలితంపుం జెలికారపు న్నెలవులై ♦ గాఢానురాగంబులై
యలరుం గైదువు జోదు వేఁడిమికి సా ♦ హాయ్యానుకూలంబులై
కలితానందము తెచు నాగళమునం ♦ గళ్యాణి కంఠంబునం
బలుమాఱైన భవద్గతా గతములన్ ♦ భావించి దుఃఖించెదన్. ౪౫

(హృదయమందుంచుకొని మూర్ఛకొందుచున్నాఁడు.)

మక:-(చేరవచ్చి) చెలికాఁడా! ఊఱడిల్లుము.

మాధ:-(ఊఱడిల్లి) వయస్యా! మకరంద! నీవు చూడలేదా యేమి? ఎందుండియో మాలతి చటుక్కునఁ దనహస్తమును నాకొసంగినది. ఇది యేమని భావించెదవు?

మక-- ఈ పూజ్యురాలు యోగీశ్వరి. ఈ మాలతీ ప్రత్యభిజ్ఞానమును గొనివచ్చినది.

మాధ:-(దోసిలిపట్టి) అమ్మా! అనుగ్రహించి నా ప్రియురాలు జీవించియున్నదేమో చెప్పుము.

సౌదా:- వత్సా! ఊఁఅడిల్లుము. ఆ కళ్యాణి జీవించియున్నది.

మాధ:- మక:-(ఊర్పుపుచ్చి) అమ్మా! అటయిన నీవృత్తాంతమేమో తెలవిమ్మా.

సౌదా:- వెఱకఁగరాళశక్తిగుడిలో నఘోరఘంటుఁడను ఖడ్గపాణియొకఁడు హింసింపఁబడినాఁడు.

మాధ:-(ఆవేగముతో) అమ్మా! చాలు నామీఁదఁ దెలిసినది.

మక: - మిత్రుఁడా! ఏమిటది?

మాధ: - వయస్యా! మఱేమున్నది? కపాలకుండల కోరిక యీడేరినది.

మక: - అమ్మా! ఇది యిట్లేనా?

సౌదా: - వత్సా! అట్లే. ఇతఁడు చెప్పినట్లే.

మక: - అన్నా! యెంతకష్టము!

తే. గీ. అలఘు తిరశ్శోభఁ గనుపొంటెఁ ♦ గలువకొలనఁ
గలయ శరదిందుచంద్రిక ♦ గాసె నేని
మేలుగనె యుండి యుండు న ♦ కాలమేఘ
వితతి యెడఁబాపె నేమి దు ♦ ర్విధియొకాని. ౪౯

మాధ: - హా! ప్రియురాలా! మాలతి! అతిభీభత్సమగు కష్టమనుభవించితివి!

తే. గీ. అల కపాలకుండల చేత ♦ నప్పు డీవు
చిక్కియెట్లుంటివో కదా ♦ చిగురుబోఁడి
రెచ్చిగీడొనర్చెడి ధూమ ♦ రేఖచేత
నలమికొనఁబడ్డ జాబిల్లి ♦ కలయపోలె. ౫౦

భగవతి! కపాలకుండలా!

తే. గీ. లాలనీయమ దాని సౌ ♦ ల్యంబు నీకుఁ;
బాలనవుగాక మఱి శివ ♦ తాలివైతి;
సురభి కుసుమంబుఁ దలఁదాల్పఁ ♦ జూచుఁ గాక
నలిపి వైచునెవఁడు చర ♦ ణములఁ ద్రొక్కి? ౫౧

సౌదా: - చాలు నీకళవళపాటు విను,

క. ఆయెడఁ దత్పరిపంథిని
నై యే నడ్డపడకున్న ♦ నది పాపంబుం
జేయుటకు వెనుకఁదీయదు
పో! యతిదుష్కరుణురాలు ♦ బుద్ధిఁదలంపఁగ. ౫౨

ఉభయులు: - (ప్రణమిల్లి) మహానుభావురాలికి మాయెడఁ బరి పూర్ణానుగ్రహమున్నది. నీవు మాకు నిర్హేతుక బంధువురాలవనియే కాని నీవెవ్వరో మే మెఱుఁగకున్నారము.

సౌదా: - ఇదిగో తెలిసికొందురుగాని. (లేచి) ఇప్పుడు నేను,

తే. గీ. గురులసేవించి కావించి ♦ ఘోరతపము
మంత్రతంత్రసమాధుల ♦ మహిమలభ్య
సించిపడసినయాకర్ష ♦ సిద్ధిమీకు
ఘంబునకుఁగాను వినియోగ ♦ పఱచుదాన.

(మాధవునితోఁగూడి నిష్క్రమించుచున్నది.)

మక: - ఏమి మాయగానున్నది?

తే. గీ. అంతలో మెఱుపంతలో ♦ నంధకార
మగుచు మిఱుమిట్లుగొని కన్ను ♦ లట్టె మొగిడె
వెలుపుగదిలెడు (చూచి భయముతో) లేఁడేమి ♦ ప్రియవయస్యుఁ
(ఆలోచించి) డౌను దలిసిన దదిసిద్ధు ♦ రాలి మహిమ. ౫౪

(సవితర్కముగా) ఇది యేమో యనర్థహేతువని యెఱుఁగక పొరఁ
బడుచున్నానేమి?

ఉ. అచ్చెరు వయ్యెడున్ మిగుల ♦ నప్పటి యాకథలెల్ల జ్ఞప్తికిన్
వచ్చెడు; భీజ్వరం బెగుర ♦ వైచెడుఁ గ్రొత్తగఁ బుట్టి; యంతలో
నచ్చుపడుం గడుం దెలివి ♦ యాక్షణమే నశియించి మబ్బుగాఁ
జొచ్చెడుఁ; జిత్రమై మదిని ♦ శోకము మోదము రెండుఁగూడెడున్.

కావున నీ యరణ్యావసానమున సుహృద్వర్గముతోఁ బ్రవేశించి యుండు భగవతికడకుం బోయి యామె కీవృత్తాంతమును నివేదించెదను.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

నవమాంకము—సంపూర్ణము.

-O-

మాలతీమాధవము

దశమాంకము

రంగము:— పూర్వోక్తారణ్యమందు మఱియొకవైపు.

[తరువాతఁ గామందకీ మదయంతికా లవంగికలు ప్రవేశించుచున్నారు.]

కామం: - (జాలిగా, కన్నీళ్ళతో) హా! బిడ్డా! మాలతీ! నా యొడిలో నలంకారముగాఁ గూర్చుండువు గదే! యిప్పుడెందుఁబోతివే? మాఱుపలుకవేమె?

ఆ. వె. జనన మైనదాదిఁ ♦ గనుల పండువుసేని
గడియ కొక్కసుద్దు ♦ నడపి యింపుఁ
బెంచు నీదు చిన్నె ♦ లెంచంగ నవి యొడల్
దగులఁబెట్టు గుండె ♦ పగులఁ గొట్టు. ౧

మఱియు నోసి కూతుఁరా!

తే. గీ. వ్యవధిలే కేడ్పునవ్వులు ♦ వరుసఁ బొలయ
మొలక పలు మొగ్గ లొకకొన్ని ♦ ముద్దుగులుక
వచ్చియును రాని తొక్కుడుల్ ♦ ప్రమద మొసఁగ
నమరు చిననాఁటి నీముఖ ♦ కమలమెంతు. ౨

ఇతరులు: - [కన్నీళ్ళతో] హా! ప్రియసఖి! సుప్రసన్నముఖ చంద్ర సుందరి! ఎందుఁబోతివే? అక్రూరదైవము దిక్కుమాలినదాననైన నీశరీరమున కేమి యసిఘాతముఁ దెచ్చిపెట్టినాఁడో గదే! హా! మహాభాగ! మాధవ! నీవలనఁ బ్రాణిలోకమునకు గలిగినయుత్సవ మస్తమించుట కుదయించి వంతవేపైనను బట్టకపోయెనే!

కామం: - (సవిశేషఖేదముతో) హా! బిడ్డలారా!

క. నవరాగరసము సుభగము
నవుమీఱఁగి కవుఁగిలింత ♦ యలవిధినియతిన్
లవలీలవంగముల పెనఁ
కువ మడిగాలికిన్నిబోలెఁ ♦ గూర్పెడలి చెడెన్. ౩

లవం: - (ఆరాటముతో) హా! క్రూరహృదయమా! వజ్రముతోఁ జేయఁబడితివి కాఁబోలును. నీయాస లుడిగినను వ్రక్కలు గాకున్నావు. (అని ఱొమ్ము మోదుకొని మూర్ఛిల్లుచున్నది.)

మద: - చెలీ! లవంగికా! కొంచెము సేపూఱడిల్లియుండవే!

లవం: - చెలీ! మదయంతికా! ఏమి చేయుదునే? వజ్రలేపము పెట్టి యతికినట్లు ప్రాణము నన్ను వదలి పోకున్నదే!

కామం: - వత్సా! మాలతి! పుట్టినదిమొదలు నీకు లవంగిక మీఁదఁ బంచప్రాణములుగదా! అది నీకొఱకుఁ బ్రాణములు విడుచుచున్నదే! ఏల జాలినొందవే అమ్మా?

తే. గీ. దీపశిఖ స్నేహపూర్ణవ ♦ ర్తికను బోలె
నుజ్జ్వలాలోకవైన నీ ♦ వొకట దీని
నుజ్జగింపంగ రాజిల్ల ♦ కున్నదిపుడు
మొగము మసివాఱినట్లులు ♦ పొలుపఱంగ. ౪

హా! కల్యాణీ! నీవు కామందకి నెట్లు వదలిపెట్టుచున్నావే? ఓ దయావిహీనురాలా! నీవు వెచ్చగా నాయొడిలోనే కాదఁటే పెరిఁగి పెద్దదానవైతివి?

ఉ. కొంచక నిన్నుఁ బాల్యదుపు ♦ గోలెను దంతపుబొమ్మఁ బోలె నా
డించితిఁ; బెంచి పెద్దగ ఘ ♦ టించితి బుద్ధులు నేర్పి; పెండ్లి గా
వించితి మంచియోగ్యుఁడగు ♦ పెండ్లికొమారునిఁ జూచి తెచ్చి; యి
వ్వెంచఁగ నీకుఁ బ్రేముడిని ♦ నెక్కుడుగానఁటె యమ్మకంటెనే. ౫

(విలవిలలాడుచు) హా! చంద్రముఖి! యిప్పుడు నిరాశురాలనై తిని గదే!

ఉత్సాహ.

మొలకనవ్వు నిర్నిమిత్త • మొలుకు ముద్దుమొగమునం
దొలఁక, నుదురునిగయు గార • ధూప ధూపితములుగాఁ
గులికి యొడిని నీడుచున్న • గుడుచుకొడుకుఁ జూడఁగన్
గలుగు భాగ్య మెదవదమ్మ్యె • నాయభాగ్య మేమనన్. ౧

లవం: - అమ్మా! భగవతి! అనుగ్రహింపుము. ఇంకఁ బ్రాణములను నిలుపఁజాలను. ఈ గిరి శిఖరమునుండి క్రిందఁపడి చచ్చి సుఖపడియెదను. ముందు జన్మమునందయినను నేను బ్రియసఖిని జూడఁగలుగులాగున నాకు దేవి యాశీర్వచన మిచ్చుఁగాక! (అని గిరి శిఖరమునుండి పడఁబోవుచున్నది.)

కామం: - ఓసీ! లవంగికా! బిడ్డనుబాసి కామందకిమాత్రమిఁక మీఁద బ్రదుకఁగలదఁటే? ఈ వియోగదుఃఖము మన యిరువురకును సమానమే. మఱియు,

తే. గీ. కర్మలకు భిన్నఫలములు • గలుగుకతనఁ
గలుగుఁ గలుగక పోవు సం • గమము మనకు;
నైనఁ బ్రాణపరిత్యాగ • మందు మాత్ర
మలఘు సంతాప శాంతియన్ • ఫలము గలదు. ౨

లవం: - భగవతి సెలవిచ్చినట్లే. (అని లేచుచున్నది.)

కామం: — (దయతోఁజూచి) వత్సా! మదయంతికా!

మద: - అమ్మా! యేమి సెలవు? ముందు నడువుమనెదవా? అందులకు సిద్ధముగా నేయున్నాను.

లవం: - చెలీ! నాబుద్ధివిని యీ యాత్మనాశ ప్రయత్నమును గట్టిపెట్టుము, నన్ను మఱచిపోకుము.

మద: - (కోపనువచ్చినదానివలె) పోవే! నేను నీవు చెప్పినట్లు వినుదాననుగాను!

కామం: - అయ్యో! యీబిడ్డ దారుణము తలపెట్టినది.

మద: - (తనలో) నాథా! మకరందా! నీకు నమస్కారము.

లవం: - దేవీ! యిదియే మధుమతీ ప్రవాహముచేఁ బవిత్రపాద మైన పర్వతవిటంకము.

కామం: - ఇంక నాలస్యమెందుకు? (అందఱును బడఁబోవుచున్నారు.)

[తెరలో]

ఆశ్చర్యము!

తే. గీ. అంతలో మెఱుపంతలో ♦ నంధకార
మగుచు మిఱుమిట్లుగొని కన్ను ♦ లట్టెమొగిడె
వెఱపుగొలిపెదు;
కామం: - (చూచి హర్షవిస్మయములతో)ఏమినా ♦ బిడ్డవీఁడె!
మక:-(ప్రవేశించి)అగుదు నిదియెల్ల నలసిద్ధు ♦ రాలిమహిమ.

[తెరలో]

ఏమి జనసమ్మర్దము! అతిదారుణముగా నున్నది!

తే. గీ. మాలతి యవస్థఁదెలిసి సం ♦ సారమందు
జీవితమునందును విరక్తిఁ ♦ జెంది భూరి
వసువు కృతనిశ్చయుండయి ♦ వహ్నిసార, సు
వర్ణబిందుఁ జేరెనిఁకేటి ♦ బ్రతుకు మాకు.

మద: - లవం: - ఇప్పుడే మాలతీమాధవులఁ జూడఁగలుగుదుమన్న సంతోషమును ఇప్పుడే భూరివసువును గుఱించి దుఃఖమునా?

కామం:- మక:- అన్నా! అదృష్టమును కష్టమును! వింతగా
నున్నది!

తే. గీ. అంపపుంగోఁత, మంచిగం ◆ దంపుఁబూఁత
యేమియిది యేకకాలమం ◆ దే ఘటిల్లె!
మబ్బుగనఁబడ దిదియేమి ◆ మాయొఁకొరియు
నగ్నికణములు నమృతంబు ◆ నవిరళమ్ముగ. ౧౦

తే. గీ. విసము సంజీవనిఁ గలయఁ ◆ గొసికినట్లు
చీఁకటిని వెల్గు నేకంబు ◆ సేసినట్లు
కులిశ శశికరముల జత ◆ గూర్చినట్టు
లయ్యెఁబో! యిప్డుమనభాగ్య ◆ మరసిచూడ. ౧౧

[తెరలో] హా! తండ్రీ! ఉడుగుము. నీ ముఖపద్మమును జూడవలెనని మనసు పడుచున్నాను. దయఁజూచి నన్నాదరింపుము. ఆహా! నానిమిత్త మాచక్రవాళభూచక్రమునకెల్ల మంగళైక నిర్మలప్రదీపమగు నీ దివ్యదేహమును బరిత్యజించుచున్నావు! నే నెంత నిర్దయురాలనో కాని మిమ్మునందఱను విడిచి సిగ్గునొందకున్నాను?

కామం:- హా! బిడ్డా! మాలతి!

తే. గీ. చచ్చి బ్రతికినయట్లుగా ◆ వచ్చినీవు
కంటఁబడితివో లేదో యీ ◆ వెంటనిపుడె
చంద్రకళ మ్రింగ రాహువు ◆ చందమునను
సిద్ధమైయున్నది మఱొక్క ◆ చెడుగు నీకు. ౧౨

మద:- లవం:- హా! ప్రియసఖీ!

[అప్పుడు మూర్ఛనొందిన మాలతినిదీసికొని మాధవుఁడు
ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

మాధ:-ఎంతకష్ట మెంతకష్టము!

తే. గీ. వెలఁదుక ప్రవాస మెట్లొ తా ♦ వెళ్ళఁబుచ్చి

వెండి సంశయించెడు నొందు ♦ విధముగానె;

పండియుండఁగఁ బ్రాణుల ♦ భాగ్యఫలము

వెసఁ గుదుపకుండ నెవఁడు త ♦ ప్పింపఁగలఁడు? ౧౩

మక:-చెలికాఁడా! మఱి యా యోగిని యెక్కడ నున్నది?

మాధ:-

ఆ. వె. ఇరువురమును గలిసి ♦ యే వేగమొప్ప శ్రీ

పర్వతంబునుండి ♦ వచ్చినార;

మింతలోన నడవి ♦ నెవ్వరో మొఱవెట్ట

వినియె మాయమగుచుఁ ♦ జనియె సఖుఁడ ౧౪

కామం:-మక:-ఓ మహాత్మురాలా! మరల మమ్ముఁ గాపాడుము. మాకుఁ బొడసూప కున్నా వేమి?

మద:-లవం:-చెలీ! మాలతీ! ఇదిగో నీ చెలికత్తెలము మేము [పడఁ కునొందుచు] అమ్మా! భగవతీ! రక్షింపుము! రక్షింపుము! దీని హృదయ మిప్పటికిని ఊపిరిపుచ్చక నిశ్చలముగా నున్నది! హా! భూరివసూ! హా! ప్రియసఖీ! మీరిరువురు నొకరినిమిత్త మొకరు ప్రాణములు విడుచుచున్నారు!

కామం:-హా! బిడ్డా! మాలతీ!

మాధ:-హా! ప్రియురాలా! మాలతీ!

మక:-హా! ప్రియసఖీ! [అందఱు మూర్ఛిల్లి మరలఁ దెలివి నొందు చున్నారు.]

కామం:-ఏమిది? యింతలోనే పట్టపగలు మబ్బుపట్టి మీఁద నీటి చినుకులు పడుచున్నవి! ప్రాణ మెంతహాయిగా నున్నది!

మాధ:—[ఊర్పుపుచ్చి] చూడుఁడు! చూడుఁడు! మాలతికిఁ దెలివి వచ్చినది! ఈమెకిప్పుడు,

మ. నెగయుంజన్నులు తొమ్మనన్ నిబిడమై ♦ నిట్టూర్పు దిట్టాడఁగా,
సొగసుంగన్నులు తొంటిక్రొన్నిగనిగల్ ♦ సూపించి దీపించెడున్,
మొగముం జక్కఁ గలంకదేఱెడును స ♦ మ్మోహంబువాయంగ లేఁ
బగటంగ్రొంజిగిఁదాల్చి పొల్చి కనెనా ♦ పద్మంబు, చందంబునన్: ౧౫

[తెరలో]

తే. గీ. నందనసమేతుఁడై చర ♦ ణములఁ వ్రాలు
నుర్వీపతిఁ గయికొనకగ్ని ♦ నుఱుక నున్న
భూరివసువట్టి నామాట ♦ గారవించి
మరలుచున్నాఁడు పూర్ణవి ♦ స్మయములడర. ౧౬

మాధ:-మక:-దేవీ! యదృష్టము వర్ధిల్లుచున్నది!

తే. గీ. అలరునేయమ్మ వాగమృ ♦ తాంబుధార
లంబుదము వారిధారల ♦ నతికరించి,
చేరవచ్చెడు మనల నా ♦ పెద్ధురాలు
వడిగఁ దొలఁగద్రోచికొనుచు ♦ వారిదముల. ౧౭

కామం:—ప్రియముగదా మనకు?

మాల:-అదృష్టవశమున నిప్పటికిఁ దప్పిరిల్లినాను!

కామం:—[సంతోషభాష్పములతో] పుత్త్రి! రమ్ము! రమ్ము!

మాల:—హా! భగవతియా? [అడుగులఁ బడుచున్నది.]

కామం:—[లేవనెత్తి కౌఁగిలించి శిరస్సుమూర్కొని.]

ఆ. వె. బ్రదుకవమ్మ నీవు ♦ బ్రదికింపవమ్మ నీ
ప్రాణసముని మఱియుఁ ♦ బ్రాణసఖుల;

హిమ సుశీతలాంగ ♦ కములఁ గౌఁగిటఁజేర్చి
సేద దేర్పవమ్మ ♦ చెలిని, నన్ను. ౧౭

మాధ:-వయస్యా! మకరందా! మాధవున కిప్పుడీ జీవలోకముపా దేయమైనది.

మక:-[సహర్షముగా] ఇది యిట్టిదే.

మద్య:-లవం:-ప్రియసఖీ! నిన్నుఁ దిరిగిచూడ మఱిగొంటిమి గదే! మమ్ముఁ గౌఁగిలించి యాదరింపవే!

మాల:-హా! ప్రియసఖులారా! [అని యిరువురను గౌఁగిలించుకొనుచున్నది.]

కామం:-వత్సలారా! యేమిటిది?

మాధ:-మక:-దేవీ!

పంచ. కపాలకుండలాగ్రహంబు ♦ గల్గఁజేసినట్టి యీ
యపారపు న్విపత్తునుండి ♦ యీమహాత్మురాలు మే
మపాయ మొందకుండఁగా ను ♦ పాయమొంప్ప సత్కృపా
ప్రపూర్ణబుద్ధిఁబూని మమ్ముఁ ♦ బట్టి యుద్ధరించెగా. ౧౮

కామం:-అఘోరఘంటునిఁ జంపుటచేతనే వారియింత పుట్టినది?

లవం:-మద:-ఓహో! యేమి యాశ్చర్యము! దైవయోగముతో నంత సెంత దారుణమై చివర కెంతరమణీయమైనదో!

సౌదా.-[ప్రవేశించి] భగవతీ! ఇదిగో నీపూర్వ శిష్యురాలు మ్రొక్కుచున్నది.

కామం:-ఓహో! సౌదామినీ! కళ్యాణము!

మాధ:-మక:-ప్రథమ శిష్యురాలైన యీ సౌదామినియెడ భగవతి కెంత పక్షపాతమో! అందుచేతనే యీమె యింతటి మహాకార్యము చేయుట తటసించినది.

* కామం:-

సుగంధి. రావెయమ్మ! రావెతల్లి ♦ రావె మ్రొక్కెదేటికే
రావె నన్నుఁ గౌఁగిలించి ♦ రంజిలంగఁ జేయవే
యీవు నేనుఁజూచుకొంట ♦ యెన్నినాళ్ళకబ్బెనే
జీవమిచ్చి మంత్రికిం బ్ర ♦ సిద్ధపుణ్యవైతివే. ౨౦

మఱియు,

మ. అలనాఁడైన ప్రిమాణబీజము భ ♦ ద్వ్యాపార పారీణతన్
ఫలియించెం గదు; మచ్చటయ్యెడును నీ ♦ ప్రజ్ఞల్ గనుంగొన్న; లో
కులకు న్నీయతిబోధి సత్వమహిమల్ ♦ కొండంతలై యీగతిన్
దెలియంగాఁ బడియెన్ గుమారి! జగతిన్ ♦ నీవేసుమీ వంద్యవున్.

మద: - లవం: - ఆ మహానుభావురాలు సౌదామిని యీమెయేనా?

మాల: - ఈమెయే. ఇన్నిమె భగవతి కామందకి యాదరించినట్లే యాదరించి కపాలకుండల నదలించి నన్ను విడిపించితెచ్చి తన యింటిలోఁ బెట్టుకొని యోదార్చినది. ఇంతేకాక నేనానవాలిచ్చిన పొగడ పూదండను జేతఁబట్టుకొని యిందులకు వచ్చి మిమ్ము నందఱ నుద్ధరించినది.

మద: - లవం: - మాచిన్న భగవతికి మామీఁదఁ బూర్ణానుగ్రహ మున్నది.

మాధ: - మక: - ఆహా!

* ఉత్సాహ. రమ్ము! రమ్ము! భూరివసువు ♦ ప్రాణమిచ్చి పుణ్యభా
రమ్ము! మాట గట్టుకొన్న ♦ ప్రణయభావసేవధీ!
అమ్మ! నిన్నుఁ గంటనేటి ♦ కబ్బె; నేఁజెలంగ మో
దమ్మునం గవుంగిలింపు ♦ తక్కు మేలమొ్రక్కఁగన్.

మూలము నెక్కువగా ననుసరించిన పాఠము.

క. చింతింపం బడకుండం, జింతామణిరైన మేలు ♦ సేకూర్పదు దా
వింతగద యింతమేలు న, చింతితముగ మనకు నీవె ♦ సేయుటచూడన్!

సౌదా:- (తనలో) అయ్యో! వీరి యత్యంత సౌజన్యముఁ జూచి నాకు బిడియమగుచున్నది. (ప్రకాశముగా) దేవీ! ఇదిగో నందనుఁ డపరిమితానందముతో రాజుగారిని బ్రార్థింపగాఁ బద్మావతీశ్వరుఁడు భూరివసువు సమక్షమందు చిరంజీవియగు మాధవునిపేర లిఖించిపంపిన యుత్తరము. (అని యుత్తరమిచ్చుచున్నది.)

కామం:-[పుచ్చుకొని చదువుచున్నది]"స్వస్త్యస్తు"!

చ. "ఘనగుణసంపదం బ్రథమ ♦ గణ్యుఁగులీను, విరస్త దుస్తమున్
ఘను నిను నల్లునిం బడయఁ ♦ గంటిని; గంటి ముదంబు; గావునం
దనరఁగఁ బూర్వరాగ ఘటి ♦ తన్ మదయంతిని సైత మిప్డ ని
న్నెగసినయిష్టమిత్రునకు ♦ నిత్తుము వెండియు నీకుఁ బ్రీతిగన్." ౨౩

[మాధవు నుద్దేశించి సహర్షముగా] వత్సా! వినుము.

మాధ:-విన్నాఁడను, సర్వవిధములఁ గృతార్థుడనైనాఁడను.

మాల:-అదృష్టవశమున హృదయమును బాధించుచున్న యీ శంకాశల్యముగూడ నిప్పుడు లాగివేయఁబడినది.

లవం:-ఇప్పుడు మాధవునికోరికలు సంపూర్ణముగా నీడేరినవి.

మక:-[ముందువైపుచూచి] ఓహో! అవలోకితా బుద్ధరక్షితలలాగున్నారు. కలహంసుఁడుగూడఁ గనఁబడుచున్నాఁడు. వీరు దూరమునుండియే మనమందఱ మిందుండుటఁ జూచి సంతోషముతో నెట్లు గంతులు వేయుచు వచ్చుచున్నారో!

[తరువాత అవలోకితా బుద్ధరక్షితలును గలహంసుఁడును
బ్రవేశించుచున్నారు.]

[అందఱు వేఱువేఱుగా నృత్యముచేసి సమీపించి ప్రణమిల్లి కామందకి నుద్దేశించి] జయభగవతి! కార్యనిధానే! [మాధవు నుద్దేశించి] జయ మకరందనందన! మాధవపూర్ణచంద్ర! భాగ్యశాలివై వర్ధిల్లుచున్నావు! [అందఱును జిఱునగవుతోఁ జూచుచున్నారు.]

లవం:- ఈమహోత్సవ సమయమందు సంతోషముచే గంతులు వేయనివా రెవరు?

కామం:- నిజమే. ఈవిధము - మహాద్భుతమై విచిత్రమై రమణీయమై యుజ్జ్వలమైన ప్రకరణ మెందైనను గలదా?

సౌదా:- ఇందులో నెక్కువ రమణీయమిది. మంత్రి భూరివసుదేవరాతులకుఁ దామిరువురు వియ్యమందవలెనని చిరకాలమునుండి యున్న కోరిక సంపూర్ణముగా నెరవేరుట.

మాల:- [తనలో] ఇది యెట్లు?

మక:- మాధ:- [కౌతుకముతో] దేవీ! జరిగినది యొకటియు దేవి సెలవిచ్చినది యొకటియును.

లవం:- [జనాంతికముగా] ఇప్పుడేమి సదుత్తరము చెప్పఁదగినది?

కామం:- (తనలోఁ బెడమొగముగా] ఇప్పుడు మదయంతికతోడి సంబంధము స్థిరపడినందున నందనునకుఁ గోపమువచ్చునేమోయను శంక మనకు వదలిపోయినదిగదా? [ప్రకాశముగా] వత్సలారా! జరగిన దొకటియు నీబిడ చెప్పిన దొకటియుఁగాదు. ఏమన వారిరువురును జిన్నప్పుడు విద్యార్థి యవస్థలో నీసౌదామినియెదుటనే "మనమపత్యము వియ్యమందవలయు"నని ప్రతిజ్ఞ చేసికొనిరి. ఇంక రాజుయొక్కయుఁ రాజపురుషునియొక్కయుఁ గోపమీవిధముగాఁ బరిహరింపఁబడ్డదిగదా?

మాల:- ఓహో! ఇదియంతయు నాకారగోపనమా?

మాధ:- మక:- ఓహో! మందొడఁబాటును వెనుకఁ దడఁబాటును! ఎట్లైననేమి మహాత్ములు కృతార్థులైనారు. ప్రత్యయవంతు లిప్పుడును కళ్యాణవంతులు.

కామం:- వత్సా!

మానిని, కోరికదీఱ ఘటిల్లినదివేళ ♦ కుంజరజీవుల పెండ్లియోగిక
వారలా పుణ్యమునన్ మఱి నాజత ♦ నంబున శిష్యుల క్లేశములన్
నేరుపుమై మదయంతిక యిప్పుడు ♦ నీసఖుతోడను గూర్పబడెన్
భూరిముదంబున నందఁగఁగల్గిరి ♦ భూరమణుండ

ఇంకను గోరఁదగినది కోరవచ్చును.

మాధ:- [సంతోషముతో] నాకింత
అయినను భరతవాక్య మిట్లుండుఁగాక!

మంగళమహా

మంగళముగావలెస ♦ మస్తభువనంబులకు ♦ మా
సంగులయిముక్తకలి ♦ సంగులయిసందభి ♦ షంగులయి
ల్భంగరహితంపుఁ బ్రతి ♦ భంగరముధర్మపరి ♦ పాలనము సేయవలె రాజుల్!
పొంగఁ బ్రజలుల్లమునఁ ♦ బుష్కలనువృష్టికలు ♦ వుల్ దఱిమియీవలె
సుఖంబుల్.

మ. మగనిం బ్రొత్తగ జేర్పనెంచిమగువన్ ♦ మానొప్పఁగా సేసి యా
సోగనుం జిన్నెలువన్నెలద్దడుగన్ ♦ సొంపెక్కఁగా దిద్దు బ్రా
ఘగతింబూని పునః పరిష్కృతము సా ♦ ట్యంపుం బ్రబంధంబు దీ
వింగదున్ మచ్చికనాదరింప బుధులన్ ♦ జేయొగ్గి ప్రార్థించెదన్.

గద్యము. ఇది శ్రీజనమంచి వంశపావన బ్రహ్మావధాని తనూభవవిబుధ
విధేయ వేంకటరామ నామధేయాంధ్రీకృతంబైన మాలతీమాధ
వంబను మహారణ్యప్రకరణంబునందు సర్వంబును
దశమాంకము — సంపూర్ణము.

శ్రీపరమేశ్వరార్పణమస్తు.

Printed at Lodhra Press, Madras, Q. H. M. S. 158 and Published
by J. Ramakrishna, Madras. T. P. No. E-146—250 copies 6/46.

కైలాసవాని

జనమంచి వేంకటరామయ్యగారి

గ్రంథములు

శ్రీ వేంకటరామయ్యగారు తెలుగులో కవి, పండితుడు, శాపదమే కాక ఆంగ్లములో మంచి కావ్యపరిచయము, వారి సంస్కృతికిగాను పెద్ద సంపత్తి.

• వారి కావ్య రచన, సరళము, భావాళము, ప్రసన్నము; సౌమ్య సుందరమైన భావములతో అలరారుతుంటుంది.

తరుమాలలో అది స్వతంత్రరచనయేమో అనిపించే సామగ్రి, వీరియొద్ద కొల్లట్టిది, తరుచుగా దొరకదు.

..................భారతి.

నవకుసుమాంజలి

[ఖండకావ్యము లు] మదాసు విశ్వకళాపరిషత్తువారి విద్వాన్ పరీక్ష 1938 పాఠ్యగ్రంథము 1 0

ఆంధ్రీకరణములు

భవభూతి — మాలతీ మాధవము	2 8 0
(మదాసు విశ్వకళాపరిషత్తువారి బి యే. II 1948 పరీక్ష పాఠ్యగ్రంథము)	
భవభూతి — ఉత్తరరామచరితము	——
రాజశేఖరుని — విద్ధసాలభంజిక	1 0 0
కాళిదాసు — మేఘసందేశము	——

జనమంచి రామకృష్ణ
1-డి, లలితాపురం వీధి
రాయపేట. మదాసు.

LODHRA
PRESS
MADRAS

15140